

DSP

A stylized illustration on a textured gold background. A large, solid red hand is shown in profile, reaching upwards. Within the palm of the hand, a human eye is depicted in a sketchy, artistic style. The overall composition is minimalist and evocative.

Hoe te komen tot een verbetering van feitenonderzoek

Evaluatie Actieplan feitenonderzoek in de
jeugdbeschermingsketen

Manja Abraham, Bram van Dijk & Maud Pluijm

Contactgegevens

Juni, 2023

Manja Abraham

mabraham@dsp-groep.nl

Bram van Dijk

bvandijk@dsp-groep.nl

Maud Pluijm

mpluijm@dsp-groep.nl

Dit onderzoek is uitgevoerd door DSP-groep, in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) op aanvraag van het ministerie van Justitie en Veiligheid.

© 2023, WODC, rechten voorbehouden.

Inhoud

Lijst met afkortingen	5
Samenvatting	6
Actieplan feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen	6
Doel en aanpak onderzoek	7
Conclusies	8
1 Inleiding	13
1.1 Aanleiding onderzoek	13
1.2 Onderzoeksvragen	14
1.3 Onderzoeksverantwoording	15
1.4 Leeswijzer	19
2 Het Actieplan	20
2.1 Totstandkoming	20
2.2 Actieplan	21
2.3 Resumé	23
3 Uitvoering en resultaten	24
3.1 Stakeholders, organisaties	24
3.2 Implementatie	26
3.3 Uitvoering en resultaten	27
3.4 Resumé	38
4 Ervaringen van betrokken organisaties	39
4.1 Ervaringen van betrokken organisaties	39
4.2 Ervaringen van (vertegenwoordigers van) kinderen en ouders	43
4.3 Resumé	43
5 Doelbereik	45
5.1 Doelbereik	45
5.2 Resumé	49

6	Verdere acties gericht op verbetering kwaliteit feitenonderzoek	50
6.1	Suggesties voor de toekomst	50
6.2	Toekomstontwikkelingen om mee rekening te houden	55
6.3	Resumé	56
7	Conclusies	57
7.1	Conclusies	57
Bijlagen		
	Bijlage 1: begeleidingscommissie	63
	Bijlage 2: respondenten	64
	Bijlage 3: overzicht acties in het Actieplan	65
	Bijlage 4: uitkomsten digitale uitvraag	67
	Bijlage 5: beantwoording onderzoeksvragen	73

Lijst met afkortingen

AKJ	Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg ¹
GI	Gecertificeerde Instelling
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind
JenV	Ministerie van Justitie en Veiligheid
JN	Jeugdzorg Nederland
LNVT	Landelijk Netwerk Veilig Thuis
LOC	Landelijk Overleg Cliëntenraden – Zeggenschap in de Zorg
NJi	Nederlands Jeugdinstituut
RvdK	Raad voor de Kinderbescherming
SKJ	Stichting Kwaliteitsregister Jeugd
VT	Veilig Thuis
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum

¹ AKJ heet vanaf 1 maart 2023 Jeugdstem.

Samenvatting

Actieplan feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen

Inleiding

Op grond van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) heeft ieder kind het recht om bij zijn ouders op te groeien. Als binnen de thuissituatie problemen ontstaan en daarbij “de ontwikkeling van het kind ernstig wordt bedreigd”, is de overheid verplicht om – in het belang van het kind – in te grijpen. Bij wet is geregeld dat de overheid maatregelen kan treffen om de bedreiging van het kind in de thuissituatie op te heffen, bijvoorbeeld door middel van een ondertoezichtstelling en/of uithuisplaatsing.

Dergelijke ingrijpende maatregelen zijn altijd verstrekend en hebben een grote impact op het leven van zowel het kind als de ouders. Het is daarom van belang dat deze maatregelen zorgvuldig zijn voorbereid en onderbouwd. Dat ze op de van belang zijnde feiten worden gebaseerd en dat deze feiten volledig in rapportages en verzoekschriften terugkomen, zodat de rechter op basis van de juiste feiten en omstandigheden kan beoordelen of een maatregel ingezet moet worden, en zo ja welke. De eisen ten aanzien van het feitenonderzoek zijn wettelijk verankerd in artikel 3.3 van de Jeugdwet.

Actieplan

Na aanhoudende kritiek op de kwaliteit van de waarheidsvinding c.q. het feitenonderzoek in de jeugdbescherming, heeft de Tweede Kamer in 2016 een motie aangenomen waarin de regering werd verzocht een 'Actieplan waarheidsvinding' te ontwikkelen. Dit heeft geleid tot het Actieplan Verbetering Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen (hierna: Actieplan) dat in 2018 is aangeboden aan de Tweede Kamer². Dit Actieplan is opgesteld door Jeugdzorg Nederland (JN) namens de Gecertificeerde Instellingen (GI), de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), en het Landelijk Netwerk Veilig Thuis (LNVt) – namens Veilig Thuis (VT), in nauwe samenwerking met het Landelijk Overleg Cliëntenraden Zeggenschap in de Zorg (LOC) – namens de ouders/kinderen³. Doel van het Actieplan is om het feitenonderzoek, de besluitvorming en de communicatie daarover - ook met ouders/kinderen - in de jeugdbescherming te verbeteren. De uitvoering van het Actieplan liep van 2019 tot en met 2021.

Evaluatie

Aan de Tweede Kamer is toegezegd dat het Actieplan na afronding wordt geëvalueerd. Het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum (WODC) heeft op aanvraag van het Directoraat-Generaal Straffen en Beschermen van het ministerie van Justitie en Veiligheid (JenV) DSP-groep opdracht gegeven tot het

² Tweede Kamer, vergaderjaar 2017 – 2018, Kamerstuk 31 389, nr. 622.

³ LOC is een stichting die zich inzet voor cliënten van zorg, waaronder cliënten van de jeugdzorg. LOC faciliteert en ondersteunt cliëntenraden. Voor de precieze rol van LOC verwijzen we naar hoofdstuk 2.

uitvoeren van dergelijke evaluatie.⁴ Het onderhavige onderzoek voorziet in de gevraagde evaluatie van het Actieplan. De evaluatie is zowel retrospectief, terugkijkend naar de uitvoering en resultaten van het Actieplan, als toekomstgericht, met een blik op de acties die nodig zijn om de kwaliteit van het feitenonderzoek verder te verbeteren.

Doel en aanpak onderzoek

Deze evaluatie gaat in op de navolgende centrale vragen:

- I. In hoeverre is het Actieplan uitgevoerd en met welk resultaat?
- II. Welke acties zijn nog nodig om de kwaliteit van het feitenonderzoek te verbeteren?

Om de vragen te beantwoorden zijn verschillende onderzoeksmethoden ingezet, zoals weergegeven in onderstaand figuur:

In dit onderzoek zijn geen kinderen geïnterviewd. We gaan ervan uit dat oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten redeneren vanuit zowel het perspectief van ouders als dat van kinderen. In dit onderzoek zijn geen dossiers bestudeerd of beoordeeld, noch is concreet gekeken hoe informatie en commentaar van kinderen en ouders in dossiers is verwerkt. Het onderzoek is begeleid door een onafhankelijke begeleidingscommissie ingesteld door het WODC.

⁴ Ook tussentijds is het Actieplan geëvalueerd door DSP-groep wat resulteerde in het onderzoeksrapport 'Feiten op een rij: een tussenstand'. Deze tussenevaluatie biedt zicht op de stand van zaken met betrekking tot het Actieplan tot en met 2019.

Conclusies

De evaluatie resulteerde in de onderstaande bevindingen. Navolgend gaan we in op de uitvoering en resultaten van het Actieplan (inclusief het doelbereik en de ervaringen van betrokken organisaties) en verdere acties gericht op de verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek.

I Uitvoering en resultaten Actieplan

Uitvoering en resultaat

Het Actieplan kent 21 acties, onderverdeeld in vier thematische lijnen, die erop zijn gericht tot verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek te komen. Het Actieplan strekt echter verder dan verbetering van het feitenonderzoek alleen. Acties richten zich, naast de kwaliteit van onderzoek en rapportage, op bejegening, het informeren en ondersteunen en de rechtspositie van kinderen en ouders in de jeugdbeschermingsketen. Het gaat om uiteenlopende acties, variërend van het bestendigen van reeds gemaakte afspraken tot nieuwe initiatieven. Ook hebben de acties betrekking op verschillende organisatieniveaus: landelijk en regionaal. Het is daarmee een breed georiënteerd Actieplan.

Daarbij constateren we dat de acties zich vooral richten op procesdoelen, vooral in de voorbereidende of randvoorwaardelijke sfeer (bijvoorbeeld het realiseren van een praatplaat, het uitvoeren van een studie of het verankeren van acties in richtlijnen) en minder op effectdoelen (bijvoorbeeld het toepassen van die praatplaat door professionals op de werkvloer, het vertalen en toepassen van opgedane kennis of het toepassen van die richtlijnen op de werkvloer) die kunnen leiden tot een verbetering van feitenonderzoek. Het Actieplan is niet gericht op hoe inhoudelijk het feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen plaatsvindt.

Alle acties zijn opgepakt, blijkt uit de evaluatie, maar alle acties vragen een verdere implementatie of uitwerking. De implementatie van het Actieplan in de regio's is niet voltooid. Er zijn verschillende redenen waarom het niet of slechts ten dele is gelukt acties volledig uit te voeren:

- 🕒 Het was moeilijk om de brede range aan acties te prioriteren of alles binnen de tijd op te pakken omdat het Actieplan (te) veel actiepunten omvatte.
- 👤 Er werd onvoldoende eigenaarschap ervaren over het project op regionaal niveau bij de organisaties.
- 🕒 Er waren bij de organisaties vaak onvoldoende tijd en (financiële) middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Actieplan. Er zat volgens betrokkenen in de meeste organisaties "géén energie op het Actieplan".
- 👤 De uitvoering van het Actieplan was complex vanwege de verschillende organisatievormen en geografische indelingen van de jeugdbeschermingsorganisaties. Daarbij hebben de organisaties hun eigen context en aandachtspunten en moest op regionaal niveau worden samengewerkt aan de actiepunten, wat tevens een extra uitdaging betekende.

- ⑤ De beperkende maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie werkten belemmerend. Hierdoor werden de landelijke kick-off, live regionale bijeenkomsten en andere gezamenlijke live momenten gemist waarop kennis kon worden verspreid en samenwerking kon worden gezocht en bestendigd.
- ⑤ De druk op jeugdbeschermingsorganisaties is een enorm bepalende factor geweest voor het wel/niet slagen van het Actieplan. Er is sprake van een verkramping door arbeidskrapte, een hoge werkdruk en capaciteitsproblemen. Daarbij is het verloop van medewerkers groot, waardoor het lastig is om acties te bestendigen.
- ⑤ Waar het Actieplan iets heeft opgeleverd, tot slot, was dat vooral in de regio's waar een trekker actief was.

Resultaten

De acties hebben geresulteerd in een aantal concrete producten, zoals praatplaten, voorlichtingsmateriaal en een overzicht van initiatieven en *good practices*⁵. Deze producten worden door professionals gebruikt, maar niet systematisch en niet overal. Ook is een trainingsprogramma voor professionals ontwikkeld: Feiten in de keten. De training – overigens geen actie in het Actieplan maar ligt wel in het verlengde daarvan - is opgeleverd na de looptijd van het Actieplan en dient nog te worden georganiseerd en gegeven. Daarnaast zijn er ook los van het Actieplan initiatieven en gewenste uitvoeringspraktijken ingezet die gericht zijn op, of kunnen bijdragen aan een verbetering van feitenonderzoek.

Tegelijkertijd concluderen we dat alle acties een verdere implementatie of uitwerking vragen, ook omdat de acties zich vooral richten op procesdoelen. De beoogde veranderingen zijn nog niet of slechts ten dele doorgevoerd in de regio's.

Doelbereik, effect

Uiteindelijk beoogt het Actieplan te komen tot een brede range aan doelen, zo staat vermeld, te weten een respectvolle bejegening van kinderen en ouders; een goede informatievoorziening en ondersteuning voor kinderen en ouders; zorgvuldige, actuele en begrijpelijke rapportages; en het versterken van de rechtspositie van kinderen en ouders. Om zo - ook - te voldoen aan artikel 3.3 van de Jeugdwet: de verplichting om in rapporten of verzoekschriften de van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren.

We stellen vast dat een koppeling tussen de uitvoering van het Actieplan en het doelbereik niet te maken valt. Het is onmogelijk om binnen dit onderzoek uitspraken te doen over causale relaties, laat staan de relatie tussen uitgevoerde acties en de kwaliteit van feitenonderzoek. Niet alleen wordt in het Actieplan geen koppeling gemaakt van de acties met beoogde, concrete en meetbare effectdoelen, ook zijn de acties zodanig en breed gekozen dat maar beperkt doelbereik ten aanzien van de kwaliteit van feitenonderzoek kan worden verwacht. Voorts zijn de acties slechts ten dele geland in de regio's waardoor verwachte effecten

⁵ Het gaat om initiatieven waarin uitvoering wordt gegeven aan of die raken aan een of meerdere acties of thema's uit het Actieplan. Zo worden enkele voorbeelden genoemd van manieren waarop clientparticipatie wordt vormgegeven, bijvoorbeeld dat bepaalde Veilig Thuis organisaties een cliëntenraad hebben, of dat bij een bepaalde GI een vorm van auditeren organiseert waarin ouders, gezinsmanagers en jongeren naar gezinsplannen kijken. Feedback wordt in het team en MT geagendeerd en geprioriteerd, en vervolgens aangepakt.

achterblijven. Een andere reden is dat naast het Actieplan ook andere initiatieven en gewenste uitvoeringspraktijken zijn ingezet die gericht zijn op kwaliteitselementen die met het Actieplan zijn nagestreefd.

Ervaringen van stakeholders

Over de hele linie wordt door landelijke jeugdbeschermingsorganisaties, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers en advocaten weinig verbetering gezien ten aanzien van de vier lijnen van het Actieplan, waarbij er wel nuanceverschillen zijn. De meningen van de landelijke stakeholders en professionals uit de jeugdbeschermingsketen lopen uiteen van *doelen in enige mate bereikt* tot *doelen in het geheel niet bereikt*. De jeugdrechtsadvocaten zien geen significante kwaliteitsverbetering van het feitenonderzoek. De oudervertegenwoordigers zijn van mening dat de uitvoering van het Actieplan tot geen enkele verbetering heeft geleid. *Alle* partijen geven aan dat verdere acties nodig zijn om te komen tot een verbetering van het feitenonderzoek.

Wel is met het Actieplan een al dan niet tijdelijke positieve impuls gegeven aan een deel van de professionals, zo ervaren verschillende - maar niet alle - landelijke stakeholders en professionals. Zij zijn meer dan voorheen bezig met uitvoeringspraktijken die bijdragen aan de kwaliteitselementen uit het Actieplan. Mede door het Actieplan lijken de initiatieven beter gebundeld, gedeeld en geagendeerd dan daarvoor, hoewel de nodige winst nog valt te behalen en dit niet in alle regio's het geval is. Ook is tussen de landelijke jeugdbeschermingsorganisaties de samenwerking versterkt en worden meer gezamenlijke afwegingen gemaakt van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid.

Tussentijdse conclusie

De urgentie om de kwaliteit van feitenonderzoek te verbeteren is er ondanks het Actieplan niet minder op geworden. Immers, niet alleen is het Actieplan niet overal geïmplementeerd en zijn vervolgacties nodig, de acties zijn voorts ook zodanig gekozen dat doelbereik ten aanzien van de kwaliteit van feitenonderzoek er ook bij een goede uitvoering niet geweest zou zijn. De gekozen acties in het Actieplan zijn te breed en versnipperd, slecht meetbaar en missen een directe koppeling met de problematiek.

II Nodige acties gericht op verbetering kwaliteit feitenonderzoek

Nodige acties

Er zijn uit de interviews en sessies die we hebben gehouden met landelijke jeugdbeschermings-organisaties, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers en advocaten en experts drie belangrijke uitgangspunten te destilleren die bij de verbetering van feitenonderzoek leidend moeten zijn. De suggesties zien deels op verbeteringen in de jeugdbeschermingsketen in brede zin omdat deze van randvoorwaardelijke aard zijn. Daarbij valt het op dat geen van de door de stakeholders genoemde suggesties zich direct richt op het meten en verbeteren van de kwaliteit van feitenonderzoek zelf:

- ③ Investeer in professionals waardoor zij beter functioneren en meer tijd krijgen voor zorgvuldig onderzoek (en scholing daartoe), relatieopbouw en de bejegening van ouders en kinderen.
- ③ Verbeter de (rechts)positie van ouders en kinderen waardoor een gelijkwaardiger gesprek plaatsvindt en er betere mogelijkheden ontstaan voor kinderen en ouders om hun zienswijze weer te geven.
- ③ Versimpel de jeugdbeschermingsketen, waardoor samenwerking tussen organisaties wordt bevorderd en ouders en kinderen met minder organisaties te maken krijgen, waardoor er minder overdracht tussen professionals nodig is en door professionals beter kan worden gewerkt aan relatieopbouw en de bejegening van ouders en kinderen.

Meer in detail zijn onderstaande suggesties gedaan.

- ③ Suggesties voor de versterking van de (rechts)positie van kinderen en ouders
 - Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders om in hun dossier hun zienswijze weer te geven (o.a. commentaar leveren en visie inbrengen);
 - Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders om een beroep te doen op onafhankelijke cliëntondersteuning en als dat verderop in het traject nodig is een beroep te doen op een advocaat;
 - Verkies formele klachtenprocedures als ultimum remedium en signaleer en bespreek eventuele onvrede vroegtijdig met kinderen/ouders en professionals.
- ③ Suggesties voor organisaties en professionals
 - Investeer in meer kennis en tijd voor professionals;
 - Training van professionals in de verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek en rapportage (hiervoor kan de ontwikkelde training Feiten in de keten worden ingezet);
 - Training van professionals in een werkwijze op basis van een herstelgerichte benadering, gericht op het (meer) met ouders en kinderen zoeken naar een oplossing van de problemen;
 - Ontwikkel en gebruik één gezamenlijk, digitaal, toegankelijk cliëntdossier;
 - Maak meer gebruik van cliëntenparticipatie, waardoor ouders en kinderen een duidelijker stem krijgen bij ontwikkelingen en beleidsvorming in de organisaties.

Opvolging van de hierboven genoemde nodige acties kan plaatsvinden binnen de proeftuinen en het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming - hoewel feitenonderzoek daar (nog) niet expliciet is geadresseerd - maar ook in de verdere doorontwikkeling van het jeugdbeschermingsstelsel.

Conclusie

De landelijke stakeholders, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers en advocaten en experts geven aan dat structurele veranderingen nodig zijn in de jeugdbeschermingsketen om te kunnen komen tot verdere en nodige verbeteringen van de kwaliteit van feitenonderzoek. Structurele ingrepen betreffen zowel de (rechts)positie van ouders en kinderen als de organisaties (waaronder personeelstekorten).

Echter, om te komen tot een verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek is het volgens de onderzoekers cruciaal om daarbij niet alleen te kijken naar de randvoorwaarden maar juist en vooral aandacht te vragen voor de kwaliteit van het feitenonderzoek zelf en hoe dat inhoudelijk plaatsvindt, aandacht te vragen voor monitoring door experts en aandacht te besteden aan eventuele verschillen op dit gebied tussen de betrokken organisaties. Als men werkelijk inzicht wil krijgen in de kwaliteit van het feitenonderzoek en de noodzaak van eventuele verbeteringen, is een concrete evaluatie daarvan aan de hand van monitoring van dossiers door experts geboden.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Op grond van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) heeft ieder kind het recht om bij zijn ouders op te groeien. Als binnen de thuissituatie problemen ontstaan en daarbij “de ontwikkeling van het kind ernstig wordt bedreigd”, is de overheid verplicht om – in het belang van het kind – in te grijpen. Bij wet is geregeld dat de overheid maatregelen kan treffen om de bedreiging van het kind in de thuissituatie op te heffen, bijvoorbeeld door middel van een ondertoezichtstelling en/of uithuisplaatsing. Dergelijke ingrijpende maatregelen zijn altijd verstrekkend en hebben een grote impact op het leven van zowel het kind als de ouders. Het is daarom van belang dat deze maatregelen zorgvuldig zijn voorbereid en onderbouwd. Dat ze op de van belang zijnde feiten worden gebaseerd en dat deze feiten volledig in rapportages en verzoekschriften terugkomen, zodat de rechter op basis van de juiste feiten en omstandigheden kan beoordelen of een maatregel ingezet moet worden, en zo ja welke.

De eisen ten aanzien van het feitenonderzoek zijn wettelijk verankerd in artikel 3.3 van de Jeugdwet:

“De Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instellingen zijn verplicht in rapportages of verzoekschriften de van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren”.

Dit betekent dat de Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instellingen zich moeten richten op het verzamelen van feiten, gebeurtenissen en omstandigheden die objectiveerbaar zijn. Ten aanzien van het feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen⁶ is nog altijd ruimte voor verbetering, ook volgens de betrokken instellingen zelf.⁷

Evaluatie Actieplan

Na aanhoudende kritiek op de waarheidsvinding c.q. het feitenonderzoek in de jeugdbescherming, heeft de Tweede Kamer in 2016 een motie aangenomen van het lid Bergkamp waarin de regering wordt verzocht een ‘Actieplan waarheidsvinding’ te ontwikkelen. Dit heeft geleid tot het Actieplan Verbetering Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen (verder: Actieplan) dat is aangeboden aan de Tweede Kamer⁸. Doel van het Actieplan is om het feitenonderzoek, de besluitvorming en de communicatie daarover (ook met ouders/kinderen) in de jeugdbescherming te verbeteren. De uitvoering van het Actieplan liep van 2019 tot en met 2021. (Zie ook box 1.1 voor een korte beschrijving.)

⁶ Met ‘jeugdbeschermingsketen’ worden alle actoren bedoeld die betrokken zijn bij het al dan niet opleggen van een kindbeschermingsmaatregel.

⁷ Zie: Actieplan Verbetering Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen. Respect voor kind, ouder en professional.

⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2017 – 2018, Kamerstuk 31 389, nr. 622.

Het Actieplan is tussentijds geëvalueerd door DSP-groep.⁹ Deze tussenevaluatie biedt zicht op de stand van zaken met betrekking tot het Actieplan tot en met 2019.

Box 1.1: Actieplan verbetering feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen in het kort

1. Het Actieplan verbetering feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen; Respect voor kind, ouder en professional, 2018-2021, heeft tot doel te komen tot goed feitenonderzoek en onderbouwde besluiten in de jeugdbeschermingsketen, met betrokkenheid van kinderen en ouders.
2. Het plan voorziet in 21 acties die "aanzienlijk kunnen bijdragen aan het verbeteren van het feitenonderzoek en de rapportages in de jeugdbescherming". De acties zijn uitgewerkt langs de volgende thematische (actie)lijnen:
3. Actielijn 1: Respectvolle bejegening kinderen en ouders
4. Actielijn 2: Informeren en ondersteunen kinderen en ouders
5. Actielijn 3: Kwaliteit onderzoek en rapportage
6. Actielijn 4: Verkenning rechtspositie kinderen en ouders
7. Het Actieplan is opgesteld door de jeugdbeschermingsorganisaties zelf, vertegenwoordigd door: Jeugdzorg Nederland, de landelijke Raad voor de Kinderbescherming, Landelijk Netwerk Veilig Thuis. Dit gebeurde in nauw overleg met Landelijk Overleg Cliëntenraden Zeggenschap in de Zorg (LOC) om de positie van kinderen en ouders te borgen¹⁰, en in overleg met andere organisaties, ondersteund door de ministeries van JenV en VWS.
8. Voor meer achtergrondinformatie verwijzen we naar hoofdstuk 2.

Bron: Actieplan Verbetering Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen.¹¹

Aan de Tweede Kamer is toegezegd dat het Actieplan ook na afronding wordt geëvalueerd. Het onderhavige onderzoek voorziet in deze toezegging. Het WODC heeft op aanvraag van het Ministerie van JenV, DG Straffen en Beschermen, Directie Jeugd, Familie en aanpak Criminaliteitsfenomenen (DJFC) DSP-groep opdracht gegeven tot het uitvoeren van deze evaluatie.

1.2 Onderzoeksvragen

Deze evaluatie gaat in op de navolgende centrale vragen:

- I. In hoeverre is het Actieplan uitgevoerd en met welk resultaat?
- II. Welke acties zijn nog nodig om de kwaliteit van het feitenonderzoek te verbeteren?

⁹ Abraham, M, B. van Dijk en D. Hofstra (2020) Feiten op een rij: een tussenstand. Tussenevaluatie Actieplan feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen. DSP-groep/WODC.

¹⁰ LOC is een stichting die zich inzet voor cliënten van zorg, waaronder cliënten van de jeugdzorg. LOC faciliteert en ondersteunt cliëntenraden. Voor de precieze rol van LOC verwijzen we naar hoofdstuk 2.

¹¹ Vergelijkbaar overzicht gebaseerd op het Actieplan is ook opgenomen in de tussenevaluatie Feiten op een rij: een tussenstand.

De centrale vragen zijn uitgewerkt in de volgende onderzoeksvragen:

1. Uitvoering en resultaat Actieplan

- a) Welke acties van het Actieplan zijn uitgevoerd? Met welk resultaat? Welke acties hebben (nog) blijvende aandacht of vervolgacties nodig?¹²
- b) Welke acties van het Actieplan zijn niet of deels (bijvoorbeeld niet in elke regio) uitgevoerd? Waarom?
- c) Hoe hebben betrokken organisaties (de uitvoering van) het Actieplan ervaren? In hoeverre waren de acties haalbaar, relevant en effectief? Welke lessen kunnen hieruit worden getrokken voor eventuele vervolgacties?
- d) Wat zijn factoren die de uitvoering van feitenonderzoek (kunnen) bevorderen of belemmeren?

2. Verdere acties gericht op verbetering kwaliteit feitenonderzoek

- a) Zijn op dit moment nog (verdere) acties nodig om het feitenonderzoek (verder) te verbeteren? Zo ja, welke? Indien van toepassing: welke daarvan hebben prioriteit?
- b) Wat is het beoogde concrete resultaat van deze (geprioriteerde) acties?
- c) Is het wenselijk dat betrokken organisaties monitoren of het beoogde resultaat is behaald c.q. het feitenonderzoek van voldoende kwaliteit is? Zo ja, hoe?

Afbakening

Onderhavige evaluatie richt zich, net als het Actieplan, op meer dan de verbetering van feitenonderzoek alleen. De aandacht gaat uit naar verbetering ten aanzien van vier in het Actieplan benoemde thema's die bijdragen aan de kwaliteit van feitenonderzoek.¹³

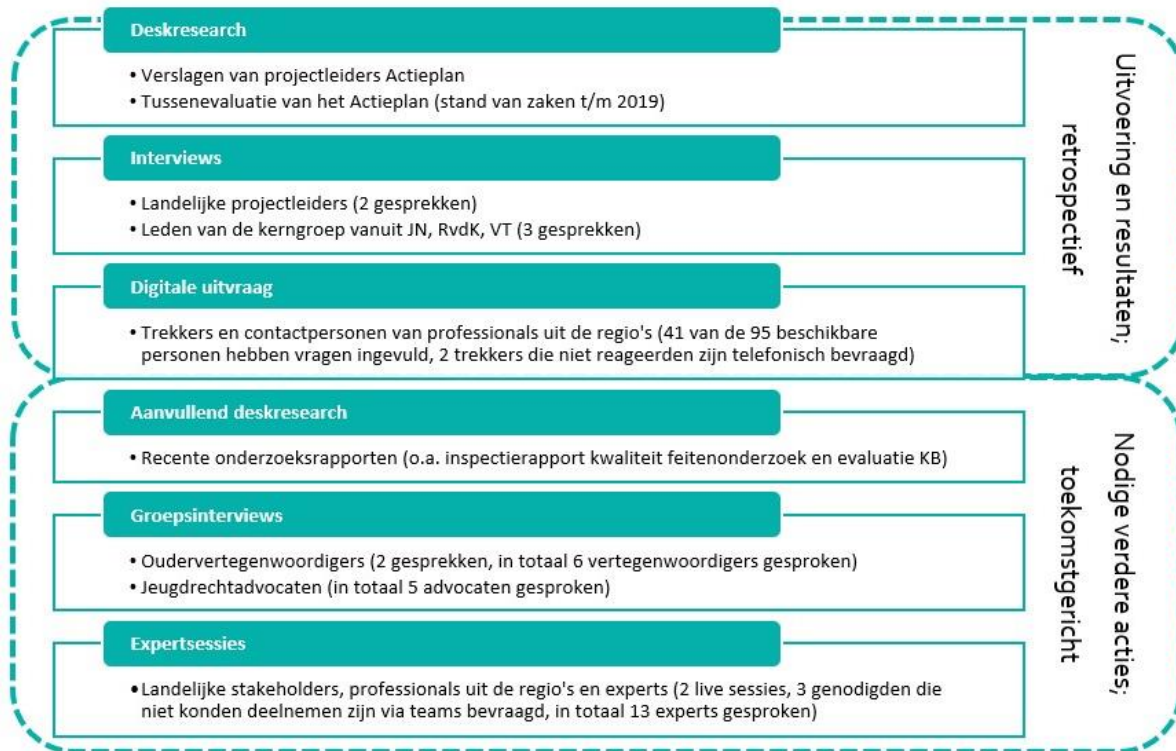
1.3 Onderzoeksverantwoording

Methoden van onderzoek

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen zijn verschillende methoden ingezet. De methoden staan onder de samenvattende figuur 1.1 toegelicht. Hierbij geldt dat we ons vooral in het eerste deel van het onderzoek richtten op de beantwoording van de vragen over uitvoering en resultaat van het Actieplan, en in het tweede deel op de beantwoording van de vragen over de nodige verdere acties.

¹² Deze onderzoeksvraag is in formulering iets aangepast. De originele onderzoeksvraag luidde *Welke acties van het Actieplan zijn uitgevoerd? Met welk resultaat? Welke acties hebben (nog) borging, blijvende aandacht of vervolgacties nodig?* We verstaan onder de term 'borgen' activiteiten die ervoor te zorgen dat acties beklijven, ofwel vervolgacties.

¹³ Het betreft de vier lijnen in het Actieplan: 1) respectvolle bejegening kinderen en ouders, 2) informeren en ondersteunen kinderen en ouders, 3) kwaliteit onderzoek en rapportage en 4) verkenning rechtspositie kinderen en ouders.

Deskresearch en aanvullend deskresearch

Ter beantwoording van onderzoeksvraag 1 over uitvoering en resultaten hebben we een beknopte deskresearch uitgevoerd. We screenen hiervoor het eindverslag van de projectleider 'Terugblik en vooruitblik' en andere relevante verslagen en rapportages (bijvoorbeeld opgesteld in het kader van de subsidieverantwoording richting JenV). Per actie is nagegaan na wat is uitgevoerd wat het resultaat was.

Daarbij maakten we ook gebruik van de uitkomsten van de tussenevaluatie van DSP-groep: 'Feiten op een rij: een tussenstand. Tussenevaluatie Actieplan feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen'. In deze tussenevaluatie staat beschreven hoe het Actieplan tot stand is gekomen en in hoeverre eind 2019 uitvoering is gegeven aan de acties.

Voorts scanden we de (onderzoeks)rapporten die zijn opgeleverd als resultante van de acties. Deze scan is gericht op de uitvoering en resultaten van het Actieplan, bevorderende en belemmerende factoren voor feitenonderzoek en eventuele nodige aanvullende activiteiten om feitenonderzoek verder te verbeteren. We bekeken onder andere de AKJ-rapportage over klachtbehandeling¹⁴ (actie 11), de NJi rapportage 'Samen werken aan feitenonderzoek'¹⁵ (verzamenen en delen voorbeelden van samenwerking professionals en

¹⁴ Hellinga, J., & Rueb, C. (2021). 'Help, een klacht!'. *Praktijkonderzoek naar een betere klachtbehandeling voor cliënten en professionals in de jeugdbeschermingsketen*. AKJ.

¹⁵ Rijbroek, B., Kooymans, E., Bartelink, C., & Kooijman, K. (2020). *Samen werken aan feitenonderzoek. Een studie naar verbeterpunten voor participatie, kwaliteit van feitenonderzoek en rapportage*. Nederlands Jeugdinstituut.

kinderen en ouders respectievelijk rapportages; acties 7 en 16) en de 'Tussenevaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen' van het Verwey-Jonker Instituut¹⁶ (actie 19).

Ter beantwoording van onderzoeksvraag 2 over de nodige verdere acties zijn ook enkele recente studies beschouwd die raken aan feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen. Zo screenden we het onderzoek van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd 'Kwaliteit van feitenonderzoek rond de aanvraag van machtigingen voor uithuisplaatsingen'¹⁷, de 'Eindevaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen' van de Universiteit Leiden¹⁸ en het onderzoek 'Recht doen aan kinderen en ouders' van de reflectiecommissie familie- en jeugdrechters rechtbanken en gerechtshoven¹⁹.

Interviews projectleider en leden kerngroep (landelijke stakeholders)

Om zicht te krijgen op de uitvoering en resultaten op landelijk niveau en waar mogelijk in de regio's (onderzoeksvraag 1), zijn persoonlijke interviews gehouden via MS Teams met de voormalig projectleider²⁰ en haar 'rechterhand'; en de drie voormalige leden van het kernteam van Landelijk netwerk Veilig Thuis, Jeugdzorg Nederland en de Raad voor de Kinderbescherming. De verslagen zijn ter accordering teruggelegd bij de respondenten.²¹

Digitale uitvraag onder trekkers en contactpersonen in de regio's (professionals uit de regio's)

Om een beeld te krijgen van de uitvoering en resultaten onder professionals uit de regio's (onderzoeksvraag 1) is een digitale uitvraag gedaan. We benaderden zowel de (voormalige) trekkers in de regio's als de contactpersonen van de organisaties in de regio's om een korte vragenlijst online in te vullen.²² Deze combinatie is gekozen om binnen de mogelijkheden van het onderzoek enig landelijk beeld te kunnen krijgen. Niet alle regio's hebben trekkers en sommige regio's zijn gecombineerd. Ook geldt dat niet iedere regio voor de drie organisaties een contactpersoon heeft. Voorts is er veel verloop in de sector wat ervoor zorgt dat destijds betrokken medewerkers niet meer in beeld zijn. Om deze redenen was er ook geen compleet dekkend e-mailbestand beschikbaar met betrokken trekkers en contactpersonen per regio. We hebben daarop de 95 beschikbare contacten gemaïld met het verzoek om de digitale vragenlijst in te vullen.

Dit resulteerde in 41 reacties van trekkers en contactpersonen die hun visie gaven op de uitvoering en resultaten van het Actieplan en belemmerende en bevorderende factoren alsmede mogelijk nodige verdere

¹⁶ Lünemann, K., Huijter, J., Bel, K., & Lünemann, M. (2018). *Tussenevaluatie Wet Herziening Kinderbeschermingsmaatregelen*. Verwey-Jonker Instituut.

¹⁷ Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (2022). *Kwaliteit van feitenonderzoek rond de aanvraag van machtigingen voor uithuisplaatsingen*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

¹⁸ Bruning, M. R., Van der Zon, K. A. M., Smeets, D. H. J., & Van Boven, H. J. (2022). *Eindevaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen*. Universiteit Leiden.

¹⁹ De Rechtspraak. (2023). *Recht doen aan kinderen en ouders*.

²⁰ Er zijn twee projectleiders geweest die elkaar hebben opgevolgd. We spraken met de projectleider die in de loop van 2020 werd aangesteld en werkzaam was tot einde looptijd Actieplan. De projectsecretaris ofwel de rechterhand van de projectleider is de gehele periode in functie geweest.

²¹ De respondentenlijst is opgenomen in bijlage 2.

²² De trekkers in de regio's hebben een goed beeld van de uitvoering en resultaten in hun regio. Er zijn in totaal circa 12 trekkers. Ook de contactpersonen in de regio's van de verschillende organisaties (VT, GI, RvdK) hebben een beeld, met name van de uitvoering in de eigen organisaties. Op papier ligt het aantal contactpersonen rond de 40 personen, in de praktijk zal dat minder zijn.

acties. In aanvulling daarop zijn twee (van de acht) trekkers telefonisch bevestigd, omdat zij de vragenlijst niet invulden.

Groepsinterviews oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten (kind- en oudervertegenwoordigers)

Ter beantwoording van onderzoeksvraag 2 zijn groepsinterviews gehouden via MS Teams met oudervertegenwoordigers (Belangenvereniging IKZ, Stichting KOG, Stichting Passage en Stichting Vader Kennis Centrum; in totaal zes personen). Op vergelijkbare wijze zijn vijf jeugdrechtsadvocaten die ouders en kinderen vertegenwoordigen bij jeugdbeschermingszaken gesproken. We zijn in deze groepsinterviews nagegaan welke acties volgens respondenten nodig zijn om de kwaliteit van het feitenonderzoek te verbeteren.²³

Expertmeetings

In twee live bijeenkomsten met landelijke en regionale professionals/organisaties (Advies- en Klachtenbureau Jeugdzorg (AKJ)²⁴, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, Jeugdzorg Nederland, LOC, Nationale Ombudsman, Veilig Thuis), deskundigen (onderzoekers) en andere stakeholders (projectleiding) bespraken we in hoeverre het Actieplan heeft geleid tot een verbetering van feitenonderzoek, de belemmerende en bevorderende factoren in de uitvoering en de mogelijkheden voor de verdere verbetering van feitenonderzoek. Met drie experts die niet aanwezig konden zijn is een aanvullend gesprek via MS Teams gehouden. In totaal zijn dertien personen gesproken.²⁵

Begeleidingscommissie

Het onderzoek is begeleid door een onafhankelijke begeleidingscommissie: zie bijlage 1 voor de samenstelling van deze commissie.

Afbakening, focus en bijstelling onderzoek

Nog voordat wij begonnen met de evaluatie deden ook de Inspecties Gezondheidszorg en Jeugd en Justitie en Veiligheid²⁶ onderzoek naar de thema's/doelen van het Actieplan. In dat onderzoek kwam het perspectief van ouders en kinderen aan bod. Aanvankelijk was de onderhavige evaluatie daarom zo afgebakend dat deze aanvullend was op het onderzoek van de inspecties, namelijk gericht op de uitvoering en resultaten van het Actieplan vanuit het stakeholdersperspectief. Het perspectief van ouders en kinderen is daarmee bij aanvang buiten de opdracht gehouden.

²³ De respondentenlijst is opgenomen in bijlage 2.

²⁴ Vanaf 1 maart 2023: Jeugdstem.

²⁵ De respondentenlijst is opgenomen in bijlage 2.

²⁶ Aanvankelijk werd dit onderzoek uitgevoerd door twee inspecties: Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd, en Inspectie Justitie en Veiligheid. Het onderzoek resulteerde in een rapport op naam van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd.

Op basis van voortschrijdend inzicht en na publicatie van voorgenoemd inspectierapport is de opdracht voor het onderzoek uitgebreid. Om antwoord te kunnen geven op de onderzoeksvraag over toekomstige acties om het feitenonderzoek te verbeteren, bleek het gewenst ook het ouder- en kind perspectief mee te nemen in het onderzoek. Op basis van de uitkomsten van de rapportage van de inspecties is hierop maar beperkt zicht verkregen. Het belang van ouders en kinderen in het onderzoek te betrekken werd ook benadrukt door een vertegenwoordiger van (kritische) oudergroeperingen en door LOC.

Met het toevoegen van (groeps)gesprekken met (kritische) oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten is het onderzoek verbreed van stakeholderperspectief naar een multi-stakeholder perspectief gericht op de toekomst. Dit gebeurde in afstemming met de begeleidingscommissie van het onderzoek.

In dit onderzoek zijn geen kinderen geïnterviewd. We gaan ervan uit dat oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten redeneren vanuit zowel het perspectief van ouders als dat van kinderen (of wellicht beter: het gezinsperspectief), ook in jeugdbeschermingszaken waarin geen scheidingsproblematiek speelt.²⁷

In dit onderzoek is geen dossieronderzoek gedaan waarin rapportages zijn geanalyseerd en beoordeeld. Noch zijn ouders en kinderen bevraagd over 'hun' rapportages of is bekeken hoe informatie en commentaar van ouders en kinderen in dossiers is verwerkt. Dit is gebeurd in het onderzoek van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. De uitkomsten van dat onderzoek zijn in deze evaluatie verkregen via documentonderzoek en deelname van een van de onderzoekers aan de expertsessie.²⁸

Onderzoekperiode

De evaluatie startte in zomer 2022. Het merendeel van het veldwerk vond plaats in de zomer en het najaar van 2022. De groepsgesprekken met oudervertegenwoordigers, het groepsinterview met jeugdrechtsadvocaten en de expertsessies vonden plaats begin 2023.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 gaan we in op het Actieplan, de verschillende actoren en de context. Vervolgens gaan we in hoofdstuk 3 in op de uitvoering en resultaten van het Actieplan, gevolgd door de ervaringen van organisaties in hoofdstuk 4. In het daaropvolgende hoofdstuk 5 komt het doelbereik aan bod. In hoofdstuk 6 richten we ons op de verdere acties gericht op de verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek. In het laatste hoofdstuk trekken we de conclusies en geven we een slotbeschouwing.

²⁷ Waarbij we ons overigens bewust zijn van het feit dat in scheidingszaken verschillende leden binnen het gezin tegenover elkaar kunnen staan.

²⁸ Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (2022). *Kwaliteit van feitenonderzoek rond de aanvraag van machtigingen voor uithuisplaatsingen*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

2 Het Actieplan

In dit hoofdstuk beschrijven we kort het Actieplan en de achtergrond. De informatie in dit hoofdstuk is gebaseerd op documenten – waaronder de rapportage van de tussenevaluatie en het Actieplan zelf.

2.1 Totstandkoming

Directe aanleiding voor het tot stand komen van het Actieplan is de eerdergenoemde motie Bergkamp (2016), waarin zij verzoekt om een Actieplan waarheidsvinding.²⁹ Naar aanleiding van deze motie heeft het ministerie van JenV aan LOC gevraagd om een aantal bijeenkomsten (tafels) te organiseren. In deze bijeenkomsten gingen o.a. kinderen³⁰, ouders en professionals met elkaar in gesprek over de wijze waarop het feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen dient te worden uitgevoerd.

Dit leidde ertoe dat op 10 november 2017 ruim 200 professionals vanuit de jeugdbescherming, de Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis, (jeugdrecht)advocaten, kinderrechtters, wetenschappers, de Kinderombudsman, kinderen, ouders en gemeenten in Rotterdam met elkaar spraken over verbetering van het feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen. Dit landelijke congres, met als oorspronkelijke titel *Waarheidsvinding in de justitiële jeugdketen*, was het slotstuk van vijf regiobijeenkomsten, waar 240 deelnemers intensief over dit onderwerp van gedachten hebben gewisseld en tot verschillende bijdragen voor dit Actieplan zijn gekomen.³¹ Dit deden zij vanuit het perspectief van het kind, de ouder en de professional. Als leidraad voor het gesprek stond deze driehoek continu centraal. Van de regionale en de landelijke bijeenkomsten is een rapport met bevindingen opgesteld door LOC. Op basis van de bevindingen zijn door LOC algemene uitgangspunten geformuleerd die volgens de betrokkenen van de bijeenkomsten ten grondslag liggen aan het doen van goed feitenonderzoek. Die bevindingen zijn mede de basis voor dit Actieplan, zo staat vermeld. Vervolgens zijn in maart en april 2018 door LOC nog vier regionale focusgroepen georganiseerd waarin het Actieplan op hoofdlijnen met ouders is doorgenomen. De reacties zijn waar mogelijk meegenomen bij de aanscherping en ter onderbouwing van het Actieplan.³²

Vervolgens is in december 2017 een kerngroep ingesteld die met de uitkomsten van de bijeenkomsten aan de slag ging en dit resulteerde enkele maanden later in het gezamenlijk opgestelde Actieplan. Deze kerngroep bestaat uit vertegenwoordigers van Jeugdzorg Nederland namens de Gecertificeerde Instellingen, de Raad voor de Kinderbescherming, het Landelijk Netwerk Veilig Thuis, LOC namens kinderen en ouders. Ook de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en de beide ministeries JenV en VWS zijn actief betrokken geweest. Daarnaast hebben het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), het AKJ, de Nederlandse Orde Van

²⁹ TK Kamerstukken II, 2016/17, 34 550 XVI, nr. 86.

³⁰ In dit Actieplan wordt gesproken over kinderen. Daarmee worden ook bedoeld: jongeren en jeugdigen.

³¹ Het traject is ingezet onder de noemer 'waarheidsvinding' en inmiddels is vervangen door noemer 'verbetering feitenonderzoek'.

³² Zie: Actieplan Verbetering Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen. Respect voor kind, ouder en professional.

Advocaten (Nova), de inspecties (IGJ en JenV), de Raad voor de Rechtspraak en de Kinderombudsman bijgedragen aan het Actieplan.³³

Onder deze kerngroep is de term *waarheidsvinding* waarmee het traject is gestart, vervangen door *goed feitenonderzoek en onderbouwde besluiten*. Immers, zo wordt in het Actieplan toegelicht, in het plan staat het verbeteren van feitenonderzoek centraal. Het gaat hierbij onder meer om het zo volledig mogelijk reconstrueren van de feiten. Dit is nodig om te kunnen beoordelen welke zorg het kind nodig heeft. In de praktijk wordt door verschillende partijen hiervoor ook de term *waarheidsvinding* gebruikt. Met het begrip *waarheidsvinding* wordt niet het strafrechtelijke begrip *waarheidsvinding* bedoeld, het achterhalen van deze waarheid is immers niet altijd mogelijk. Daarbij merken we op dat het Actieplan over meer gaat dan alleen *goed feitenonderzoek*.

Op 6 juni 2018 is het Actieplan door de minister voor Rechtsbescherming, mede namens de minister van VWS, aangeboden aan de Tweede Kamer.³⁴ Daarna is het Actieplan en de voorbereiding daarvan in het najaar van 2018 in uitvoering genomen. De uitvoering van het plan eindigde officieel eind 2021.

2.2 Actieplan

In het plan staan 21 acties die betrokken (jeugdbescherming)organisaties in de periode 2018-2021 gaan uitvoeren om het feitenonderzoek en de rapportages in de jeugdbescherming te verbeteren. Het doel van het plan is te komen tot goed feitenonderzoek en onderbouwde besluiten in de jeugdbeschermingsketen, met betrokkenheid van kinderen en ouders, zoals aangekondigd in actielijn 5 van het programma Zorg voor de Jeugd: “Jeugdigen beter beschermen als hun ontwikkeling gevaar loopt”.³⁵

In het Actieplan is daartoe de volgende opgave geformuleerd: “Wij spannen ons in om het feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen te verbeteren en gaan er gezamenlijk nog meer voor zorgen dat:

- 🕒 Kinderen en ouders respectvol worden bejegend;
- 🕒 De ketenpartners hun werkzaamheden goed afstemmen op kinderen en ouders en elkaar;
- 🕒 Kinderen en ouders ieder voor zich goede mogelijkheden hebben hun zienswijze, perspectief en beleving voor het voetlicht te brengen;
- 🕒 Kinderen en ouders ieder voor zich zorgvuldig uitgelegd krijgen wat jeugdbescherming inhoudt en wat hun rechtspositie is; dat kinderen en ouders zorgvuldig uitgelegd krijgen wat de betrokkenheid van elke organisatie betekent en hoe die betrokkenheid eruitziet in relatie tot de positie van het kind en de ouders;

³³ Zie: Actieplan Verbetering Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen. Respect voor kind, ouder en professional.

³⁴ Brief van minister van Rechtsbescherming aan TK d.d. 6 juni 2018, onderwerp Actieplan Verbetering Feitenonderzoek.

³⁵ Actieprogramma Zorg voor de Jeugd, ministerie van VWS en ministerie van JenV, 2018.

- ③ Partners in de jeugdbeschermingsketen kwalitatief goed feitenonderzoek uitvoeren op basis van hoor en wederhoor, resulterend in transparante rapportages die goed te volgen zijn voor kinderen en ouders. Hierdoor kunnen ingrijpende beslissingen goed worden onderbouwd en uitgelegd;
- ③ De attitude om op een planmatige professionele wijze samen te werken met kinderen en ouders, verder wordt ontwikkeld;
- ③ Bezien wordt hoe de (rechts)positie van kinderen en die van ouders binnen het wettelijk kader van een ondertoezichtstelling of een uithuisplaatsing kan worden versterkt.” (Actieplan)

De acties in het Actieplan zijn hierop gericht. De 21 acties zijn ondergebracht in vier actielijnen:

- ③ Actielijn 1: Respectvolle bejegening kinderen en ouders;
- ③ Actielijn 2: Informeren en ondersteunen kinderen en ouders;
- ③ Actielijn 3: Kwaliteit onderzoek en rapportage;
- ③ Actielijn 4: Verkenning rechtspositie kinderen en ouders.

Het gaat om verschillende soorten acties: acties die beogen dat bestaande maatregelen/ protocollen/ werkwijzen beter worden nageleefd, acties waarin die maatregelen/protocollen/werkwijzen zo nodig worden herijkt en aangescherpt. En nieuwe acties, bijvoorbeeld op het gebied van informatieverstrekking aan kinderen en ouders, en om samenwerking tussen kinderen, ouders en professionals te bevorderen.

In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van alle acties in het Actieplan.

Acties gericht op procesdoelen

Een nadere beschouwing van de acties, zoals eerder werd gedaan ten behoeve van de tussenevaluatie, leert dat de acties zich vooral richten op procesdoelen in de voorbereidende of randvoorwaardelijke sfeer. Zo richt actie 8 zich bijvoorbeeld op het realiseren van passend voorlichtingsmateriaal om kinderen en ouders te informeren over cliëntondersteuning, vertrouwenswerk en klachtenprocedures, actie 9 op het maken van filmpjes en praatplaten om hen te informeren over de procesgang, acties 17 en 18 op het verankeren van acties in richtlijnen bij organisaties en actie 20 op het opdoen van meer kennis over de wenselijkheid van de uitbreiding van de formele procespositie en het hoorrecht van de minderjarige. Genoemde doelen zijn geen effectdoelen.

Willen de acties daadwerkelijk leiden tot de beoogde effectdoelen dan is een verdere operationaliseringslag van de acties nodig. Ook in het Actieplan zelf wordt overigens benoemd dat een verdere uitwerking nodig is, en dat daarbij het realiseren van de gestelde [effect]doelen centraal dient te staan.

Ter illustratie de precieze formulering van de hiervoor genoemde acties:

8	JenV, VNG en VWS komen in samenwerking met Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis en AKJ tot passend voorlichtingsmateriaal om kinderen en ouders te informeren over cliëntondersteuning, vertrouwenswerk en klachtenprocedures.
9	JenV, VNG, en VWS brengen in samenwerking met Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis, LOC en de Rechtspraak filmpjes en praatplaten tot stand om kinderen en ouders te informeren over de procesgang.
17	Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis importeert en effectueert betreffende acties in het geactualiseerde Handelingsprotocol voor Veilig Thuis.
18	Gecertificeerde Instellingen en Raad voor de Kinderbescherming gaan na of en waar nodig hun bestaande richtlijnen en protocollen bijstelling behoeven naar aanleiding van deze acties.
20	In opdracht van JenV doet de Universiteit Leiden onderzoek naar de wenselijkheid van de uitbreiding van de formele procespositie en het hoorrecht van de minderjarige in het Nederlandse civiele procesrecht.

2.3 Resumé

- ☉ Het Actieplan kent 21 acties, onderverdeeld in vier thematische lijnen, die erop zijn gericht tot verbetering van feitenonderzoek te komen.
- ☉ Het gaat om een grote variatie van acties, variërend van het bestendigen van reeds gemaakte afspraken tot nieuwe initiatieven. De acties zijn gericht op verschillende organisatieniveaus, landelijk en regionaal, waarbij de drie uitvoeringsorganisaties zowel qua organisatievorm als geografische indeling van elkaar verschillen.
- ☉ De acties in het Actieplan richten zich vooral op procesdoelen, vooral in de voorbereidende of randvoorwaardelijke sfeer (bijvoorbeeld het realiseren van een passend voorlichtingsmateriaal, of het verankeren van acties in richtlijnen) en minder op effectdoelen (bijvoorbeeld het toepassen van het ontwikkelde materiaal door professionals op de werkvloer, of het toepassen van die richtlijnen op de werkvloer).

3 Uitvoering en resultaten

Dit hoofdstuk beslaat de uitvoering van het Actieplan en de resultaten van de uitgevoerde acties. Eerst beschrijven we kort de implementatie en de betrokken organisaties. Vervolgens gaan we in op de realisatie van de acties. Dit doen we niet per actielijn, maar per 'soort' actie waarbij we een onderscheid maken tussen de verschillende organisatieniveaus waarop acties hebben plaatsgevonden: landelijk, regionaal, op de werkvloer. De ervaringen van betrokken organisaties en het doelbereik bespreken we in de hiernavolgende hoofdstukken. De informatie in dit hoofdstuk is gebaseerd op documenten aangevuld met de input van de landelijke stakeholders, professionals uit de regio's en (andere) experts.

We adresseren hiermee de onderzoeksvragen over uitvoering en resultaten:

1a. Welke acties van het Actieplan zijn uitgevoerd? Met welk resultaat? Welke acties hebben (nog) blijvende aandacht of vervolgacties nodig?

1b. Welke acties van het Actieplan zijn niet of deels (bijvoorbeeld niet in elke regio) uitgevoerd? Waarom?

3.1 Stakeholders, organisaties

Zoals eerder vermeld zijn de jeugdbeschermingsorganisaties zelf, vertegenwoordigd door Jeugdzorg Nederland, de landelijke Raad voor de Kinderbescherming en Landelijk Netwerk Veilig Thuis, de opstellers van het plan. Dit gebeurde in nauw overleg met LOC om de positie van kinderen en ouders te borgen, en in overleg met andere organisaties (zie 2.1). Hierbij merken wij op dat de bestuurders van de Raad voor de Kinderbescherming, bestuurders van de Gecertificeerde Instellingen, en de bestuurders van de Veilig Thuis-organisaties de opdrachtgevers voor de uitvoering van het Actieplan zijn.

De drie landelijke organisaties zijn vertegenwoordigd in de kerngroep, die een grote rol speelt bij de implementatie van het plan. De kerngroep volgt onder andere het invoeringstraject, signaleert knelpunten en verbeterpunten, legt relaties met de regio's, met andere programma's en met de achterban voor het uitvoeren van acties op regionaal niveau vanaf 2020, en informeert de opdrachtgevers. Ook LOC is lid van de kerngroep maar heeft, en zo ervaart LOC dit ook, binnen het kernteam een bijzondere positie aangezien LOC geen uitvoeringsorganisatie in de jeugdbeschermingsketen is. LOC is, anders dan de Gecertificeerde Instellingen, de Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis, ook geen opdrachtgever en geen eigenaar van het Actieplan.

Bij het uitvoeren van het Actieplan zijn verschillende organisaties betrokken. Naast bovengenoemde landelijke organisaties zijn dit de uitvoerende organisaties op regionaal niveau die een actieve rol spelen bij de uitvoering van jeugdbeschermingsmaatregelen:

- ③ Gecertificeerde Instellingen. Het betreft in totaal 13³⁶ verschillende eigenstandige organisaties. Er zijn onderlinge en lokale/regionale verschillen in onder andere organisatie en werkwijze. Op landelijk niveau worden deze organisaties vertegenwoordigd door Jeugdzorg Nederland.
- ③ Raad voor de Kinderbescherming. Een landelijke organisatie die regionaal werkt (in 42 jeugdzorgregio's).
- ③ Veilig Thuis. Er zijn 25³⁷ Veilig Thuis-organisaties. Op landelijk niveau worden deze organisaties vertegenwoordigd door het Landelijk Netwerk Veilig Thuis.

Daarnaast zijn ook andere partijen en organisaties betrokken. Zo hebben bij de uitvoering van één of meerdere acties onder andere AKJ, NJi, onderzoeksinstituten en de particuliere stichting Augeo Foundation³⁸ een rol gekregen.

Betrokkenheid kinderen en ouders

Kinderen en ouders zijn op verschillende momenten en op verschillende wijzen betrokken bij het opstellen en de uitvoering van het Actieplan. Altijd speelde LOC daarbij een centrale rol als facilitator, organisator en spreekbuis. Waarbij LOC duidelijk aantekent dat zij niet namens kinderen en ouders spreekt. LOC is een stichting die zich actief inzet om de medezeggenschap van cliënten binnen (onder andere) de jeugdbescherming te versterken. LOC faciliteert en ondersteunt cliëntenraden en helpt kinderen, jongeren en ouders die met jeugdbescherming te maken hebben (gehad), gehoord en geholpen te worden.

De betrokkenheid van kinderen en ouders bij de uitvoering van het Actieplan vond vooral plaats tijdens de focussessies die het NJi organiseerde ten behoeve van verschillende acties.³⁹ Ook hierbij speelde LOC een rol. In de focussessies gingen enkele kinderen en ouders in gesprek met professionals en andere deelnemers over de verschillende onderwerpen. Het bleek, ook voor het NJi, zoeken naar een goede afvaardiging van kinderen en ouders die konden deelnemen aan de sessies. Ouders zijn geselecteerd op volgorde van inschrijving, wat betekende dat er geen representatieve oudervertegenwoordiging was.⁴⁰

³⁶ Het aantal Gecertificeerde Instellingen is kleiner dan bij aanvang van het Actieplan. Op dit moment zijn er 13 Gecertificeerde Instellingen, bij de start van het Actieplan waren dit er 16. <https://www.jeugdzorgnederland.nl/onze-leden/>, geraadpleegd 10 mei 2023.

³⁷ Ook het aantal Veilig Thuis-organisaties is afgenomen. Bij aanvang van het Actieplan waren er 26 organisaties, nu 25. <https://veiligthuis.nl/locaties/>, geraadpleegd 10 mei 2023.

³⁸ Augeo Foundation is een particuliere stichting die zich inzet voor een effectieve aanpak van kindermishandeling en huiselijk geweld. Zie www.augeo.nl.

³⁹ Dit is iets anders dan de rondetafelgesprekken die in de regio's door de organisaties kunnen worden georganiseerd.

⁴⁰ Abraham, M, B. van Dijk en D. Hofstra (2020) Feiten op een rij: een tussenstand. Tussenevaluatie Actieplan feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen. DSP-groep/WODC.

3.2 Implementatie

Voor het opstellen en de implementatie van het Actieplan is vier jaar uitgetrokken: 2018-2021. De uitvoering van het Actieplan is grofweg opgedeeld in vier fasen (zie box 3.1). De fasering is onder te verdelen in een landelijke, voorbereidende (fase 0 en 1) en een fase op regionaal niveau waarin uitvoering wordt gegeven aan acties op de werkvloer (fase 2 en 3) en ziet er als volgt uit:

Box 3.1: Fasering implementatie Actieplan

- **Fase 0:** September 2018 - maart 2019. Voorbereiding door kerngroep, aanstellen projectleider.
- **Fase 1:** Maart 2019 - februari 2020. Uitvoering Actieplan gericht op landelijke voorbereiding. Het betreft kennismaken en verbinden, kennis en scholing (professionalisering), informatievoorziening en voorlichting, en initiatieven in de regio's.
- **Fase 2:** maart 2020 - december 2021, uitloop in enkele regio's tot en met juni 2022. Uitvoering Actieplan gericht op nadere uitvoering van de landelijke acties en regionale verdieping en samenwerking tussen de drie uitvoeringsorganisaties.
- **Fase 3:** maart 2020 - december 2021, uitloop in enkele regio's tot en met juni 2022. Verdere verdieping en verankering in de regionale praktijk.

Bronnen: Aanpak uitvoering Actieplan 1 maart 2019, Subsidieverzoek uitvoering Actieplan verbetering feitenonderzoek 2020-2021. 6 oktober 2019, en mondelinge toelichting kerngroep.

Voor de implementatie van het Actieplan heeft de kerngroep met vertegenwoordigers van de landelijke partijen in 2019 een projectleider aangesteld. Gezamenlijk hebben zij sturing gegeven aan de landelijke acties waaraan vanaf dat moment werd gewerkt. Halverwege de looptijd van het Actieplan, vanaf 2020, zijn regionale projectleiders en trekkers bij de regionale organisaties aangesteld/aangewezen om opvolging te geven aan de acties in de regio/op de werkvloer.

De implementatie in de regio vond plaats in de periode waarin beperkende maatregelen werden ingezet ter bestrijding van de COVID-19 epidemie. Dit vroeg een flexibele opstelling van regionale projectleiders, trekkers en professionals in een tijd waarin ook het normale werkproces in de jeugdbeschermingsketen door de beperkende maatregelen anders moest worden ingericht. Zo moesten de begin 2020 geplande landelijke kick-off en regionale bijeenkomsten, die het startsein vormden voor de uitrol van de acties in de regio's, worden uitgesteld en digitaal worden ingevuld.

Tussenstand eind 2019

Zoals eerder vermeld is het Actieplan door ons tussentijds geëvalueerd. De uitkomsten staan beschreven in het onderzoeksrapport 'Feiten op een rij: een tussenstand'. Deze tussenevaluatie biedt zicht op de stand van zaken met betrekking tot het Actieplan tot en met 2019.

Uit de tussenevaluatie blijkt onder andere dat er door de drie verantwoordelijke organisaties voor een top down benadering is gekozen. Conform planning is eerst in 2019 ingezet op de landelijke acties en pas daarna is voorzien in de implementatie en uitwerking op de werkvloer in 2020 en 2021. De tussenevaluatie stopt op het kritische moment, begin 2020, waarop fase 2 van de implementatie wordt ingezet, de regionale uitrol, en de acties dienen te gaan landen op de werkvloer van de jeugdbeschermingsorganisaties.

Een belangrijke bevinding is dat het niet zonder meer aannemelijk is dat de acties leiden tot het behalen van de gestelde doelen. De acties zijn verschillend van aard en op onderdelen “vrijblijvend” geformuleerd, in sommige gevallen is het lastig te bepalen wanneer een actie is voltooid en sommige acties hebben, ook als ze zijn gerealiseerd, blijvende aandacht of vervolgacties nodig om de doelen daadwerkelijk te bereiken. In het Actieplan wordt overigens ook aangegeven dat wordt aangestuurd op een verdere uitwerking/aanpassing daarvan.

Voorts voeren de betrokken organisaties initiatieven uit die passen bij de uitgangspunten van het Actieplan, maar zonder dat bewust uitvoering aan het Actieplan wordt gegeven. Zo heeft de Raad voor de Kinderbescherming een landelijke cliëntenraad waar ook jongeren worden gehoord; voeren veel Gecertificeerde Instellingen cliënttevredenheidsonderzoeken uit; vinden in een regio jaarlijks *meet & greet* bijeenkomsten plaats met de rechtbank, gemeenten, Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen; en heeft een Gecertificeerde Instelling communicatie- en voorlichtingsmateriaal ontwikkeld samen met de cliëntenraad en communicatieafdeling.⁴¹ Een meerwaarde van het Actieplan is, blijkens de tussenevaluatie, dat dergelijke initiatieven vanuit de betrokken organisaties beter worden aangemoedigd, gebundeld, gedeeld en geagendeerd. Ook de samenwerking tussen de landelijke jeugdbeschermingsorganisaties is met het Actieplan versterkt.

De tussenevaluatie besluit met de opmerking dat ook na de uitvoering en implementatie de acties blijvend draagvlak vragen van professionals, hun managers én de bestuurders. Met het afvinken van de acties alleen is er nog geen garantie voor een verbetering van het feitenonderzoek.

3.3 Uitvoering en resultaten

Aan de hand van documentonderzoek (o.a. de eind- en verantwoordingsverslagen van de landelijke projectleiders en de tussenevaluatie die aangeeft wat begin 2020 al is bereikt) is inzichtelijk gemaakt in hoeverre na de doorlooptijd van het Actieplan de acties zijn uitgevoerd en tot welke resultaten deze hebben geleid. Dit overzicht is aangevuld op basis van gesprekken met landelijke stakeholders (leden van de kerngroep en de projectleider⁴²), input van de regionale professionals (coördinatoren en trekkers van de organisaties) en experts tijdens de sessies. Dat levert het volgende beeld.

⁴¹ Dit zijn enkele voorbeelden genoemd in het Interactief overzicht Acties Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen dat is verschenen als resultante van het Actieplan.

⁴² Feitelijk is gesproken met twee personen: de projectleider en haar ondersteuner/plaatsvervanger.

Landelijke actiepunten

Realisatie

Het Actieplan bevat 17 actiepunten op landelijk niveau. Dit zijn veelal acties die voorzien in kennis, ondersteuning, professionalisering of acties van randvoorwaardelijke aard. Voorbeelden zijn het verzamelen van good practices, het ontwikkelen van voorlichtingsmateriaal of het ontwikkelen van een digitaal cliëntportaal. Per actie is gekeken in hoeverre de actie is gerealiseerd. De uitkomsten zijn in onderstaand schema samengevat.

Schema 3.1: Realisatie van landelijke acties na beëindiging van het Actieplan

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
4b. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis onderzoeken hoe kinderen en ouders makkelijker toegang krijgen tot hun dossiers.	Enkele organisaties/regio's onderzochten hoe de toegang tot dossiers en het opvragen daarvan kan worden verbeterd, waaronder in de regio Overijssel. Vanuit het Actieplan is dit punt op landelijk niveau opgepakt in combinatie met het initiatief van Overijssel 'gezamenlijk cliëntportaal'. ⁴³ Vanuit het uitgangspunt 'het dossier is van de cliënt' is verder onderzocht hoe een digitaal cliëntdossier kan worden vormgegeven. ⁴⁴	Eind 2021 is een eerste uitwerking (propositie) van een digitaal cliëntportaal opgeleverd, vanuit het Actieplan, over de functionaliteiten en mogelijkheden voor de cliënt om vanuit één punt alle dossiers binnen de jeugdbeschermingsketen te benaderen. Hierbij zijn landelijke actoren betrokken en is verbinding gelegd met het programma 'Toekomstscenario jeugd- en gezinsbescherming'. Het resultaat dient ter inspiratie, richting realisatie moeten "nog flink wat stappen gezet worden" (propositie). ⁴⁵
5. Gecertificeerde Instellingen betrekken kinderen en ouders bij de inhoud van de Richtlijn Feiten volledig en naar waarheid aanvoeren.	Samen met juristen, LOC en cliënten zijn gezamenlijke basiswaarden feitenonderzoek ontwikkeld. Deze hebben geleid tot een waaier en een placemat, genaamd 'Wat wij allen doen bij feitenonderzoek'. Deze producten, waarin de basiswaarden voor goed feitenonderzoek zijn uitgelegd, kunnen in gesprekken met de cliënt bij alle organisaties worden gebruikt. ⁴⁶	De gezamenlijke basiswaarden zijn beschikbaar voor professionals in de jeugdbeschermingsketen zodat deze in gesprekken met cliënten kunnen worden gebruikt. ⁴⁷ Lang niet alle regio's/organisaties/professionals maken hiervan gebruik. ⁴⁸
6. Gecertificeerde Instellingen onderzoeken met Rechtspraak hoe de aanwezigheid van de gezinsvoogd bij zittingen over verzoeken rondom kinderen zo goed mogelijk wordt geborgd.	Hierover zijn afspraken gemaakt. Daarnaast zijn aanpassingen doorgevoerd in het applicatiesysteem WIJZ van de Gecertificeerde Instellingen. ⁴⁹ Ook zijn per regio afspraken gemaakt (onbekend welke). ⁵⁰	Afspraken over aanwezigheid van gezinsvoogden op zitting en deze zorgen er voor dat kind en gezin hen in principe ook zien tijdens de zitting bij de kinderrechter. De rechtbank houdt bij het inplannen van zittingen beter rekening met de werkdagen en vakanties van de gezinsvoogd. ⁵¹ Onbekend is in hoeverre deze afspraken worden nageleefd, in enkele regio's gebeurt dit nog niet. ^{52,53}

⁴³ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁴⁴ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>, 17 maart 2023.

⁴⁵ Propositie cliëntportaal jeugdbeschermingsketen; het proces en het product. Onderdeel van het Actieplan Verbetering Feitenonderzoek. Versie 1.0 23 december 2021.

⁴⁶ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*; 'Wat wij allen doen bij feitenonderzoek': waaier en placemat.

⁴⁷ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁴⁸ Digitale uitvraag. Zie bijlage 4.

⁴⁹ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

⁵⁰ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁵¹ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

⁵² Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*

⁵³ Digitale uitvraag. Zie bijlage 4.

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
7. NJi verzamelt en deelt samen met professionals, kinderen en ouders (regionaal) goede en minder goede voorbeelden van samenwerking tussen professionals, kinderen en ouders.	Het NJi heeft samen met ervaringsdeskundigen, kinderen, ouders en professionals een onderzoek uitgevoerd. ⁵⁴ Daarnaast heeft het NJi een workshop gemaakt over de resultaten van het rapport en de aanknopingspunten in de praktijk. ⁵⁵ Deze is o.a. gegeven in regio Midden-Nederland. ⁵⁶	Het rapport 'Samen werken aan feitenonderzoek' is opgeleverd. ⁵⁷ Organisaties kunnen dit rapport gebruiken bij eigen ontwikkeltrajecten. ⁵⁸ In hoeverre dit gebeurt is onbekend. Ook is onbekend of en in welke andere regio's de workshop van het NJi is gegeven.
8. JenV, VNG en VWS komen i.s.m. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis en AKJ tot passend voorlichtingsmateriaal om kinderen en ouders te informeren over cliëntondersteuning, vertrouwenswerk en klachtenprocedures	Het AKJ onderzocht welk voorlichtingsmateriaal nodig is voor vertrouwenswerk en klachtenprocedures. ⁵⁹ Vervolgens heeft het AKJ een praatplaat ontwikkeld: 'Wat zijn mijn opties bij ontevredenheid?'. Dit dient als voorlichtingsmateriaal voor vertrouwenswerk en klachtenprocedures. ⁶⁰ Sommige organisaties hebben ook zelf materiaal ontwikkeld.	Een praatplaat beschikbaar die professionals kunnen gebruiken in gesprek met de cliënt: 'Wat zijn mijn opties als ik ontevreden ben?'. ⁶¹ Onbekend is in hoeverre deze wordt gebruikt, dit lijkt niet in alle regio's/organisaties het geval te zijn. ⁶²
9. JenV, VNG en VWS brengen i.s.m. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis, LOC en de Rechtspraak filmpjes en praatplaten tot stand om kinderen en ouders te informeren over de procesgang.	Samen met kinderen en ouders zijn praatplaten over de procesgang ontwikkeld. ⁶³ Ook is een video ontwikkeld waarin wordt aangegeven hoe je deze platen kunt gebruiken. ⁶⁴ Er is afgezien van het maken van filmpjes om kinderen en ouders te informeren over de procesgang, omdat deze mogelijk snel zouden verouderen. ⁶⁵	Diverse praatplaten beschikbaar over de procesgang, die professionals kunnen gebruiken in gesprek met de cliënt: 'Wie je tegenkomt als het thuis niet goed gaat?'. ⁶⁶ Veel regio's gebruiken de praatplaten, maar niet allemaal ("valt nog winst te behalen"). ⁶⁷ De praatplaten zijn formeel pas september 2022 (dus na afronding van het Actieplan) opgeleverd en verder verspreid onder professionals.
10. In het kader van de Aanpak Cliëntondersteuning van VWS en VNG wordt door JenV en LOC bezien wat moet gebeuren op gebied van jeugdbescherming.	Er hebben gesprekken plaatsgevonden over cliëntondersteuning tussen VWS, VNG, LOC, JenV en AKJ. Ook waren er bijeenkomsten met cliënten waar dit onderwerp van gesprek was. ⁶⁸	Een notitie waarin behoefte van cliënten wordt beschreven. ⁶⁹ Ouders en kinderen geven daarin aan dat het belangrijk is om onderscheid te maken tussen onafhankelijke cliëntondersteuning, vertrouwenswerk en ondersteuning door ervaringsdeskundige. Ook geven zij aan dat de cliëntondersteuning niet in één adem moet worden genoemd met klachten en beter moet aansluiten bij wensen en behoeften van jeugdigen en ouders. ⁷⁰ Gesprekken worden voortgezet na het Actieplan.

⁵⁴ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁵⁵ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten.

⁵⁶ Projectdraaiboek Feitenonderzoek Midden NL

⁵⁷ Rijbroek, B., Kooymans, E., Bartelink, C., & Kooijman, K. (2020). *Samen werken aan feitenonderzoek*. Nederlands Jeugdinstituut.

⁵⁸ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁵⁹ Hellinga, J., & Rueb, C. (2021). *Help, een klacht! Praktijkonderzoek naar een betere klachtbehandeling voor cliënten en professionals in de jeugdbeschermingsketen*. AKJ.

⁶⁰ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

⁶¹ Wat zijn mijn opties als ik ontevreden ben: praatplaat.

⁶² Digitale uitvraag. Zie bijlage 4.

⁶³ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁶⁴ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten.

⁶⁵ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

⁶⁶ Wat zijn mijn opties als ik ontevreden ben: praatplaat.

⁶⁷ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

⁶⁸ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁶⁹ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁷⁰ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
11. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis gaan na of de klachtenprocedures van de organisaties toegankelijk genoeg zijn voor kinderen en ouders.	Het AKJ heeft een onderzoek uitgevoerd over de toegankelijkheid van de klachtenprocedures. ⁷¹	Het rapport 'Help, een klacht'. Met hierin aanbevelingen over onder andere het vergroten van het leereffect van klachten, stroomlijning van klachtenprocedures, een adequate behandeltermijn, onder de aandacht brengen van toegankelijke klachtenprocedure, verjaringstermijn van klachten, reikwijdte van klachtgerechtigden Jeugdwet, klachtencommissie van de Raad voor de Kinderbescherming en onafhankelijkheid van de klachtencommissie. ⁷²
12. NJi verzamelt en deelt samen met professionals, kinderen en ouders goede en minder goede voorbeelden van cliëntondersteuning en vertrouwenswerk.	Het NJi heeft samen met ervaringsdeskundigen, kinderen, ouders en professionals een onderzoek uitgevoerd. Voorbeelden zijn hierin opgenomen. ⁷³ Daarnaast heeft het NJi een workshop ontwikkeld over de resultaten van het rapport en de aanknopingspunten in de praktijk (o.a. regio Midden-Nederland) en is een presentatie gegeven bij de bijeenkomst voor de curriculumcommissies van de Hogescholen Social Work en Pedagogiek. ⁷⁴	Het rapport 'Samen werken aan feitenonderzoek'. ⁷⁵ Organisaties kunnen dit rapport gebruiken bij eigen ontwikkeltrajecten. Of dit bij alle organisaties gebeurt is onbekend. Een tool 'tijdlijn' is ontwikkeld en opgenomen in een toolbox voor professionals. Deze tijdlijn wordt samen met cliënten ingevuld en geeft hun meer inzichten grip waardoor zij zich ondersteund voelen. ⁷⁶
14b. JenV en VWS verkennen met hogescholen i.s.m. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis hoe rapportagetrainingen onderdeel kunnen worden van de opleidingen van de jeugdketen.	Er is blijvend contact met diverse hogescholen. ⁷⁷ Vanuit het netwerk met de LOO's ⁷⁸ van Social Work en Pedagogiek zijn workshops gehouden ⁷⁹ en curriculumcommissies uitgevoerd. Ook zijn materialen gedeeld en curricula aangepast.	Studenten van diverse hogescholen werken met de ontwikkelde hulpmiddelen. Middels deze materialen en workshops werken zij aan rapportage – en bejegening vaardigheden. Er is bij hogescholen meer aandacht gecreëerd voor huiselijk geweld en kindermishandeling en de vaardigheden die daarbij horen. ⁸⁰ Onbekend is of ook professionals werken aan deze vaardigheden.
15. NJi en beroepsverenigingen onderzoeken i.s.m. JenV, Gecertificeerde Instellingen en Raad voor de Kinderbescherming de wenselijkheid van het (door)ontwikkelen van een richtlijn voor het uitvoeren van feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen.	Het NJi heeft twee onderzoeken uitgevoerd.	De rapporten 'Samenwerken aan feitenonderzoek' en 'De wettelijke kaders van de jeugdbescherming'. Daaruit blijkt dat doorontwikkeling van een richtlijn op dit moment niet wenselijk is. ⁸¹ Het is vooral van belang om in te zetten op cliëntenparticipatie vanaf het begin van het traject.
16. NJi verzamelt en deelt samen met professionals, kinderen en ouders goed een minder goede voorbeelden van rapportages.	Het NJi heeft samen met ervaringsdeskundigen, kinderen, ouders en professionals een onderzoek uitgevoerd. Voorbeelden zijn hierin opgenomen. ⁸² Daarnaast heeft het NJi een workshop ontwikkeld over de resultaten van het rapport en de aanknopingspunten in de praktijk (o.a. regio Midden Nederland) en is een presentatie gegeven bij de bijeenkomst voor de curriculumcommissies van de Hogescholen Social Work en Pedagogiek. ⁸³	Het rapport 'Samen werken aan feitenonderzoek'. ⁸⁴ Organisaties kunnen dit rapport gebruiken bij eigen ontwikkeltrajecten. ⁸⁵ Of dit bij alle organisaties gebeurt is onbekend.

⁷¹ Hellinga, J., & Rueb, C. (2021). *Help, een klacht! Praktijkonderzoek naar een betere klachtbehandeling voor cliënten en professionals in de jeugdbeschermingsketen*. AKJ.

⁷² Hellinga, J., & Rueb, C. (2021). *Help, een klacht! Praktijkonderzoek naar een betere klachtbehandeling voor cliënten en professionals in de jeugdbeschermingsketen*. AKJ.

⁷³ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁷⁴ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten.

⁷⁵ Rijbroek, B., Kooymans, E., Bartelink, C., & Kooijman, K. (2020). *Samen werken aan feitenonderzoek*. Nederlands Jeugdinstituut.

⁷⁶ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁷⁷ Stand van zaken per actiepunt december 2020.

⁷⁸ Landelijk Opleidingsoverleg.

⁷⁹ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁸⁰ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁸¹ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁸² Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁸³ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten.

⁸⁴ Rijbroek, B., Kooymans, E., Bartelink, C., & Kooijman, K. (2020). *Samen werken aan feitenonderzoek*. Nederlands Jeugdinstituut.

⁸⁵ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
17. Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis importeert en effectueert betreffende acties in het geactualiseerde Handlingsprotocol voor Veilig Thuis.	De acties zijn verwerkt in het handelingsprotocol voor Veilig Thuis 2019. ⁸⁶	Acties staan in het Handlingsprotocol 2019. ⁸⁷
18. Gecertificeerde Instellingen en Raad voor de Kinderbescherming gaan na of en waar nodig hun bestaande richtlijnen en protocollen bijstelling behoeven naar aanleiding van deze acties.	De Raad voor de Kinderbescherming actualiseert het kwaliteitskader jaarlijks en de Gecertificeerde Instelling heeft in 2020 het privacy protocol geactualiseerd, waarvan de richtlijn scheiden van feiten en meningen een onderdeel is. ⁸⁸ De training hierover is door beide organisaties toegevoegd aan bij- en nascholing. ⁸⁹	Versie 2021 van de richtlijn bij de Gecertificeerde Instellingen en het kwaliteitskader Raad voor de Kinderbescherming zijn gerealiseerd. ⁹⁰
19. JenV voert een tussenevaluatie uit van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen.	Verwey-Jonker heeft de tussenevaluatie uitgevoerd. Universiteit Leiden heeft de eindevaluatie uitgevoerd.	Tussenevaluatie Wet Herziening Kinderbeschermingsmaatregelen. ⁹¹ Eindevaluatie Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen. ⁹²
20. In opdracht van JenV doet de Universiteit Leiden onderzoek naar de wenselijkheid van de uitbreiding van de formele procespositie en het hoorrecht van de minderjarige in de Nederlandse civiele procesrecht.	Onderzoek is door Universiteit Leiden uitgevoerd.	Rapport 'Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie' ⁹³ en beleidsreactie van JenV ⁹⁴ . Op website www.rechtvoorjou.nl is informatie over de rechten van jongeren beschikbaar.
21. VWS maakt inzichtelijk op welke termijn de Jeugdwet onder de reikwijdte van de Wet kwaliteit klachten en geschillen zorg (Wkkgz) gaat vallen.	Onderzoek is door het Nivel uitgevoerd.	Rapport 'Evaluatie Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg'. ⁹⁵ De Jeugdwet wordt niet onder de Wkkgz gebracht. ⁹⁶

Toelichting door stakeholders

In de interviews met landelijke stakeholders en de digitale uitvraag onder professionals uit de regio's is gevraagd naar de uitvoering en resultaten van de acties. Ten aanzien van de acties op landelijk niveau wordt het volgende opgemerkt:

- 🕒 Vanaf de start van het Actieplan is vanuit landelijk niveau ingezet op acties. Deze zijn goeddeels geheel uitgevoerd, maar vragen wel om een nadere uitwerking of implementatie. De acties zijn vaak voorwaardenscheppend of dragen bij aan verdere professionalisering.
- 🕒 De uitvoering resulteerde onder andere in een aantal concrete materialen en producten. Zo zijn er diverse praatplaten en ander informatiemateriaal ontwikkeld, die kunnen worden gebruikt door professionals in hun gesprek met cliënten om o.a. de procesgang en klachtenprocedures uit te leggen. Ook zijn in een

⁸⁶ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁸⁷ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁸⁸ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

⁸⁹ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁹⁰ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

⁹¹ Lünemann, K., Huijter, J., Bel, K., & Lünemann, M. (2018). *Tussenevaluatie Wet Herziening Kinderbeschermingsmaatregelen*. Verwey-Jonker Instituut.

⁹² Bruning, M. R., Van der Zon, K. A. M., Smeets, D. H. J., & Van Boven, H. J. (2022). *Eindevaluatie Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen*. Universiteit Leiden.

⁹³ Bruning, M. R., Smeets, D. J. H., Bolscher, K. G. A., Peper, J. S., & De Boer, R. (2020). *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie*. Universiteit Leiden.

⁹⁴ TK Kamerstukken II, 2020/21, 33 836, nr. 59.

⁹⁵ Friele, R.D., Legemaate, J., Wijne, R.P, Munshi, R.T., Knap, L.J., Bouwman, R.J.R. & Sankatsing, V.D.V. (2022) Evaluatie Wet kwaliteit, klachten en geschillen zorg Den Haag, ZonMW januari 2021.

⁹⁶ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek> Actieplan Verbetering Feitenonderzoek | Projecten | voor Jeugd & Gezin (voordejeugdenhetgezin.nl)

waaier en een placemat de basiswaarden van feitenonderzoek in begrijpelijke taal uiteengezet. Hier is ook beschreven wat wordt verstaan onder het begrip feitenonderzoek:

"Bij feitenonderzoek gaat het om het zo volledig mogelijk op een rij zetten van de feiten. Dit is nodig om te beoordelen welke zorg het kind nodig heeft. Hiermee wordt niet bedoeld op het strafrechtelijke begrip 'waarheidsvinding', het achterhalen van de waarheid is namelijk niet altijd mogelijk, wel wordt er alles aan gedaan om de feiten te achterhalen wanneer de betreffende informatie van doorslaggevend belang is bij het nemen van ingrijpende beslissingen. Dit om te voorkomen dat verkeerde beslissingen worden genomen die grote gevolgen kunnen hebben." (Placemat wat wij allen doen bij feitenonderzoek)

De materialen zijn o.a. te vinden op de site <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>.

Door respondenten wordt aangetekend dat de opbrengsten van deze materialen en producten nog maar beperkt worden benut.

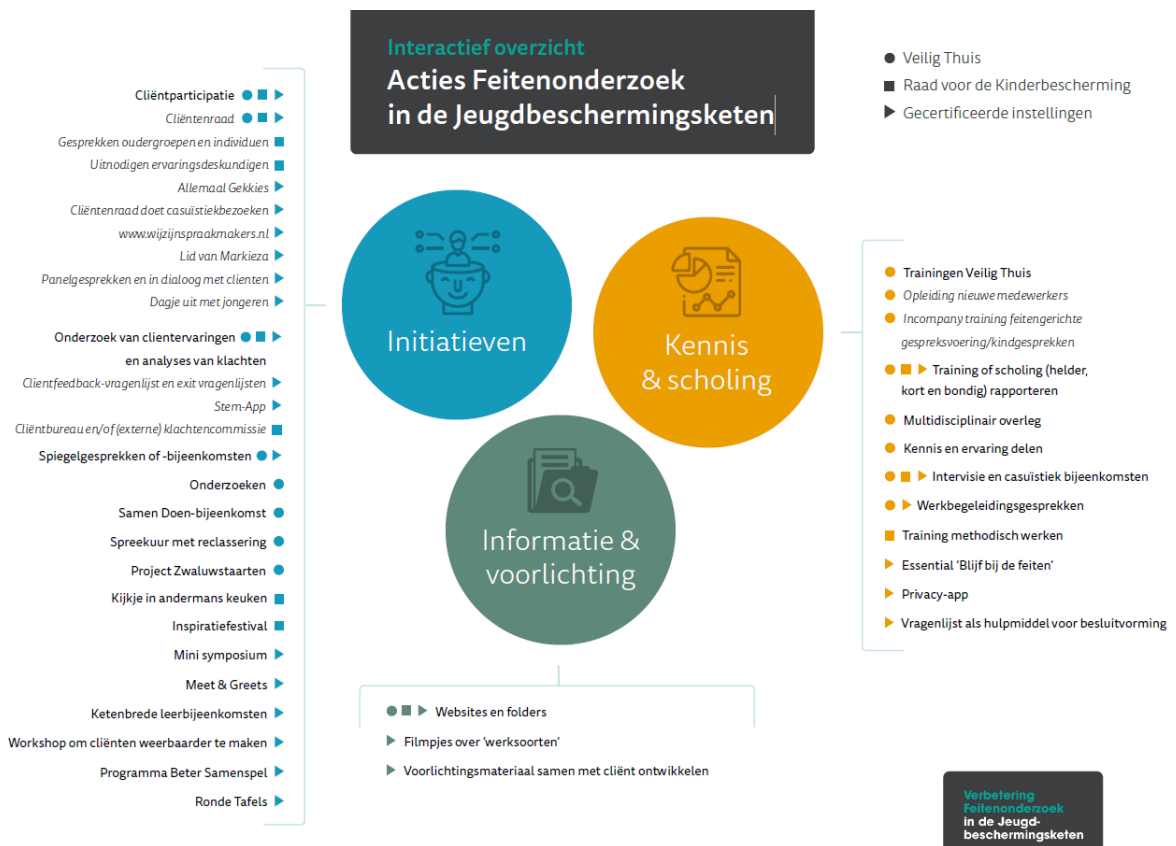
- 🕒 Ook is een *Interactief overzicht Acties Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen* opgesteld ter inspiratie, opdat organisaties en regio's beter van elkaar kunnen leren. In de praktijk kan de opgedane kennis en ervaring uit de regio's nog veel beter worden verspreid en benut geven respondenten aan.
- 🕒 Organisaties dienen de opbrengsten zelf mee te nemen de eigen organisatie in. Er is geen goed zicht op de uitvoering op de werkvloer in de regio's ten aanzien van bovenstaande punten in het Actieplan. Uit de antwoorden van de professionals uit de regio's maken we op dat de uitvoering van de acties in regio's/organisaties *niet* plaatsvindt bij alle regio's/organisaties, maar versnipperd. Zo worden de ontwikkelde materialen nog maar beperkt gebruikt en opgedane kennis en ervaring nog weinig verspreid en opgepakt in de regio's/door organisaties.
- 🕒 Ook inhoudelijk worden door respondenten enkele kanttekeningen gemaakt. Er wordt verschillend aangekeken tegen de opbrengsten of producten van het Actieplan. Zo zijn er professionals die zeer enthousiast zijn over de praatplaten, terwijl anderen aangeven hierin weinig meerwaarde te zien. En wanneer is een klachtenprocedure toegankelijk *genoeg*?
- 🕒 Tot slot gaat het hier om diverse punten die voortdurend aandacht behoeven.

Bevindingen

Ten aanzien van de acties op landelijk niveau constateren we dat uitvoering is gegeven aan de acties en dat de acties in een aantal gevallen ook tot concrete producten hebben geleid, zoals de praatplaten en ander informatiemateriaal. Echter, en hier ligt een knelpunt, om te kunnen leiden tot een verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek ten aanzien van de vier actielijnen dienen de resultaten door de regio's en organisaties te worden opgepakt. Zo ook dienen de ontwikkelde producten in de regio's te worden gebruikt. Dit is in verschillende mate en niet in alle regio's/ bij alle organisaties gebeurd.

Daarbij gaven we al in hoofdstuk 2 aan dat de resultaten van het Actieplan veelal kunnen worden getypeerd als procesresultaten, waarbij vervolgacties nodig zijn om te kunnen komen tot een verbetering. Dat zien we hier terug. Zo is er een voorstel ontwikkeld voor een digitaal cliëntportaal. Vooralsnog is dit voorstel niet

getest en breder uitgerold opdat er daadwerkelijk een verbeterde toegang tot dossiers wordt gerealiseerd voor cliënten. Verdere acties zijn dus nodig. Zo ook zijn er afspraken met de rechtbank gemaakt over de aanwezigheid van gezinsvoogden op zitting en is de aanwezigheid van gezinsvoogden op papier structureel geborgd. In de praktijk echter zijn er praktische bezwaren waardoor het niet in alle gevallen mogelijk is aan te sluiten en is blijvende aandacht nodig om afspraken ook in de praktijk toe te passen. Er zijn voorbeelden met regionale *best practices* verzameld om kennis te delen, maar deze kunnen nog beter worden verspreid en benut in de regio's, zo geven respondenten aan. En tot slot zijn er notities en rapporten geschreven volgens plan, maar de aanbevelingen in deze rapporten – over bijvoorbeeld hoe klachtprocedures te verbeteren, hoe de rechtspositie van cliënten te versterken of welke knelpunten in het jeugdbeschermingsstelsel met urgentie aan te pakken - zijn op het moment van schrijven (pas) slechts ten dele opgevolgd. Ook hier zijn verdere acties nodig, zo bevestigen de gesproken respondenten in het onderzoek.

Binnen het Actieplan ontwikkeld materiaal: Interactief overzicht met initiatieven

Binnen het Actieplan ontwikkeld materiaal: Placemat Wat wij allen doen bij feitenonderzoek

Acties voor de regio

Realisatie actiepunten

Het Actieplan bevat twee acties die specifiek zijn gericht op de uitvoering in de regio's. Ook voor de actiepunten voor de regio's is aan de hand van documenten en interviews zicht gekregen op de realisatie van de afzonderlijke acties. De uitkomsten staan weergegeven in onderstaand schema en worden vervolgens toegelicht.

Schema 3.2: Realisatie van acties voor de regio na beëindiging van het Actieplan

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
2. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis stimuleren en ondersteunen intercollegiale toets. ⁹⁷	Vooral bij Veilig Thuis-organisaties werd dit geïnterpreteerd als intercollegiale toets bij besluitvorming i.p.v. bij rapportage. ⁹⁸ Er is een workshop 'Intercollegiaal toetsen' ontwikkeld over hoe intercollegiaal toetsen van rapportages vorm te geven tussen organisaties. ^{99,100} In vier regio's is de intercollegiale toets een onderdeel geweest van de activiteiten. In zes	Diverse professionals van Veilig Thuis, Raad voor de Kinderbescherming en de Gecertificeerde Instellingen hebben elkaar en elkaars werkwijze beter leren kennen. Verbeterkansen zijn herkend en opgepakt, echter nog niet in alle regio's/organisaties. ¹⁰²

⁹⁷ Het gaat om de intercollegiale toets bij rapportage.

⁹⁸ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

⁹⁹ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten.

¹⁰⁰ Projectdraaiboek Feitenonderzoek Midden NL.

¹⁰² Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
	regio's is het onderdeel van het vervolgplan in de regio. ¹⁰¹	
3. LOC, Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis organiseren ronde tafels om de dialoog tussen kinderen, ouders en professionals te bevorderen en gaande te houden.	In veel (niet bekend hoeveel) regio's zijn ronde tafels georganiseerd, waarbij kinderen, ouders en professionals aansloten. ¹⁰³ LOC heeft een workshop Bejegening ontwikkeld over hoe als hulpverlener om te gaan met ouders (die zich niet gehoord voelen/boos zijn). ¹⁰⁴ In 2020 is een Webinar georganiseerd: 'Gedwongen situatie; wat doet dat met je cliënt'. Dit gaat over de invloed van het brein op cliënten binnen de JB-keten. ¹⁰⁵	Organisaties die nog onbekend waren met deze werkvorm, constateerden dat het een confronterende en goede aanpak was voor verbeteracties. ¹⁰⁶ Er is een voorbeeld draaiboek rondetafelgesprekken ontwikkeld i.s.m. LOC Waardevolle zorg. ¹⁰⁷ In de meeste regio's (onbekend hoeveel) zijn afspraken gemaakt om de ronde tafels te blijven organiseren. ¹⁰⁸ In twee regio's is de workshop Bejegening gegeven. In vijf regio's is het onderdeel van het vervolgplan. ¹⁰⁹

Toelichting door stakeholders

In de interviews met landelijke stakeholders en de digitale uitvraag onder professionals uit de regio's is gevraagd naar de uitvoering en resultaten van acties op regionaal niveau. Het volgende wordt opgemerkt:

- 🕒 Overall hebben de landelijke stakeholders geen goed zicht op de uitvoering op de werkvloer, in de regio's. Wel is bekend dat er regionale verschillen zijn, maar op waar die verschillen zich precies aftekenen is geen zicht. Overigens zijn er ook verschillen tussen de regio's voor wat betreft de jeugdbeschermingsproblematiek die zich voordoet.¹¹⁰
- 🕒 Uit de digitale uitvraag blijkt dat in de meeste regio's uitvoering is gegeven aan met name het organiseren van de rondetafelgesprekken. Dit vond bijvoorbeeld plaats tijdens regiobijeenkomsten. In hoeverre dit een blijvende werkwijze is niet bekend. Overigens gebeurde dit bij enkele organisaties ook al voor het Actieplan.

Bevindingen

De acties voor de regio zijn uitgevoerd maar niet in alle regio's is men met de acties/resultaten aan de slag gegaan. Zo zijn workshops ontwikkeld over intercollegiaal toetsen (actie 2) en bejegening (actie 3) en zijn in veel regio's ronde tafels georganiseerd. Tegelijkertijd weten we dat de workshops niet in alle regio's zijn uitgezet onder professionals. Voorts heeft met name de actie gericht op het bevorderen en gaande houden van de dialoog tussen kinderen ouders en professionals blijvende aandacht nodig.

¹⁰¹ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹⁰³ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

¹⁰⁴ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten.

¹⁰⁵ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten.

¹⁰⁶ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹⁰⁷ Voorbeeld draaiboek rondetafelgesprekken Actieplan Verbetering Feitenonderzoek

¹⁰⁸ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

¹⁰⁹ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹¹⁰ Er zijn verschillen tussen de mate waarin in regio's complexe echtscheidings-problematiek voorkomt. Dit is de aanleiding van de meeste jeugdbeschermingszaken.

Acties voor de organisaties

Realisatie actiepunten

Het Actieplan bevat vier acties die specifiek zijn gericht op de organisaties. Ook voor deze actiepunten is zicht gekregen op de realisatie van de afzonderlijke acties. De uitkomsten staan weergegeven in onderstaand schema en worden vervolgens toegelicht.

Schema 3.3: Realisatie van acties voor de organisaties na beëindiging van het Actieplan

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
1. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis toetsen of kinderen vanaf twaalf jaar en ouders de perspectieven van informanten begrijpen, of voor hen inzichtelijk is met welke informanten is gesproken en waarom, en of hierbij hoor en wederhoor is toegepast.	Het toetsen of kinderen en ouders informatie begrijpen is vast onderdeel van het Raad voor de Kinderbescherming proces. Bij Veilig Thuis verschilt het per organisatie in hoeverre kinderen gesproken worden en hoe het in de processen is opgenomen. Gecertificeerde Instellingen hebben een regionale eigen uitwerking, waarbij soms de keuze voor een specifieke methodiek aanwezig was. ¹¹¹ Soms zijn ingrijpende verandertrajecten uitgevoerd, onduidelijk is hoe deze trajecten eruitzien. ¹¹²	Organisaties toetsen vaker en beter of informatie begrijpelijk en inzichtelijk is en of hoor en wederhoor is toegepast, maar dit is niet overal het geval (een overzicht ontbreekt). Daarbij zijn er verschillen tussen én binnen de organisaties. ¹¹³
4a. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis onderzoeken hoe kinderen en ouders makkelijker toegang krijgen tot hun dossiers.	Veel organisaties hebben dit geïnterpreteerd als een landelijk actiepunt, waardoor niet veel organisaties dit punt zelf hebben opgepakt en onderzocht. Op landelijk niveau is dit opgepakt i.s.m. regio Overijssel - die het 'gezamenlijk cliëntportaal' ontwikkelde. ¹¹⁴ Zie verder actie 4b.	In enkele organisaties zijn aanpassingen gedaan aan de website, waardoor de cliënt beter wordt ondersteund in het vinden van dossierinformatie. ¹¹⁵ Zie verder actie 4b.
13. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis zetten in op betere naleving van procescriteria voor het laten lezen van en het schriftelijk reageren op rapportages door kinderen en ouders.	Een groot aantal organisaties (onbekend hoeveel) heeft ingezet op betere naleving van de procescriteria. Soms is hier veel aandacht voor geweest, soms ook juist niet. ¹¹⁶ Daarnaast is een workshop ontwikkeld over juridische implicaties van feitenonderzoek: Hoe moeten professionals informatie vastleggen en welke rechten hebben cliënten? ¹¹⁷ Deze is onder andere in regio Rotterdam/Zuid-Holland Zuid en regio Midden-Nederland gegeven.	Een deel van de organisaties heeft het laten lezen van en schriftelijk reageren op rapportages door cliënten een prominenter plek gegeven in de werkprocessen. Bijvoorbeeld een moreel beraad rondom het wel/niet laten lezen bij de verwachting dat hier agressief op wordt gereageerd. ¹¹⁸ Voor een groot deel geldt echter dat extra aandacht op de naleving van de procescriteria nodig blijft. ¹¹⁹
14a. Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis bieden	Deel van de organisaties heeft ingezet op deskundigheidsbevordering. In sommige	In veel organisaties is het scholingsplan meer toegespitst op feitenonderzoek, waardoor medewerkers beter zijn toegerust.

¹¹¹ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>

¹¹² Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹¹³ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*; Digitale uitvraag. Zie bijlage 4.

¹¹⁴ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹¹⁵ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹¹⁶ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*; Digitale uitvraag. Zie bijlage 4.

¹¹⁷ Overzicht aanbod workshops regionale bijeenkomsten

¹¹⁸ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹¹⁹ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>; Digitale uitvraag. Zie bijlage 4.

Actiepunt	Wat is uitgevoerd?	Wat is het resultaat?
medewerkers periodiek rapportagetrainingen aan.	trainingen is rapporteren echter slechts een klein onderdeel in het trainingsaanbod.¹²⁰ In de regiobijeenkomsten hebben veel organisaties de workshop Helder rapporteren (gegeven door Manja de Bruijn), gevolgd. Verschillende organisaties hebben zelf deze training toegevoegd aan bij- en nascholing.¹²¹ Daarnaast heeft Jeugdzorgleert het gezamenlijke trainingsprogramma 'Feiten in de keten' ontwikkeld in opdracht van Jeugdzorg NL, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis.¹²² Er is een 'feitenonderzoek app' gelanceerd: een app met vragen/inzichten en 'aan het denkzetters' over feitenonderzoek.¹²³ De app is bedoeld voor professionals om kennis te verbreden, gesprekken aan te gaan met collega's en nieuwsgierigheid aan te wakkeren.	Daarnaast blijft er behoefte aan meer samen leren in de regio.¹²⁴ De training Feiten in de keten is juni 2022 opgeleverd aan de drie opdrachtgevers: Jeugdzorg NL, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis. Het is aan de opdrachtgevers om zorg te dragen voor het in gezamenlijkheid organiseren van deze training.¹²⁵ Onbekend is hoeveel professionals gebruik maken van de feitenonderzoek app.

Toelichting stakeholders

Respondenten is gevraagd naar de uitvoering van actiepunten voor organisaties. Dat leverde de volgende toelichting:

- 🕒 Het actiepunt rondom toegang tot dossiers is veelal geïnterpreteerd als landelijk actiepunt. Niet veel organisatie hebben dit punt zelf opgepakt en onderzocht.
- 🕒 De landelijke stakeholders hebben geen zicht op de mate waarin professionals procescriteria naleven voor het laten lezen van en het schriftelijk reageren op rapportages door kinderen en ouders. Deze onderdelen komen in alle organisaties aan bod in de rapportagetrainingen en verschillende trainingen en basisopleidingen.
- 🕒 Uit de reacties van professionals uit de regio's blijkt dat in de meeste regio's/organisaties uitvoering is gegeven aan met name het periodiek aanbieden van rapportage trainingen en het beter naleven van procescriteria voor het laten lezen van en het schriftelijk reageren op rapportages door kinderen en ouders.
- 🕒 Het in opdracht van Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen door *Jeugdzorgleert* ontwikkelde trainingsprogramma 'Feiten in de keten' is niet als aparte actie in het Actieplan verwoord maar ligt daarvan in het verlengde. De scholing is bedoeld voor jeugd- en gezinsprofessionals van de drie organisaties. De kern ervan is een gedeelde visie op (het belang van goed) feitenonderzoek en rapporteren, een gezamenlijke basis van informatie en uitgangspunten en met elkaar

¹²⁰ <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>.

¹²¹ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹²² Feiten in de keten _ uitrol en borging. Oplevering en verantwoording trainingsprogramma Feiten in de keten.

¹²³ Bericht website – APP feitenonderzoek. <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>.

¹²⁴ Raad voor de Kinderbescherming, Jeugdzorg Nederland, & Landelijk Netwerk Veilig Thuis. (2021). *Terugblik en vooruitblik*.

¹²⁵ Feiten in de Keten – uitrol en borging. Oplevering en verantwoording trainingsprogramma Feiten in de keten.

leren en reflecteren. De training is opgeleverd aan de opdrachtgevers, die nu zorg dienen te dragen voor het in gezamenlijkheid organiseren van deze training.

In het verlegde daarvan is de *Feitenonderzoek*-app ontwikkeld, te vinden op de site

<https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/projecten/Actieplan-verbetering-feitenonderzoek>.

Feitenonderzoek App

Een app met 15 vragen/ inzichten en ‘aan het denken zettters’ als het gaat over feitenonderzoek en de acties uit het Actieplan Verbetering Feitenonderzoek jeugdbescherming.

[Meer weten](#)

Beeld: ©VWS

Binnen het Actieplan ontwikkeld materiaal: Feitenonderzoek App

Bevindingen

De vier acties voor de organisaties zijn uitgevoerd (actie 4b is landelijk opgepakt) en resulteerden in aanpassingen van werkprocessen en scholingsplannen. Daarmee is ingezet op verdere professionalisering van de medewerkers. Zo blijkt bijvoorbeeld dat in de meeste regio's/organisaties uitvoering is gegeven aan met name het periodiek aanbieden van rapportage trainingen en het beter naleven van procescriteria voor het laten lezen van en het schriftelijk reageren op rapportages door kinderen en ouders. Daarbij zijn er verschillen tussen en binnen de organisaties en is onbekend in hoeverre de opgedane vaardigheden in de praktijk worden toegepast.

Echter, de gewijzigde werkprocessen – die zoals gezegd nog niet overal zijn geïmplementeerd - dienen vervolgens ook in de organisaties te worden verankerd opdat veranderingen beklifven, en vragen een blijvende aandacht. Dat is, juist in deze tijden van arbeidskrapte en snelle doorstroom in de keten, van belang om de nieuwe kennis en vaardigheden in de organisatie te behouden.

3.4 Resumé

- 🕒 We zien dat de landelijke acties formeel zijn uitgevoerd, maar de werkvloer vervolgens maar beperkt hebben bereikt. De resultaten moeten veelal worden gezien als 'procesresultaten' waarbij vervolgacties en/of blijvende aandacht nodig zijn om te kunnen komen tot een verbetering van feitenonderzoek.
- 🕒 Uitvoering van de acties in de regio's heeft versnipperd en niet in alle regio's plaatsgevonden. De beoogde veranderingen zijn niet of maar ten dele doorgevoerd in de regio's. De training Feiten in de keten, niet apart opgenomen in het Actieplan, is na afronding van het Actieplan opgeleverd. Vervolgacties hebben nog niet kunnen plaatsvinden.
- 🕒 Daarmee is men nog niet toegekomen aan de verwezenlijking van het Actieplan.

4 Ervaringen van betrokken organisaties

In dit hoofdstuk staat de vraag centraal hoe betrokken organisaties de uitvoering van het Actieplan hebben ervaren. De informatie in dit hoofdstuk is gebaseerd op de interviews met landelijke stakeholders, de uitvraag onder professionals uit de regio's, de gesprekken met oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten en tot slot de expertsessies. (De uitkomsten van de digitale uitvraag zijn opgenomen in bijlage 4.)

We adresseren hiermee de volgende onderzoeksvraag:

1c. Hoe hebben betrokken organisaties (de uitvoering van) het Actieplan ervaren? In hoeverre waren de acties haalbaar, relevant en effectief? Welke lessen kunnen hieruit worden getrokken voor eventuele vervolgacties?

4.1 Ervaringen van betrokken organisaties

Op basis van de gesprekken met de landelijke stakeholders (leden van de kerngroep en de projectleider) en de inbreng van trekkers in de regio en contactpersonen van de organisaties in de regio's is onderzocht hoe betrokken organisaties (de uitvoering van) het Actieplan ervoeren.

Globale reflectie

We hebben de landelijke stakeholders en professionals uit de regio's gevraagd hoe zij terugkijken op het Actieplan. De volgende reflecties komen terug in de gesprekken:

- ☉ Alle respondenten ervaren het Actieplan als een omvangrijk en versnipperd plan. Het bevat niet alleen veel acties, maar de acties verschillen ook in concreetheid en niveau van uitvoering en doelbereik. De acties zijn inhoudelijk uiteenlopend. Daarmee werd het plan ook onoverzichtelijk en lastig te implementeren en monitoren. Het Actieplan is een compromis geweest tussen organisaties.
- ☉ Het Actieplan leefde bij een vooral landelijk georiënteerde groep van professionals. Ondanks dat de urgentie om te werken aan verbeterd feitenonderzoek en een betere gelijkwaardiger bejegening van kinderen en ouders bleek op het Actieplan zelf volgens meerdere betrokkenen "weinig energie te zitten".
- ☉ Naast de uitvoering van het Actieplan speelden ook andere ontwikkelingen en problemen, die alle met elkaar samenhangen. Er werd veel gevraagd van de professionals op de werkvloer. "Je hoort in het land vaak", zo gaf een respondent aan, "oh weer zo'n project". Daardoor ontbrak focus.
- ☉ Het is lastig te bepalen wat het concrete resultaat is van het Actieplan. Er is van tevoren niet strak bepaald wat het doel is dat moet worden bereikt. Dat heeft ook te maken met de formulering van de doelen en afzonderlijke acties. De doelen in het Actieplan zijn vaak procesdoelen en geen effectdoelen.

- ③ Het Actieplan lijkt een vinklijstje te zijn geworden waarbij wordt gescoord of acties zijn behaald of niet behaald, zoals het organiseren van rondetafelgesprekken. Dat is niet de bedoeling van het plan. Immers, wat zegt het als je het behaald hebt?
- ③ De vraag kan worden gesteld of het Actieplan überhaupt het juiste middel was om verbetering te bereiken. Er zijn urgentere problemen in de randvoorwaardelijke sfeer die eerst dienen te worden aangepakt. De vooral bestuurlijke aandacht voor het Actieplan of verbetering van feitenonderzoek in het algemeen, kan daarbij helpen.
- ③ Wel lijken met het Actieplan initiatieven beter aangemoedigd, gebundeld, gedeeld en geagendeerd, alleen al omdat men bezig is met de uitvoering van het Actieplan. Ook is de samenwerking tussen de landelijke jeugdbeschermingsorganisaties versterkt en worden meer gezamenlijke afwegingen gemaakt van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid, aldus de leden van de kerngroep.

Haalbaarheid acties, bevorderende en belemmerende factoren

We hebben respondenten van betrokken organisaties gevraagd of zij de genoemde acties haalbaar vinden en wat daarbij bevorderend dan wel belemmerend werkte. De volgende reflecties komen terug in de gesprekken.

Vooropgesteld oordeelde de meerderheid van de respondenten dat acties *gedeeltelijk* haalbaar waren. Acties waren niet haalbaar in die zin dat ze niet volledig konden worden uitgevoerd en/of de professionals op de werkvloer niet bereikten. Dit kregen we terug van zowel landelijke als regionale respondenten. Zo gaf acht op de tien trekkers/contactpersonen van organisaties aan dat acties *gedeeltelijk* haalbaar waren. Een beperkt aandeel (een op de tien) vond de acties in het Actieplan haalbaar voor hun organisaties. Een even groot aandeel gaf aan dat de acties juist niet goed haalbaar waren.

Respondenten van de betrokken partijen is gevraagd wat hielp bij de uitvoering van acties en/of ervoor zorgde dat het Actieplan in sommige regio's wel is geland. De volgende bevorderende factoren zijn benoemd:

- ③ Een belangrijke opbrengst van het Actieplan is, aldus leden van de kerngroep en (andere) experts, dat er betere samenwerking is gekomen en benut tussen de organisaties. Men kan elkaar op landelijk niveau beter vinden, net als in sommige regio's. Er is op bepaalde plekken meer commitment. Wel is het moeilijk om dat op de werkvloer te laten landen. Professionals voelen zich overvraagd.
- ③ Het Actieplan kent een gezamenlijk startpunt en commitment waarin de kerngroep bestaande uit de landelijke vertegenwoordiging van de organisaties een gezamenlijke opdracht geeft aan de uitvoering.
- ③ Het aanstellen van een regionale projectleider zorgde voor focus en coördinatie. Zo heeft bijvoorbeeld de inhuur van externe projectmanagers geholpen bij het uitvoeren van de acties.
- ③ Bij de realisatie van de acties hielp het door deze op te knippen in deelacties en deze klein en overzichtelijk te houden.
- ③ De regiobijeenkomsten werden gewaardeerd. De bijeenkomsten droegen bij aan de verdere samenwerking en professionele uitwisseling van ervaringen.

- ③ De samenwerking met cliëntenraden verliep in een aantal regio's goed. Dit droeg bij aan de implementatie van verschillende de acties die zien op een verbeterde bejegening.
- ③ De aansluiting bij pilots van Zorg voor de Jeugd. Door de pilots -later ontwikkelhubs/proeftuinen¹²⁶- kenden organisaties elkaar al beter en de samenwerking werd mede door de pilots geïntensiveerd. Bestaande netwerken werden versterkt en uitgebouwd en overkoepelende doelen geïntegreerd. Sowieso hielp het als in regio's organisaties elkaar al goed kenden en bijvoorbeeld ook fysiek dicht bij elkaar zitten (bijvoorbeeld doordat ze een pand deelden).
- ③ Bevorderend werkte het ook als betrokken managers- en bestuurders urgentie gaven aan de uitvoering van het Actieplan. Respondenten merkten op dat bestuurders daarin verschillend staan en naar handelden. Zo werden in organisaties waarin op bestuurlijk niveau veel belang werd gehecht aan het Actieplan bijvoorbeeld aanspreekpunten aangesteld binnen de organisaties.

Betrokken partijen is ook gevraagd naar de redenen waarom acties niet of slechts gedeeltelijk uitvoerbaar waren. De volgende belemmerende factoren zijn benoemd:

- ③ De organisatievormen van de jeugdbeschermingsorganisaties zijn erg verschillend. De Raad voor de Kinderbescherming is een landelijke organisatie, waarbij het makkelijker uit te rollen is dan bij 25 Veilig Thuis-organisaties of 13 Gecertificeerde Instellingen waar ook nog marktwerking plaatsvindt. Ook de bestuurlijke inbedding verschilt per organisatie, zowel in opdrachtgeverschap en als het uitzetten van acties richting de regio's. Dat maakt de uitvoering van het Actieplan complex. Daarbij kennen (locaties van) de organisaties hun eigen geografische indeling, wat samenwerking op regionaal niveau tussen organisaties bemoeilijkt. Zo ook hebben zij hun eigen prioriteiten waaraan moest worden gewerkt, wat tevens een extra uitdaging betekende.
- ③ Het Actieplan omvat (te) veel actiepunten. Het begon met project waarheidsvinding, maar daar kwam steeds meer bij. Het was moeilijk om de acties te prioriteren of alles binnen de tijd op te pakken en de aandacht -niet alleen tijdelijk - vast te houden.
- ③ Het Actieplan was versnipperd met veel losse eindjes. "Dus je hebt er iets aan gedaan, maar wat levert het op?" Er is te veel neergelegd bij organisaties die overbelast zijn.
- ③ De acties in het Actieplan zijn ontoereikend om een doelstelling te realiseren. Veel acties hebben te maken met een nodige verandering van de cultuur in de sector die zou moeten leiden tot een gelijkwaardiger bejegening (in plaats van de "wij weten wat goed voor u is"). Dergelijke culturomslag kost tijd.
- ③ Er werd onvoldoende eigenaarschap ervaren over het project op regionaal niveau bij de organisaties. Een trekker hielp bij het initiëren van acties maar het geven van een vervolg bleek lastig omdat niemand zich hiervoor verantwoordelijk voelde.

¹²⁶ Momenteel zijn er 6 ontwikkelhubs/proeftuinen: Utrecht/Utrecht-West, Amsterdam-Amstelland, Foodvalley, Rotterdam-Rijnmond, West-Brabant West en Zeeland. Plan is om in 2023 uit te breiden naar 11.

- ⦿ Er waren bij de organisaties vaak onvoldoende tijd en (financiële) middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Actieplan.
- ⦿ Er zat volgens betrokkenen in de meeste organisaties “géén energie op het Actieplan”.
- ⦿ De doorlooptijd van het Actieplan was relatief kort. Het kost tijd om te komen tot nodige veranderingen bij professionals in de organisaties. Sommige acties zijn pas laat ‘opgeleverd’, waardoor er binnen de doorlooptijd van het Actieplan onvoldoende tijd was om deze verder op te pakken in de regio’s en organisaties.
- ⦿ De beperkende maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie werkten belemmerend. Hierdoor werd de landelijke kick-off, live regionale bijeenkomsten en andere gezamenlijke live momenten gemist, waarop kennis kon worden verspreid en samenwerking kon worden gezocht en bestendigd.
- ⦿ Er zat naar zeggen in de meeste organisaties “géén energie op het Actieplan”.
- ⦿ De druk op jeugdbeschermingsorganisaties is tot slot een enorm bepalende factor geweest voor het wel/niet slagen van een Actieplan. Er is sprake van een verkramping door arbeidskrapte, een hoge werkdruk en capaciteitsproblemen. Daarbij is het verloop van medewerkers groot, waardoor het lastig is om acties te borgen.

Lessen voor eventuele vervolgacties

De opgaven waarop het Actieplan zich richt zijn ook nu nog relevant. Wellicht is met de problemen in het jeugdbeschermingsstelsel de urgentie voor een verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek zelfs groter geworden, getuige de reacties van stakeholders en experts. Alle geraadpleegde respondenten geven aan dat vervolgacties nodig zijn om feitenonderzoek, en daarmee samenhangend de (rechts)positie van ouders en kinderen, verder te verbeteren. Over de wijze waarop dit dient te gebeuren verschillen de meningen. Een deel van de respondenten geeft aan dat in plaats van het voortzetten van maatregelen uit het Actieplan moet worden ingezet op structurele veranderingen binnen de jeugdbeschermingsketen. Een ongeveer even grote groep zegt dat het voortzetten van maatregelen uit het Actieplan nodig is om het feitenonderzoek en/of de bejegening aan ouders verder te verbeteren. Daarbij dient dan wel de personele capaciteit te worden vergroot.

Ook wordt door de stakeholders en experts unaniem benadrukt dat voornamelijk het tijdgebrek bij professionals resulteert in zorgen over een respectvolle bejegening en deskundig handelen. Verlaging van de caseload en structurele veranderingen in de keten worden dan ook als ‘maatregelen’ of ‘voorwaarden’ genoemd om de kwaliteit van feitenonderzoek te verbeteren. Dit zijn noodzakelijke randvoorwaarden, waaraan nu niet wordt voldaan.

Daarbij is het een grote uitdaging om bereikte verbeteringen vast te houden. Doordat in de keten veel veranderingen gaande zijn en er regelmatig nieuwe richtlijnen, handreikingen, et cetera verschijnen, wordt aan professionals al veel gevraagd. Daarbij is het personeelsverloop in de organisaties groot. Bijscholen alleen heeft dan niet voldoende effect.

4.2 Ervaringen van (vertegenwoordigers van) kinderen en ouders

Oudervertegenwoordiging in de jeugdbeschermingsketen is versnipperd. Bij het uitvoeren van het Actieplan is ervoor gekozen om ouders en jongeren via het kanaal van LOC te raadplegen. Evenwel zijn er meerdere oudervertegenwoordigingen die zich niet vertegenwoordigd voelen door LOC. Dit blijkt ook uit bijvoorbeeld de (felle) reacties die LOC en het NJi kregen vanuit enkele oudergroeperingen, die zich niet gekend voelen/voelden in de wijze waarop ze betrokken werden bij de voor het Actieplan georganiseerde bijeenkomsten en verdere uitvoering van het Actieplan.

De oudervertegenwoordigers die wij spraken ten behoeve van de evaluatie gaven aan slechte ervaringen te hebben met de uitvoering van het Actieplan. Deze onvrede ontstond al op het moment dat het Actieplan werd geschreven. Als samenwerkingsverband hebben de gesproken oudervertegenwoordigers een alternatief plan geschreven en ingebracht. Dit heeft niet geleid tot aanscherping van het Actieplan.

Ook tijdens de uitvoering hebben zij op verschillende momenten input proberen te geven maar niet tot hun tevredenheid. De oudervertegenwoordigers zien geen enkele verbetering van de kwaliteit van het feitenonderzoek en betreuren het dat zij niet zijn betrokken bij de uitvoering van het Actieplan.

De gesproken jeugdrechtsadvocaten gaven aan weinig tot geen ervaring te hebben met het Actieplan, dat voor de meesten van hen ook onbekend was. Zij zijn vanzelfsprekend wel bekend met inhoudelijke thema's zoals de kwaliteit van feitenonderzoek en de rechtspositie van kinderen en ouders.

4.3 Resumé

- 🕒 De uitvoering van het Actieplan vond vooral plaats op landelijk niveau, vanuit landelijke organisaties. Pas in tweede instantie gebeurde dit op regionaal niveau. De inbreng van ouders en kinderen vond plaats via LOC.
- 🕒 Over de hele linie wordt weinig verbetering gezien van de kwaliteit van feitenonderzoek, waarbij er wel nuanceverschillen zijn.
- 🕒 Alle geraadpleegde landelijke stakeholders, professionals, oudervertegenwoordigers en advocaten geven aan dat vervolgacties nodig zijn om feitenonderzoek verder te verbeteren. Over de wijze waarop dit dient te gebeuren verschillen de meningen.
- 🕒 Alle geraadpleegde respondenten geven aan dat structurele veranderingen nodig zijn in de jeugdbeschermingsketen om te kunnen komen tot verdere verbeteringen van feitenonderzoek. Structurele ingrepen dienen zowel de (rechts)positie van ouders en kinderen als de organisaties (waaronder personeelstekorten) te betreffen.
- 🕒 Wel is met het Actieplan een (tijdelijke) positieve impuls gegeven aan een deel van de professionals, alleen al omdat ze uitvoering gaven aan het Actieplan. Met het Actieplan lijken de initiatieven beter gebundeld en gedeeld. Ook is de samenwerking tussen de landelijke jeugdbeschermingsorganisaties

versterkt en worden meer gezamenlijke afwegingen gemaakt van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid. Echter, de gezette stappen zijn klein.

5

Doelbereik

Dit hoofdstuk beslaat het doelbereik van het Actieplan, om zo meer zicht te krijgen op de resultaten van het Actieplan. Ook gaan we in op factoren die de uitvoering van feitenonderzoek (kunnen) bevorderen of belemmeren ofwel het doelbereik (kunnen) vergroten of verkleinen. De informatie in dit hoofdstuk is gebaseerd op voorliggende hoofdstukken, het eindverslag van de kerngroep, de interviews met oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten en de expertsessies.

We adresseren hiermee de volgende onderzoeksvragen:

1a. Met welk resultaat [zijn de acties van het Actieplan uitgevoerd]?

1d. Wat zijn factoren die de uitvoering van feitenonderzoek (kunnen) bevorderen of belemmeren?

5.1 Doelbereik

Doelbereik moeilijk vast te stellen

In hoeverre zijn de doelen in het Actieplan nu behaald met de uitvoering van het Actieplan? Deze vraag is moeilijk te beantwoorden. Het is lastig zo niet onmogelijk causale verbanden te leggen tussen acties in Actieplan en de opbrengsten – laat staan aan te tonen in welke mate het Actieplan resulteert in verbeterd feitenonderzoek en wel om de volgende redenen.

Vooropgesteld ziet het Actieplan op meer dan het verbeteren van feitenonderzoek alleen. Immers om te komen tot het uiteindelijke doel van het Actieplan - verbetering van de kwaliteit van het feitenonderzoek - wordt via de actielijnen ingezet op de volgende in het Actieplan benoemde kwaliteitselementen:

- 🕒 Respectvolle bejegening van kinderen en ouders;
- 🕒 Goede informatievoorziening en ondersteuning voor kinderen en ouders;
- 🕒 Rapportages zijn zorgvuldig, actueel en begrijpelijk;
- 🕒 Versterkte rechtspositie kinderen en ouders.

Al eerder stelden we vast dat deze doelen in het Actieplan niet als meetbare, concrete effectdoelen zijn geformuleerd. Noch gebeurde dit bij een verdere uitwerking van het Actieplan.

Voorts zijn de beoogde resultaten van de individuele acties vaak procesdoelen (zie hoofdstuk 2). De meeste uitgevoerde acties hebben betrekking op landelijke acties die een voorwaardenscheppend karakter hebben voor verbetering van het feitenonderzoek, dat op regionaal niveau moet plaatsvinden. Die voorwaardenscheppende acties zijn nog niet of slechts ten dele geland op regionaal niveau. Ook zien we dat acties in de regio niet volledig of niet in alle regio's zijn gerealiseerd. Er zijn vervolgacties en verdere aandacht nodig om te kunnen komen tot effectdoelen.

Dat een verdere uitwerking en operationalisatie van de acties nodig is om te kunnen komen tot doelbereik is eerder al vastgesteld in de tussenevaluatie van het Actieplan. Een van de conclusies van de tussenevaluatie luidt dat het aannemelijk is dat de doelen en acties *kunnen* bijdragen aan het verbeteren van de elementen informatievoorziening en ondersteuning van kinderen en ouders en de kwaliteit van rapportages. Ook kan de aandacht die uitgaat naar het verbeteren van rapportages en verzoekschriften en de onderbouwing daarvan, voor de professionals op de werkvloer een reden zijn deze taak beter op te pakken. Met de opmerking dat sommige acties een stap verder dienen te worden geoperationaliseerd om te kunnen leiden tot een (grotere) bijdrage. Het is minder aannemelijk zo wordt gesteld in de tussenevaluatie dat de uitvoering van het Actieplan tot een meer respectvolle bejegening leidt omdat de doelen en acties daar (nog) niet rechtstreeks op zijn gericht. Ze kunnen daaraan wel bijdragen maar dit vraagt een passende uitwerking en operationalisering van betreffende acties. Ook leidt de uitvoering nog niet tot versterking van de rechtspositie van kinderen en ouders. Wanneer de in dit kader uit te voeren verkenning uitwijst dat een versterking van de rechtspositie noodzakelijk is, dan kan dit mogelijk op langere termijn leiden tot initiatieven ter versterking van de rechtspositie. Mits daaraan een passende uitwerking en operationalisatie van acties wordt gekoppeld.¹²⁷

Bovendien wordt wel degelijk op regionaal niveau gewerkt aan kwaliteitsverbetering van feitenonderzoek, maar niet altijd als gevolg van het Actieplan. Er zijn vele initiatieven en uitvoeringspraktijken gaande die passen bij de uitgangspunten van het Actieplan, ook zonder dat bewust uitvoering is gegeven aan het Actieplan, zo blijkt onder andere uit de legio initiatieven en goede voorbeelden die door o.a. het NJi zijn geïnventariseerd en gebundeld (zie ook hoofdstuk 3).¹²⁸ Zo worden door verschillende Gecertificeerde Instellingen initiatieven ondernomen om in gesprek te gaan met (ontevreden) kinderen en ouders. En wordt bij incidenten geëvalueerd wat er mis is gegaan en er worden intercollegiale intervisiebijeenkomsten gehouden.

Tot slot zijn er verschillende andere verbeterplannen en ontwikkelingen gaande in de jeugdbeschermingsketen die alle direct of indirect hun invloed kunnen hebben op de kwaliteit van het feitenonderzoek. Zo heeft de Raad voor de Kinderbescherming een relatief nieuwe methodiek die vanaf 2019 werd ingevoerd, waarin oplossingsgericht werken¹²⁹ het uitgangspunt is en bejegening van cliënten en feitenonderzoek belangrijke onderdelen zijn. Veilig Thuis werkte al voor de start van het Actieplan aan het nieuwe handelingsprotocol Veilig Thuis, dat van kracht is vanaf 2019, waarin verschillende acties uit het Actieplan zijn opgenomen. Voorts liep de start van het Actieplan parallel met de start van de proeftuinen of ontwikkelhubs, waarin onder andere werd ingezet op verbeterde samenwerking tussen de organisaties en staat de keten al langere tijd onder druk. Ook daardoor is een causale relatie met het Actieplan niet te leggen.

¹²⁷ Abraham, M, B. van Dijk en D. Hofstra (2020) Feiten op een rij: een tussenstand. Tussenevaluatie Actieplan feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen. DSP-groep/WODC.

¹²⁸ Zie ook *Interactief overzicht Acties Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen*.

¹²⁹ Oplossingsgericht werken is een methode die gericht is op het benutten van de sterke kanten en hulpbronnen van de cliënt/ het gezin. Voor de Raad voor de Kinderbescherming betekent dit dat het beschermen van kinderen 'niet moet draaien om maatregelen maar om oplossingen' waarbij vooral ook wordt gekeken naar de kracht van een gezin.

Verbetering kwaliteitselementen

Over de opbrengsten van het Actieplan zijn de betrokken organisaties verdeeld. Meerdere professionals geven in de gesprekken en sessies aan dat het Actieplan resulteert in enige verbetering van feitenonderzoek en een betere bejegening van ouders en kinderen, maar dat dit kleine stapjes zijn en verbetering van feitenonderzoek een lopend proces is. Het bewustzijn is bevorderd, maar zonder cultuuromslag en structurele ingrepen zijn de doelen van het Actieplan niet haalbaar. Er is (veel) meer tijd nodig voor structurele verandering en kwaliteitsborging.

Andere professionals zien in de praktijk geen verbetering. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van de toename van klachten over rapportages en bejegening bij het AKJ. Aangegeven wordt dat de kwaliteit van feitenonderzoek de afgelopen jaren is verslechterd. Het ontbreekt aan capaciteit, tijd voor reflectie en collegiaal overleg op de werkvloer; dit zijn belangrijke randvoorwaarden voor het leveren van kwaliteit in alle zaken. Een regionale projectleider die al decennia in de sector werkt, gaf tijdens een van de sessies aan dat het “nog nooit zo slecht [is] geweest”.

De professionals uit de regio's geven eenzelfde beeld. Een derde van de respondenten geeft aan dat zonder structurele ingrepen in de organisatie van het jeugdzorgstelsel de doelen van het Actieplan niet haalbaar zijn. Een kwart van de respondenten zegt dat het Actieplan weinig verbetering heeft gebracht. De opbrengsten van het Actieplan zijn versnipperd en niet geborgd waardoor de opgedane kennis en ervaring niet beklijft. Bijna de helft van de respondenten vindt dat het Actieplan tot enige verbetering heeft geleid. Deze verbetering wordt gezien bij de doelen “kinderen en ouders hebben goede mogelijkheden om hun zienswijze voor het licht te brengen” en “kinderen en ouders zijn altijd uitgenodigd deel te nemen aan belangrijke gesprekken, tenzij dit ernstig gevaar voor kinderen en/of ouders oplevert”.

De gesproken oudervertegenwoordigers hebben afgelopen jaren geen verbetering gezien in de kwaliteit van het feitenonderzoek, eerder een verslechtering. De oudervertegenwoordigers missen onder andere goed feitenonderzoek, toegankelijke dossiers, een versterkte rechtspositie van ouders en kinderen, een onafhankelijke beoordeling van klachten en cliëntparticipatie. Ze lezen naar zeggen veel onjuistheden in stukken van Veilig Thuis, Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming waarbij het standpunt van ouders en kinderen onvoldoende terugkomt. Zij ervaren dat dit gevolgen heeft voor het hele verdere verloop van de procedure.

De geïnterviewde jeugdrechtsadvocaten zagen afgelopen jaren weinig verbetering in de kwaliteit van het feitenonderzoek. Ze constateren met enige regelmaat onjuistheden en onduidelijkheden in stukken van Veilig Thuis, Gecertificeerde Instellingen en de Raad voor de Kinderbescherming in de zaken die de jeugdrechter behandelt. Zij hebben het gevoel dat er niet voldoende wordt geluisterd naar ouders en kinderen en zien de standpunten van cliënten dan ook niet in voldoende mate terug in rapportages.

Wel zien de jeugdrechtsadvocaten enkele positieve bewegingen, zoals dat de Raad voor de Kinderbescherming aanpassingen in verslagen maakt (in plaats van losse aanvullingen in het dossier). Waarbij wordt opgemerkt dat deze ontwikkelingen naar verwachting niet zijn toe te schrijven aan het Actieplan.

Factoren die feitenonderzoek bevorderen dan wel belemmeren

Er zijn verschillende factoren die het doen van goed feitenonderzoek bevorderen, aldus de verschillende stakeholders en (andere) experts die we spraken voor de evaluatie. In de kern gaat het voor gezinnen, zo wordt toegelicht, om bescherming in de vorm van bejegening, betrokkenheid en eerlijke rapportages. Gelijkwaardigheid is daarbij een belangrijk element. Vaak zijn cliënten angstig, want er dreigt uithuisplaatsing van hun kind. Dat zorgt vanaf de start voor een ongelijkwaardige startsituatie. Moeite doen om actief samen met ouders en kinderen een oplossing te vinden, draagt bij aan kwalitatief goed feitenonderzoek. In het verlengde daarvan dienen ouders en kinderen te worden betrokken bij het opstellen van rapportages; (delen van de) rapportages kunnen vaker samen met de cliënt worden opgesteld. Ook het eenvoudig en beknopt houden van rapportages draagt bij aan goed feitenonderzoek. De rapportages worden steeds uitgebreider wordt signaleerd, en hoe groter een rapportage wordt, des te meer discussie mogelijk is.

Het voornaamste knelpunt ten aanzien van een respectvolle bejegening van kinderen en ouders, informeren en ondersteunen en daarmee samenhangend de kwaliteit van onderzoek en rapportage, is de grote druk die ligt op de organisaties in de jeugdbeschermingsketen. Er is, zo blijkt uit eigenlijk alle gesprekken, sprake van personeels- en financiële tekorten, wachtlijsten en een steeds complexere doelgroep met mondigere kinderen en ouders. Daardoor staan de professionals naar eigen zeggen in overlevingsstand. De eerste prioriteit voor hen is de veiligheid van het kind (en daarmee het wegwerken van wachtlijsten en investeren in nieuwe medewerkers). Waarbij, zo is de beleving, minder tijd overblijft voor uitvoerige afstemming, toetsing en investeringen in relaties met alle ouders en kinderen.

In aanvulling daarop staan in het eindverslag van de kerngroep de volgende werkzame elementen benoemd (box 5.1). Deze elementen dragen bij aan “de verbetering van onze kwaliteit omtrent het feitenonderzoek” en liggen in lijn met hetgeen hiervoor is genoemd.

Box 5.1: Werkzame elementen volgens de kerngroep

1. Denken vanuit kind en gezin
Doen wat voor kind en gezin nodig is en daarbij buiten de eigen grenzen van de organisatie durven te kijken;
Kind en gezin centraal stellen door jezelf constant in te leven in het kind en gezin;
Werken met ervaringsdeskundigen en hen actief betrekken om als organisatie tot verbetering te komen;
Waar mogelijk visualiseren en dat tijdens gesprekken met cliënten gebruiken.
2. Vroegtijdige ondersteuning voor kind en gezin inzetten
Cliëntondersteuning, ondersteuning van kind en gezin, begint bij het eerste contact met hulpverlening;

Cliëntondersteuning, ondersteuning van kind en gezin, bestaat uit praktische uitleg en steun.

3. Lerende opstelling

Als organisatie, directeur, manager, professional et cetera jezelf lerend opstellen;
Ruimte voor bevordering van deskundigheid.

4. Gezamenlijkheid in feitenonderzoek

Al bij het lokale veld starten met het scheiden van feiten en meningen in rapportages, toepassen van hoor en wederhoor et cetera;
Meer gezamenlijkheid in de aanpak;
Kennis hebben van de organisaties in de keten en mensen met wie je samenwerkt.

5. Actief en slim inzetten op het verbeterproces feitenonderzoek

Het thema feitenonderzoek prioriteren binnen de organisatie;
Per organisatie of organisaties een kartrekker aanwijzen, die tijd en ruimte heeft om dit onderwerp verder te brengen in de organisatie en/of de regio;
Feitenonderzoek in de bestaande structuren een plek geven;
Tijd voor de professionals om goed feitenonderzoek uit te kunnen voeren.

5.2 Resumé

- ⦿ Een koppeling tussen de uitvoering van het Actieplan en het doelbereik valt op basis van dit onderzoek niet te maken. Dit als gevolg van zowel de aard van het Actieplan als de uitvoering van het Actieplan. De meeste in het Actieplan geformuleerde acties zijn voorwaardenscheppende acties, die niet direct leiden tot een verbetering van feitenonderzoek maar die vervolgacties vragen om te kunnen komen tot effectdoelen. Een koppeling met de beoogde effectdoelen is niet gemaakt. Ook zijn in het Actieplan geen concrete, meetbare effectdoelen benoemd. Daarbij is de uitvoering van de acties nog niet of slechts ten dele geland op regionaal niveau, waardoor in theorie verwachte veranderingen merendeel uitblijven. De acties zijn voorts ook zodanig gekozen dat doelbereik er ook bij een goede uitvoering niet zou zijn geweest. Tot slot zijn er naast het Actieplan ook andere initiatieven en gewenste uitvoeringspraktijken ingezet die gericht zijn op kwaliteitselementen die met het Actieplan zijn nagestreefd.
- ⦿ De meningen van professionals over het doelbereik van het Actieplan lopen uit één van *doelen in enige mate bereikt* tot *doelen in het geheel niet bereikt*. De jeugdrechtsadvocaten en de oudervertegenwoordigers zijn van mening dat de uitvoering van het Actieplan niet tot kwaliteitsverbetering heeft geleid. Ze vinden met enige regelmaat onjuistheden en/of onduidelijkheden in dossiers.

6 Verdere acties gericht op verbetering kwaliteit feitenonderzoek

Dit hoofdstuk ziet op de verdere acties gericht op verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen. De informatie in dit hoofdstuk is voornamelijk gebaseerd op (groeps)interviews met oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten en de uitkomsten van de expertsessies met landelijke stakeholders, regionale professionals en experts. In deze gesprekken zijn ook uitkomsten van recente onderzoeken ingebracht, zoals het rapport over de kwaliteit van feitenonderzoek van de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd¹³⁰, de eindevaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen¹³¹ en het onderzoek door jeugdrechters 'Recht doen aan kinderen en ouders'¹³².

We adresseren hiermee de onderzoeksvragen:

2a. Zijn op dit moment nog (verdere) acties nodig om het feitenonderzoek (verder) te verbeteren? Zo ja, welke? Indien van toepassing: welke daarvan hebben prioriteit?

2b. Wat is het beoogde concrete resultaat van deze (geprioriteerde) acties?

2c. Is het wenselijk dat betrokken organisaties monitoren of het beoogde resultaat is behaald c.q. het feitenonderzoek van voldoende kwaliteit is? Zo ja, hoe?

6.1 Suggesties voor de toekomst

Op dit moment zijn acties nodig om het feitenonderzoek en breder het functioneren van de jeugdbescherming te verbeteren. Alle gesproken stakeholders, oudervertegenwoordigers, jeugdrechtsadvocaten en onafhankelijke experts zien de urgentie voor deze verbetering. Daarbij dient volgens hen te worden ingezet op de volgende thema's. De suggesties zien deels op verbeteringen in de jeugdbeschermingsketen in brede zin omdat deze van randvoorwaardelijke aard zijn.

Suggesties gericht op versterking (rechts)positie ouders en kinderen

We formuleren de volgende suggesties die die betrekking hebben op de versterking van (rechts)positie van ouders en kinderen:

¹³⁰ Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd. (2022). *Kwaliteit van feitenonderzoek rond de aanvraag van machtigingen voor uithuisplaatsingen*. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

¹³¹ Bruning, M. R., Van der Zon, K. A. M., Smeets, D. H. J., & Van Boven, H. J. (2022). *Eindevaluatie Wet herziening kinderschermingsmaatregelen*. Universiteit Leiden.

¹³² De Rechtspraak. (2023). *Recht doen aan kinderen en ouders*.

1. Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders om in hun dossier hun zienswijze weer te geven

Een van de zaken die als eerste – en volgens zowel landelijke stakeholders, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers, jeugdrechtsadvocaten als onafhankelijke experts – dient te worden verbeterd zijn de correctiemogelijkheden van rapportages. Ouders mogen reageren op een conceptversie, maar vervolgens wordt (ervaren dat) weinig met hun reactie (wordt) gedaan. Respondenten hebben het gevoel dat er niet voldoende wordt geluisterd naar ouders en kinderen, ook niet wanneer er verschillende zienswijzen zijn. Daarbij worden verschillen tussen instanties ervaren ten aanzien van het recht op inzage en correctie. Zo worden bij de Raad voor de Kinderbescherming sinds enkele jaren inhoudelijke opmerkingen op de conceptrapportage meegenomen, waarop de tekst wordt aangepast of er wordt een nuancering schuingedrukt onder de tekst gezet. (Dit is dus niet langer slechts een bijlage van het rapport). Bij de Gecertificeerde Instellingen is het afhankelijk van de betrokken jeugdbeschermer hoe wordt omgegaan met commentaar op de conceptrapportage.

Daarnaast komt het nauwelijks voor dat de Raad voor de Kinderbescherming haar advies aanpast naar aanleiding van opmerkingen van de ouders of dat rechters hun beslissing aanpassen. In de meerderheid van de gevallen, zo wordt aangegeven door diverse respondenten, hebben de raadsonderzoeker, jeugdbeschermer en rechter hun beslissing al gemaakt voorafgaand aan de zitting. Jeugdrechters zijn, aldus jeugdrechtsadvocaten, oudervertegenwoordigers en experts, op hun beurt onvoldoende kritisch op zitting bij het stellen van vragen aan de Raad voor de Kinderbescherming of de Gecertificeerde Instelling. De jeugdrechters vertrouwen in beginsel op de informatie die door de medewerkers van de Raad voor de Kinderbescherming of de Gecertificeerde Instelling wordt verschaft.

2. Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders een beroep te doen op onafhankelijke cliëntondersteuning en als dat verderop in het traject nodig is een beroep te doen op een advocaat

Ouders en kinderen dienen vanaf het begin de mogelijkheid te hebben aanspraak te maken op een vorm van ondersteuning, zoals een cliëntvertegenwoordiger, een advocaat, of een andere vertegenwoordigende partij. Dit verkleint de machtsongelijkheid tussen de ouders en jeugdbeschermingsinstanties. Dit kan op verschillende manieren waaronder het verbeteren van cliëntondersteuning. Oudervertegenwoordigers zien nu dat niet alle cliëntondersteuners voldoende op de hoogte zijn van de complexiteit van jeugdbescherming, en door ouders zelf meegebrachte cliëntondersteuning niet altijd wordt toegelaten.

Enkele in dit kader genoemde concrete suggesties (door onder andere oudervertegenwoordigers en jeugdrechtsadvocaten) zijn: geef ouders een informatiebrochure mee over rechtsbijstand in vrijwillig/drang kader, inclusief een lijst met jeugdrechtsadvocaten. (Dit gebeurt ook in strafrechtelijke zaken wanneer iemand wordt aangehouden.) Vergroot ook de mogelijkheden een advocaat toe te voegen bij uithuisgeplaatste kinderen. (Niet alleen aan ouders, zoals de pilot per 1 juli 2023 voorschrijft.) Bij ernstige zaken, nader te bepalen wat dat zijn, zou een advocaat mogelijk verplicht moeten worden.

3. **Verkiez formele klachtenprocedures als ultimum remedium en signaleer en bespreek eventuele onvrede vroegtijdig met kinderen/ouders en professionals**

Diverse stakeholders en onafhankelijke experts benadrukken dat formele klachtenprocedures dienen te worden ingezet als ultimum remedium. Wanneer ouders en kinderen vanaf het begin goed worden meegenomen, zijn correctiemogelijkheden al minder van belang, wat naar verwachting leidt tot minder aanleiding voor klachten. Zo wordt door hen geopperd eerder in gesprek te gaan met de ouders/het kind en de professional om ook informeel te kijken waar de klacht vandaan komt en het probleem ligt. Dan is vaak geen formele klachtprocedure meer nodig. Dit creëert laagdrempelige benaderbaarheid.

Klachtenprocedures dienen daartoe helder gecommuniceerd en op orde te zijn. We merken op dat het hier ook gaat om het opstarten en onderhouden van de (samenwerkings)relatie en het eerder signaleren en oppakken van onvrede. Dit is essentieel voor zowel voor een goede uitvoering van een onderzoek of een kinderbeschermingsmaatregel, als een goede klachtbehandeling.

Voorgenoemde punten zijn ook opgenomen in de 'Gouden regels voor klachtbehandeling' die het AKJ heeft opgesteld. In deze rapportage staan diverse aanbevelingen om te komen tot een goede, effectieve en laagdrempelige klachtbehandeling.^{133/134}

Suggesties gericht op verbetering organisaties (VT, GI en RvdK) en professionals

Ook deden de stakeholders, oudervertegenwoordigers, jeugdrechtsadvocaten en onafhankelijke experts verschillende suggesties die zich richten op de jeugdbeschermingsorganisaties en professionals:

4. **Investeer in meer kennis en tijd voor professionals**, en geef daarmee aandacht aan de druk in de jeugdbeschermingsketen (personele tekorten, wachtlijsten, financiële tekorten). Alle respondenten stellen dat dit nodig is. Het uitvoeren van goed feitenonderzoek vraagt veel kennis en competenties van de professional, zowel qua communicatie als het kunnen werken in een omgeving waar verschillende belangen een rol spelen. Training van professionals in de verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek en rapportage kan daaraan bijdragen. Het vraagt daarnaast tijd, (professionele) ruimte en bevoegdheden om te kunnen doen wat nodig is.
5. **Training van professionals in een werkwijze op basis van een herstelgerichte benadering, gericht op het (meer) met ouders en kinderen zoeken van een oplossing van de problemen**. Bij een verdere professionalisering dient te worden ingezet op een meer gelijkwaardige relatie tussen professional en ouder en kind. Volgens diverse respondenten waaronder experts en professionals zelf, is hiervoor een cultuuromslag nodig binnen de "soms verkrampde" jeugdbeschermingsketen. Professionals hebben veel oog voor de veiligheid en in mindere mate voor herstel van relaties. Dit wordt benadrukt door

¹³³ Daarbij is er "ook aandacht voor het stroomlijnen en waar mogelijk harmoniseren van de klachtenregelingen, zodat cliënten eenzelfde vorm van klachtbehandeling aantreffen bij iedere instantie en eenzelfde vorm van rechtsbescherming genieten tegen gedwongen overheidsingrijpen."

¹³⁴ Hellinga, J., & Rueb, C. (2021). *Help, een klacht! Praktijkonderzoek naar een betere klachtbehandeling voor cliënten en professionals in de jeugdbeschermingsketen*. AKJ.

oudervertegenwoordigers die opmerken dat soms te snel wordt ingegrepen, om enig risico te vermijden. Ingrijpen heeft flinke impact op de betreffende gezinnen. Mogelijk wordt de hiervoor benoemde cultuuromslag ingezet met de komst van het toekomstscenario en met name de integrale analyse, aldus enkele professionals (zie box in 6.2).

6. Ontwikkel en gebruik één gezamenlijk, digitaal, toegankelijk cliëntdossier .

Dit vereenvoudigt het proces voor professionals en ouders en kinderen en draagt bij aan een goede samenwerking binnen de keten. Dit maakt het dossier minder foutgevoelig, toegankelijker en meer transparant, wat nodig is volgens deelnemers van de sessies, de jeugdrechtsadvocaten en de oudervertegenwoordigers. Het is overigens niet wenselijk aldus enkele advocaten dat verschillende organisaties elkaars rapporten blind overnemen, zonder een kritische blik en wederhoor. Ook moet goed worden gekeken welke informatie kan worden gedeeld met wie. Er zijn dan ook verschillende uitvoeringen van een cliëntdossier denkbaar. In het kader van het Actieplan is een eerste propositie gedaan voor een digitaal cliëntportaal dat verder kan worden ontwikkeld.

7. Maak meer gebruik van cliëntenparticipatie, waardoor ouders en kinderen een duidelijker stem krijgen bij ontwikkelingen en beleidsvorming in de organisaties.

Versterk en ondersteun cliëntparticipatie en zorg voor voldoende middelen om deze cliëntparticipatie in te zetten, voegen oudervertegenwoordigers, stakeholders en experts daaraan toe. Daarmee wordt bedoeld het in een zo vroeg mogelijk stadium, betrekken van cliënten (ervaringsdeskundigen, cliëntvertegenwoordigers en leden van de cliëntenraden) bij de ontwikkelingen die gaande zijn binnen de organisaties. Een door professionals genoemd voorbeeld is het organiseren van jaarlijkse reflectiebijeenkomsten met keten en cliënten. Dit kan, aldus de oudervertegenwoordigers die we spraken, ook door oudervertegenwoordigers actief te betrekken bij verdere ontwikkelingen.

Nieuwe acties, een nieuw Actieplan?

Het jeugdbeschermingsveld zit blijkens reacties van de experts, oudervertegenwoordigers, jeugdrechtsadvocaten en vrijwel alle gesproken stakeholders niet te wachten op een Actieplan maar op een aantal structurele veranderingen in de jeugdbescherming. Een Actieplan noch de concrete daarin genoemde acties leiden in de praktijk niet tot de gewenste veranderingen. De suggestie luidt dan ook niet om een nieuw of aangepast Actieplan op te stellen en uit te voeren, noch daarop te monitoren.

Wel luidt de suggestie van professionals en experts om de reeds bestaande opbrengsten van het Actieplan alsnog en beter te benutten. Er liggen bruikbare producten, trainingen, herijkte werkwijzen en voorlichtingsmateriaal, ook in de regio's, maar nog niet in alle regio's. Professionals geven aan dat de acties die in regionale netwerken zijn opgepakt, na afloop niet elders zijn belegd/geborgd, ook niet bij bijvoorbeeld de regiogemeente die hier een sturende/coördinerende taak kan hebben. Nu is het aan iedere organisatie welke punten wel of niet worden opgepakt en met welke prioriteit. Hier valt dus nog winst te behalen. Deze

kunnen - mits ze worden gebruikt/ingezet – direct of indirect een bijdrage leveren aan de kwaliteitsverbetering van het feitenonderzoek.

Structurele verandering is nodig

Bovengenoemde suggesties kunnen niet zonder structurele veranderingen in de jeugdbescherming, zo merken de onderzoekers op. Al decennia is er onvrede over hoe het stelsel in elkaar zit en al veel vaker is ingezet op verbeteringen binnen de jeugdbescherming blijkt uit een historisch overzicht.¹³⁵ Het lukt echter moeizaam om aanpassingen door te voeren. De suggestie op basis van bovenstaande bevindingen is daarom zowel de inhoudelijke als de organisatorische kant van het jeugdbeschermingsstelsel te veranderen. Organisatorisch luidt de aanbeveling om het stelsel minder complex te maken. Inhoudelijk is het stelsel sterk gericht op toezicht en uithuisplaatsing. Er zou een meer herstelrechtelijke insteek gekozen kunnen worden gericht op probleemanalyse en het (meer) met ouders en kinderen zoeken van een oplossing van de problemen.

Beoogde doelen

Met bovengenoemde suggesties worden de volgende resultaten beoogd:

- 🕒 Rust en ruimte voor professionals waardoor zij beter kunnen functioneren en meer tijd krijgen voor zorgvuldig onderzoek, relatieopbouw en bejegening van ouders en kinderen;
- ⚖️ Een versterkte (rechts)positie van kinderen en ouders;
- 🔄 Een versimpeling van de jeugdbeschermingsketen waardoor samenwerking tussen organisaties wordt bevordert en ouders en kinderen met minder organisaties te maken krijgen.

Monitoring

Op basis van bovenstaande bevindingen doen wij onderzoekers de volgende suggesties ten aanzien van monitoring:

- 🕒 Monitor de kwaliteit van feitenonderzoek en hoe dat inhoudelijk plaatsvindt (hoe vindt de selectie/waardering en verwerking van informatie plaats en welke verschillen zijn op dit vlak zichtbaar tussen de betrokken organisaties?). Met monitoring kunnen de tekortkomingen en mogelijke verbeteringen van het feitenonderzoek beter worden vastgesteld. Dit kan op bijvoorbeeld op basis van dossieronderzoek, aan de hand van een beoordelingskader. Hier ligt een mogelijke rol voor het ministerie van JenV.
- 🕒 Daarnaast kan de kwaliteit van feitenonderzoek een plek krijgen in de monitoring ten behoeve van de kwaliteitscyclus van de afzonderlijke jeugdbeschermingsorganisaties.

¹³⁵ "Zoals in een rapport van de zogeheten Task Force Jeugdhulpverlening (1994) te lezen is: "Een stelsel waarvan men zegt: "dat bedenk je niet". Twintig jaar eerder (1974) stelde de zogeheten Commissie Mik al dat de tot dan toe vooral landelijk georganiseerde en aangestuurde hulpverlening veel beter moet gaan aansluiten bij de leefwereld van de cliënten. Dat vereist ingrijpende veranderingen." bron: <https://www.nji.nl/transformatie-jeugdhulp/geschiedenis-jeugdstelel-geraadpleegd-20-maart-2023>.

Daarbij kan aanvullend worden gedacht aan monitoring van de drie indicatoren voor de beoogde verbeteringen in de jeugdbescherming die in de tussenevaluatie zijn vastgesteld:

- 🕒 De cliënttevredenheid of cliëntervaring;
- 🕒 De mening over kwaliteit van rapportages volgens kinderen, ouders en professionals;
- 🕒 Het aantal gegrond verklaarde klachten over feitenonderzoek en rapportage en bejegening.

Het is, zo stelden we vast in hoofdstuk 5, om meerdere redenen lastig om causale relaties tussen acties en doelbereik te leggen. De suggestie is dan ook om in eerste instantie te focussen op het monitoren van de kwaliteit van feitenonderzoek in plaats van het monitoren van de inspanningen van de betrokken stakeholders en de inzet van de professionals. Daarmee ligt de focus op het meten van effectdoelen in plaats van procesdoelen.

6.2 Toekomstontwikkelingen om mee rekening te houden

Het jeugdbeschermingsstelsel is constant in beweging. Aan respondenten is gevraagd wat de belangrijkste ontwikkelingen zijn waarmee moet worden rekening gehouden bij een verdere uitwerking van mogelijke toekomstige acties.

- 🕒 De belangrijkste ontwikkeling om mee rekening te houden volgens professionals en experts is de komst van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. In de proeftuinen van het Toekomstscenario wordt proefondervindelijk door professionals ervaring opgedaan met andere manieren om relaties aan te gaan met het gezin. Daarmee wordt beoogd een deel van de gedwongenheid te voorkomen (zie box 6.1). We tekenen daar bij aan dat het Toekomstscenario weinig zegt over feitenonderzoek an sich en de resultaten van de proeftuinen nog onduidelijk zijn..
- 🕒 Voorts worden genoemd de toenemende bureaucratie, werkdruk en capaciteitsproblemen in de keten.
- 🕒 Tot slot worden een verharding van de samenleving en mondigere cliënten gesignaleerd. Specifiek vormt zich naar zeggen ook een nieuwe doelgroep in de jeugdzorg: kritisch hoogopgeleide scheidende ouders. Deze groep vraagt mogelijk een andere benadering.

Daarbij merken we op dat er veel ontwikkelingen gaande zijn die direct of indirect samenhangen met het doen van goed feitenonderzoek. Bovenstaande opsomming is dan ook geen volledig overzicht van de huidige ontwikkelingen. Andere belangrijke ontwikkelingen zijn onder andere de stappen die worden gezet naar aanleiding van de evaluatie Wet herziening kinderbeschermingsmaatregelen en de projectgroep rechtsbescherming waarin het huidige debat over rechtsbescherming in de jeugdbescherming wordt voortgezet.

Box 6.1: Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

In opdracht van de VNG en de ministeries van JenV en VWS wordt het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming ontwikkeld. Dit programma is gericht op structuuraanpassingen die zorgen voor ruimte voor een nieuwe manier van werken.

Het Toekomstscenario schetst een beeld van een toekomstig stelsel dat vanuit een gezins- of systeemgerichte brede blik hulp, ondersteuning en interventies biedt aan kinderen en gezinnen waarin sprake is van ontwikkelingsbedreiging en/of onveiligheid.

Een belangrijk uitgangspunt van de toekomstige kind- en gezinsbescherming is dat het kind en gezin één vast gezicht heeft. Vanuit het lokaal team is een vast contactpersoon verbonden aan het gezin, dat nauw samenwerkt met een Regionaal Veiligheidsteam. Ook werkt het Toekomstscenario toe naar integrale informatievoorziening door middel van een netwerkdossier (naast het dossier van een organisatie), waarbij alle betrokkenen (professionals, kinderen en ouders) toegang hebben tot alle informatie die zij nodig hebben en waartoe zij gerechtigd zijn. Het netwerkdossier is ook de basis voor een integrale analyse. Een zorgvuldige verklarende analyse van de problematiek van het gezin is een voorwaarde voor het werken met gezinnen waar sprake is van onveiligheid en/of ontwikkelingsbedreiging. In verschillende proeftuinen wordt ervaring opgedaan met een vorm van integrale en verklarende analyse.

Bron: Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming.¹³⁶

6.3 Resumé

- De urgentie om feitenonderzoek en de brede jeugdbeschermingsketen te verbeteren is, ondanks het inmiddels afgeronde Actieplan, blijvend groot. Er zijn verschillende suggesties gegeven voor de nodige verdere verbetering van feitenonderzoek. Dit betreft suggesties die zich richten op de versterking van de (rechts)positie van ouders en kinderen en de verbetering van organisaties en professionals.
- Opvolging van de nodige acties kan plaatsvinden binnen de proeftuinen en het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming of een van de andere ontwikkelingen binnen het jeugdbeschermingsstelsel. Naast feitenonderzoek dienen hierbij ook de randvoorwaardelijke problemen aandacht te krijgen.
- De kwaliteit van het feitenonderzoek kan overkoepelend worden gemonitord, hier ligt een mogelijke rol voor het ministerie van JenV. Daarnaast kan de kwaliteit van feitenonderzoek een plek krijgen in de monitoring ten behoeve van de kwaliteitscyclus van de afzonderlijke jeugdbeschermingsorganisaties.

¹³⁶ Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. o.a. beschikbaar via <https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming>, 14 april 2023.

7 Conclusies

In 2018 is het *Actieplan Verbetering Feitenonderzoek in de Jeugdbeschermingsketen* opgesteld. Hierin staan de acties die Veilig-Thuis organisaties, de Raad voor de Kinderbescherming en Gecertificeerde Instellingen in de periode 2018-2021 wilden uitvoeren om het feitenonderzoek en de communicatie daarover (ook met ouders/kinderen) te verbeteren. In onderhavig onderzoek is de uitvoering van dit Actieplan geëvalueerd. De evaluatie is zowel retrospectief, terugkijkend naar de uitvoering en resultaten van het Actieplan, als toekomstgericht, met een blik op de acties die nodig zijn om de kwaliteit van het feitenonderzoek verder te verbeteren.

In dit hoofdstuk trekken we conclusies uit de evaluatie en geven we een slotbeschouwing. De beantwoording van de onderzoeksvragen geven we in bijlage 5.

7.1 Conclusies

I Uitvoering en resultaten Actieplan

Uitvoering en resultaat

Het Actieplan kent 21 acties, onderverdeeld in vier thematische lijnen, die erop zijn gericht tot verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek te komen. Het Actieplan strekt echter verder dan verbetering van het feitenonderzoek alleen. Acties richten zich, naast de kwaliteit van onderzoek en rapportage, op bejegening, het informeren en ondersteunen en de rechtspositie van kinderen en ouders in de jeugdbeschermingsketen. Het gaat om uiteenlopende acties, variërend van het bestendigen van reeds gemaakte afspraken tot nieuwe initiatieven. Ook hebben de acties betrekking op verschillende organisatieniveaus: landelijk en regionaal. Het is daarmee een breed georiënteerd Actieplan.

Daarbij constateren we dat de acties zich vooral richten op procesdoelen, vooral in de voorbereidende of randvoorwaardelijke sfeer (bijvoorbeeld het realiseren van een praatplaat, het uitvoeren van een studie of het verankeren van acties in richtlijnen) en minder op effectdoelen (bijvoorbeeld het toepassen van die praatplaat door professionals op de werkvloer, het vertalen en toepassen van opgedane kennis of het toepassen van die richtlijnen op de werkvloer) die kunnen leiden tot een verbetering van feitenonderzoek. Het Actieplan is niet gericht op hoe inhoudelijk het feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen plaatsvindt.

Alle acties zijn opgepakt, blijkt uit de evaluatie, maar alle acties vragen een verdere implementatie of uitwerking. De implementatie van het Actieplan in de regio's is niet voltooid. Er zijn verschillende redenen waarom het niet of slechts ten dele is gelukt acties volledig uit te voeren:

- 🕒 Het was moeilijk om de brede range aan acties te prioriteren of alles binnen de tijd op te pakken omdat het Actieplan (te) veel actiepunten omvatte.

- ③ Er werd onvoldoende eigenaarschap ervaren over het project op regionaal niveau bij de organisaties.
- ③ Er waren bij de organisaties vaak onvoldoende tijd en (financiële) middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Actieplan. Er zat volgens betrokkenen in de meeste organisaties “géén energie op het Actieplan”.
- ③ De uitvoering van het Actieplan was complex vanwege de verschillende organisatievormen en geografische indelingen van de jeugdbeschermingsorganisaties. Daarbij hebben de organisaties hun eigen context en aandachtspunten en moest op regionaal niveau worden samengewerkt aan de actiepunten, wat tevens een extra uitdaging betekende.
- ③ De beperkende maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie werkten belemmerend. Hierdoor werden de landelijke kick-off, live regionale bijeenkomsten en andere gezamenlijke live momenten gemist waarop kennis kon worden verspreid en samenwerking kon worden gezocht en bestendigd.
- ③ De druk op jeugdbeschermingsorganisaties is een enorm bepalende factor geweest voor het wel/niet slagen van het Actieplan. Er is sprake van een verkramping door arbeidskrapte, een hoge werkdruk en capaciteitsproblemen. Daarbij is het verloop van medewerkers groot, waardoor het lastig is om acties te bestendigen.
- ③ Waar het Actieplan iets heeft opgeleverd, tot slot, was dat vooral in de regio's waar een trekker actief was.

Resultaten

De acties hebben geresulteerd in een aantal concrete producten, zoals praatplaten, voorlichtingsmateriaal en een overzicht van initiatieven en *good practices*¹³⁷. Deze producten worden door professionals gebruikt, maar niet systematisch en niet overal. Ook is een trainingsprogramma voor professionals ontwikkeld: Feiten in de keten. De training – overigens geen actie in het Actieplan maar ligt wel in het verlengde daarvan - is opgeleverd na de looptijd van het Actieplan en dient nog te worden georganiseerd en gegeven. Daarnaast zijn er ook los van het Actieplan initiatieven en gewenste uitvoeringspraktijken ingezet die gericht zijn op, of kunnen bijdragen aan een verbetering van feitenonderzoek.

Tegelijkertijd concluderen we dat alle acties een verdere implementatie of uitwerking vragen, ook omdat de acties zich vooral richten op procesdoelen. De beoogde veranderingen zijn nog niet of slechts ten dele doorgevoerd in de regio's.

¹³⁷ Het gaat om initiatieven waarin uitvoering wordt geven aan of die raken aan een of meerdere acties of thema's uit het Actieplan. Zo worden enkele voorbeelden genoemd van manieren waarop clientparticipatie wordt vormgegeven, bijvoorbeeld dat bepaalde Veilig Thuis organisaties een cliëntenraad hebben, of dat bij een bepaalde GI een vorm van auditeren organiseert waarin ouders, gezinsmanagers en jongeren naar gezinsplannen kijken. Feedback wordt in het team en MT geagendeerd en geprioriteerd, en vervolgens aangepakt.

Doelbereik, effect

Uiteindelijk beoogt het Actieplan te komen tot een brede range aan doelen, zo staat vermeld, te weten een respectvolle bejegening van kinderen en ouders; een goede informatievoorziening en ondersteuning voor kinderen en ouders; zorgvuldige, actuele en begrijpelijke rapportages; en het versterken van de rechtspositie van kinderen en ouders. Om zo - ook - te voldoen aan artikel 3.3 van de Jeugdwet: de verplichting om in rapporten of verzoekschriften de van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren.

We stellen vast dat een koppeling tussen de uitvoering van het Actieplan en het doelbereik niet te maken valt. Het is onmogelijk om binnen dit onderzoek uitspraken te doen over causale relaties, laat staan de relatie tussen uitgevoerde acties en de kwaliteit van feitenonderzoek. Niet alleen wordt in het Actieplan geen koppeling gemaakt van de acties met beoogde, concrete en meetbare effectdoelen, ook zijn de acties zodanig en breed gekozen dat maar beperkt doelbereik ten aanzien van de kwaliteit van feitenonderzoek kan worden verwacht. Voorts zijn de acties slechts ten dele geland in de regio's waardoor verwachte effecten achterblijven. Een andere reden is dat naast het Actieplan ook andere initiatieven en gewenste uitvoeringspraktijken zijn ingezet die gericht zijn op kwaliteitselementen die met het Actieplan zijn nagestreefd.

Ervaringen van stakeholders

Over de hele linie wordt door landelijke jeugdbeschermingsorganisaties, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers en advocaten weinig verbetering gezien ten aanzien van de vier lijnen van het Actieplan, waarbij er wel nuanceverschillen zijn. De meningen van de landelijke stakeholders en professionals uit de jeugdbeschermingsketen lopen uiteen van *doelen in enige mate bereikt* tot *doelen in het geheel niet bereikt*. De jeugdrechtsadvocaten zien geen significante kwaliteitsverbetering van het feitenonderzoek. De oudervertegenwoordigers zijn van mening dat de uitvoering van het Actieplan tot geen enkele verbetering heeft geleid. *Alle* partijen geven aan dat verdere acties nodig zijn om te komen tot een verbetering van het feitenonderzoek.

Wel is met het Actieplan een al dan niet tijdelijke positieve impuls gegeven aan een deel van de professionals, zo ervaren verschillende - maar niet alle - landelijke stakeholders en professionals. Zij zijn meer dan voorheen bezig met uitvoeringspraktijken die bijdragen aan de kwaliteitselementen uit het Actieplan. Mede door het Actieplan lijken de initiatieven beter gebundeld, gedeeld en geagendeerd dan daarvoor, hoewel de nodige winst nog valt te behalen en dit niet in alle regio's het geval is. Ook is tussen de landelijke jeugdbeschermingsorganisaties de samenwerking versterkt en worden meer gezamenlijke afwegingen gemaakt van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid.

Tussentijdse conclusie

De urgentie om de kwaliteit van feitenonderzoek te verbeteren is er ondanks het Actieplan niet minder op geworden. Immers, niet alleen is het Actieplan niet overal geïmplementeerd en zijn vervolgacties nodig, de acties zijn voorts ook zodanig gekozen dat doelbereik ten aanzien van de kwaliteit van feitenonderzoek er ook bij een goede uitvoering niet geweest zou zijn. De gekozen acties in het Actieplan zijn te breed en versnipperd, slecht meetbaar en missen een directe koppeling met de problematiek.

II Nodige acties gericht op verbetering kwaliteit feitenonderzoek

Nodige acties

Er zijn uit de interviews en sessies die we hebben gehouden met landelijke jeugdbeschermings-organisaties, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers en advocaten en experts drie belangrijke uitgangspunten te destilleren die bij de verbetering van feitenonderzoek leidend moeten zijn. De suggesties zien deels op verbeteringen in de jeugdbeschermingsketen in brede zin omdat deze van randvoorwaardelijke aard zijn. Daarbij valt het op dat geen van de door de stakeholders genoemde suggesties zich direct richt op het meten en verbeteren van de kwaliteit van feitenonderzoek zelf:

- ① Investeer in professionals waardoor zij beter functioneren en meer tijd krijgen voor zorgvuldig onderzoek (en scholing daartoe), relatieopbouw en de bejegening van ouders en kinderen.
- ② Verbeter de (rechts)positie van ouders en kinderen waardoor een gelijkwaardiger gesprek plaatsvindt en er betere mogelijkheden ontstaan voor kinderen en ouders om hun zienswijze weer te geven.
- ③ Versimpel de jeugdbeschermingsketen, waardoor samenwerking tussen organisaties wordt bevorderd en ouders en kinderen met minder organisaties te maken krijgen, waardoor er minder overdracht tussen professionals nodig is en door professionals beter kan worden gewerkt aan relatieopbouw en de bejegening van ouders en kinderen.

Meer in detail zijn onderstaande suggesties gedaan.

- ① Suggesties voor de versterking van de (rechts)positie van kinderen en ouders
 - Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders om in hun dossier hun zienswijze weer te geven (o.a. commentaar leveren en visie inbrengen);
 - Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders om een beroep te doen op onafhankelijke cliëntondersteuning en als dat verderop in het traject nodig is een beroep te doen op een advocaat;
 - Verkies formele klachtenprocedures als ultimum remedium en signaleer en bespreek eventuele onvrede vroegtijdig met kinderen/ouders en professionals.
- ② Suggesties voor organisaties en professionals
 - Investeer in meer kennis en tijd voor professionals;
 - Training van professionals in de verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek en rapportage (hiervoor kan de ontwikkelde training Feiten in de keten worden ingezet);

- Training van professionals in een werkwijze op basis van een herstelgerichte benadering, gericht op het (meer) met ouders en kinderen zoeken naar een oplossing van de problemen;
- Ontwikkel en gebruik één gezamenlijk, digitaal, toegankelijk cliëntdossier;
- Maak meer gebruik van cliëntenparticipatie, waardoor ouders en kinderen een duidelijker stem krijgen bij ontwikkelingen en beleidsvorming in de organisaties.

Opvolging van de hierboven genoemde nodige acties kan plaatsvinden binnen de proeftuinen en het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming - hoewel feitenonderzoek daar (nog) niet expliciet is geadresseerd - maar ook in de verdere doorontwikkeling van het jeugdbeschermingsstelsel.

Conclusie

De landelijke stakeholders, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers en advocaten en experts geven aan dat structurele veranderingen nodig zijn in de jeugdbeschermingsketen om te kunnen komen tot verdere en nodige verbeteringen van de kwaliteit van feitenonderzoek. Structurele ingrepen betreffen zowel de (rechts)positie van ouders en kinderen als de organisaties (waaronder personeelstekorten).

Echter, om te komen tot een verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek is het volgens de onderzoekers cruciaal om daarbij niet alleen te kijken naar de randvoorwaarden maar juist en vooral aandacht te vragen voor de kwaliteit van het feitenonderzoek zelf en hoe dat inhoudelijk plaatsvindt, aandacht te vragen voor monitoring door experts en aandacht te besteden aan eventuele verschillen op dit gebied tussen de betrokken organisaties. Als men werkelijk inzicht wil krijgen in de kwaliteit van het feitenonderzoek en de noodzaak van eventuele verbeteringen, is een concrete evaluatie daarvan aan de hand van monitoring van dossiers door experts geboden.

Bijlagen

Bijlage 1: begeleidingscommissie

Het onderzoek is begeleid door een begeleidingscommissie waarin de volgende personen deelnamen:

Voorzitter:

🕒 Em. prof. I. Weijers

Leden:

🕒 Dr. J.I. Huijter, Universiteit Utrecht

🕒 Mr. drs. W. Smit (tot en met oktober 2022), ministerie Justitie & Veiligheid

🕒 Mr. E.C. Abbing (vanaf november 2023), ministerie Justitie & Veiligheid

🕒 Drs. E.M.H. van Dijk, projectbegeleider, WODC

Bijlage 2: respondenten

De volgende respondenten zijn in het onderzoek bevraagd in een (groeps)interview en/of tijdens de sessies. De contactpersonen van de organisaties en trekkers van de regio's die hebben deelgenomen aan de digitale uitvraag zijn in dit overzicht niet opgenomen.

Organisatie en functie

Landelijke stakeholders

Lid kerngroep, Jeugdzorg Nederland
Lid kerngroep, Raad voor de Kinderbescherming
Lid kerngroep, Landelijk Netwerk Veilig Thuis
Projectleider kerngroep
Plaatsvervangend projectleider en secretariaat kerngroep

Regionale professionals

Regionaal projectleider

Ouder en kind vertegenwoordigers

Oudervertegenwoordigers Belangenvereniging IKZ
Oudervertegenwoordigers Stichting KOG
Oudervertegenwoordigers Stichting Passage
Oudervertegenwoordigers Stichting Vader Kennis Centrum
Advocaat, bestuurslid Vereniging Jeugdrecht Advocaten Amsterdam (VJAA)
Advocaat, voorzitter Vereniging Sociale Advocatuur Nederland (VSAN) en lid bestuur Vereniging Jeugdrecht Advocaten Rotterdam (VJAR)
Advocaat Wigman Sardjoe & Van Weegberg advocaten
Jeugdrechtadvocaat, organisatie anoniem
Jeugdrechtadvocaat, organisatie anoniem

Onafhankelijke experts

Adviseur, LOC Waardevolle Zorg
Adviseur belangenbehartiging, LOC Waardevolle Zorg
Hoogleraar Jeugdrecht, Universiteit Leiden
Inspecteur, Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd
Jurist, &jeugd
Jurist, Jeugdstem (voorheen AKJ)
Senior onderzoeker, Nationale Ombudsman
Universitair docent Molengraaff Instituut voor Privaatrecht

Bijlage 3: overzicht acties in het Actieplan

Actielijn 1: Respectvolle bejegening kinderen en ouders	
1	Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis toetsen of kinderen vanaf twaalf jaar en ouders de perspectieven van informanten begrijpen, of voor hen inzichtelijk is met welke informanten is gesproken en waarom, en of hierbij hoor en wederhoor is toegepast.
2	Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis stimuleren en ondersteunen een intercollegiale toets.
3	LOC, Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis organiseren ronde tafels om de dialoog tussen kinderen, ouders en professionals te bevorderen en gaande te houden.
4	Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis onderzoeken hoe kinderen en ouders makkelijker toegang krijgen tot hun dossiers.
5	Gecertificeerde Instellingen betrekken kinderen en ouders bij de inhoud van de Richtlijn Feiten volledig en naar waarheid aanvoeren.
6	Gecertificeerde Instellingen onderzoeken met Rechtspraak hoe de aanwezigheid van de gezinsvoogd bij zittingen over verzoeken rondom de kinderen zo goed mogelijk wordt geborgd.
7	NJi verzamelt en deelt samen met professionals, kinderen en ouders (regionaal) goede en minder goede voorbeelden van samenwerking tussen professionals, kinderen en ouders.
Actielijn 2: Informeren en ondersteunen kinderen en ouders	
8	JenV, VNG en VWS komen in samenwerking met Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis en AKJ tot passend voorlichtingsmateriaal om kinderen en ouders te informeren over cliëntondersteuning, vertrouwenswerk en klachtenprocedures.
9	JenV, VNG, en VWS brengen in samenwerking met Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming, Veilig Thuis, LOC en de Rechtspraak filmpjes en praatplaten tot stand om kinderen en ouders te informeren over de procesgang.
10	In het kader van de Aanpak Cliëntondersteuning van VWS en VNG wordt met JenV en LOC bezien wat er moet gebeuren op gebied van jeugdbescherming.
11	Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis gaan na of de klachtenprocedures van de organisaties toegankelijk genoeg zijn voor kinderen en ouders.
12	NJi verzamelt en deelt samen met professionals, kinderen en ouders goede en minder goede voorbeelden van cliëntondersteuning en vertrouwenswerk.
Actielijn 3: Kwaliteit onderzoek en rapportage	
13	Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis zetten in op betere naleving van procescriteria voor het laten lezen van en het schriftelijk reageren op rapportages door kinderen en ouders.
14a	Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis bieden medewerkers periodiek rapportagetrainingen aan.
14b	JenV en VWS verkennen met hogescholen in samenwerking met Gecertificeerde Instellingen, Raad voor de Kinderbescherming en Veilig Thuis hoe rapportagetrainingen onderdeel kunnen worden van de opleidingen van de jeugdketen.
15	NJi en beroepsverenigingen onderzoeken in samenwerking met JenV, Gecertificeerde Instellingen en Raad voor de Kinderbescherming de wenselijkheid van het (door)ontwikkelen van een richtlijn voor het uitvoeren van feitenonderzoek in de jeugdbeschermingsketen.
16	NJi verzamelt en deelt samen met professionals, kinderen en ouders goede en minder goede voorbeelden van rapportages.

Actielijn 1-3 Overkoepelend	
17	Het Landelijk Netwerk Veilig Thuis importeert en effectueert betreffende acties in het geactualiseerde Handelingsprotocol voor Veilig Thuis.
18	Gecertificeerde Instellingen en Raad voor de Kinderbescherming gaan na of en waar nodig hun bestaande richtlijnen en protocollen bijstelling behoeven naar aanleiding van deze acties.
Actielijn 4: Verkenning rechtspositie kinderen en ouders	
19	JenV voert een tussenevaluatie uit van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen.
20	In opdracht van JenV doet de Universiteit Leiden onderzoek naar de wenselijkheid van de uitbreiding van de formele procespositie en het hoorrecht van de minderjarige in het Nederlandse civiele procesrecht.
21	VWS maakt inzichtelijk op welke termijn de Jeugdwet onder de reikwijdte van de Wet kwaliteit klachten en geschillen zorg (Wkkgz) gaat vallen.

Het Actieplan is te downloaden via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/06/06/tk-bijlage-Actieplan-verbetering-feitenonderzoek-in-de-jeugdbeschermingsketen>

Bijlage 4: uitkomsten digitale uitvraag

Onderstaand zijn de uitkomsten opgenomen van de digitale uitvraag onder professionals uit de regio's, meer specifiek onder trekkers en contactpersonen. Zij zijn (deels) betrokken geweest bij de uitvoering van het Actieplan in de regio. Sommige trekkers waren vanuit hun rol in meerdere regio's betrokken omdat de uitvoering regio-overstijgend werd opgepakt. Omdat er een grote doorloop is in de sector bleek het lastig van alle regio's zowel trekkers als contactpersonen uit te nodigen voor de digitale uitvraag. Dit verklaart het relatief lage aantal respondenten. Twee trekkers zijn nagebeld om ervoor te zorgen dat uit alle regio's informatie is opgehaald.

Omdat het om relatief kleine aantallen gaat hebben we ook de 'n' weergegeven; de percentages dienen indicatief te worden gelezen. De uitkomsten geven *geen* representatief beeld van alle professionals in de regio's.

Bij welke organisatie bent u werkzaam? (n=41)

Organisatie	n	%
Jeugdzorg Nederland	3	7
Raad voor de Kinderbescherming	8	19
Veilig Thuis	9	22
Gecertificeerde Instelling	15	37
Anders, namelijk	6	15

Wat is/was uw rol ten aanzien van het Actieplan? (n=41)

Rol	n	%
Trekker in de regio	7	17
Contactpersoon van de organisatie	24	59
Anders, namelijk ¹³⁸	10	24

Hoe heeft u de uitvoering van het Actieplan ervaren? Geef een cijfer van 1 tot 10.

Gemiddelde is 6,0 (n=32)

In hoeverre waren de acties haalbaar voor uw organisatie? (n=32)

Antwoord	n	%
Goed haalbaar	3	9
Gedeeltelijk haalbaar	26	82
Niet goed haalbaar	3	9

¹³⁸ Voorbeelden van antwoorden zijn projectleider voor deelactie/in de regio, beleidsadviseur of -medewerker en niet meer betrokken.

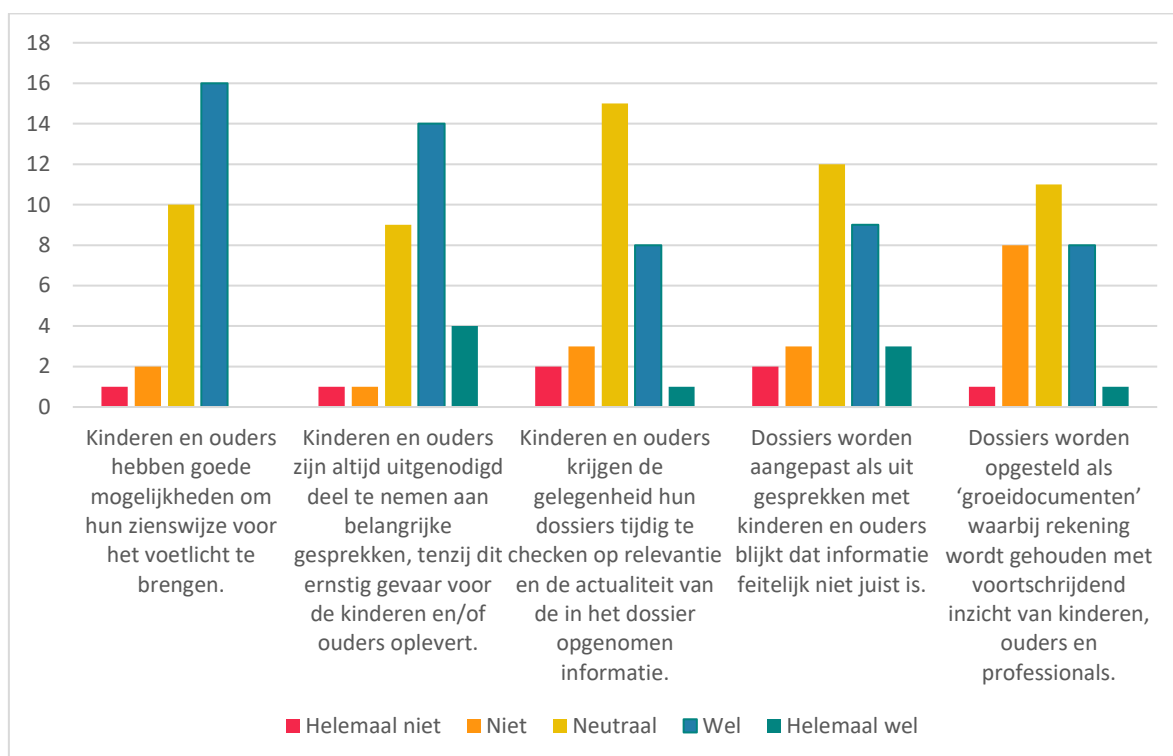
Welke van de volgende uitspraken vindt u het meest van toepassing op de resultaten van het Actieplan?

(n=32)

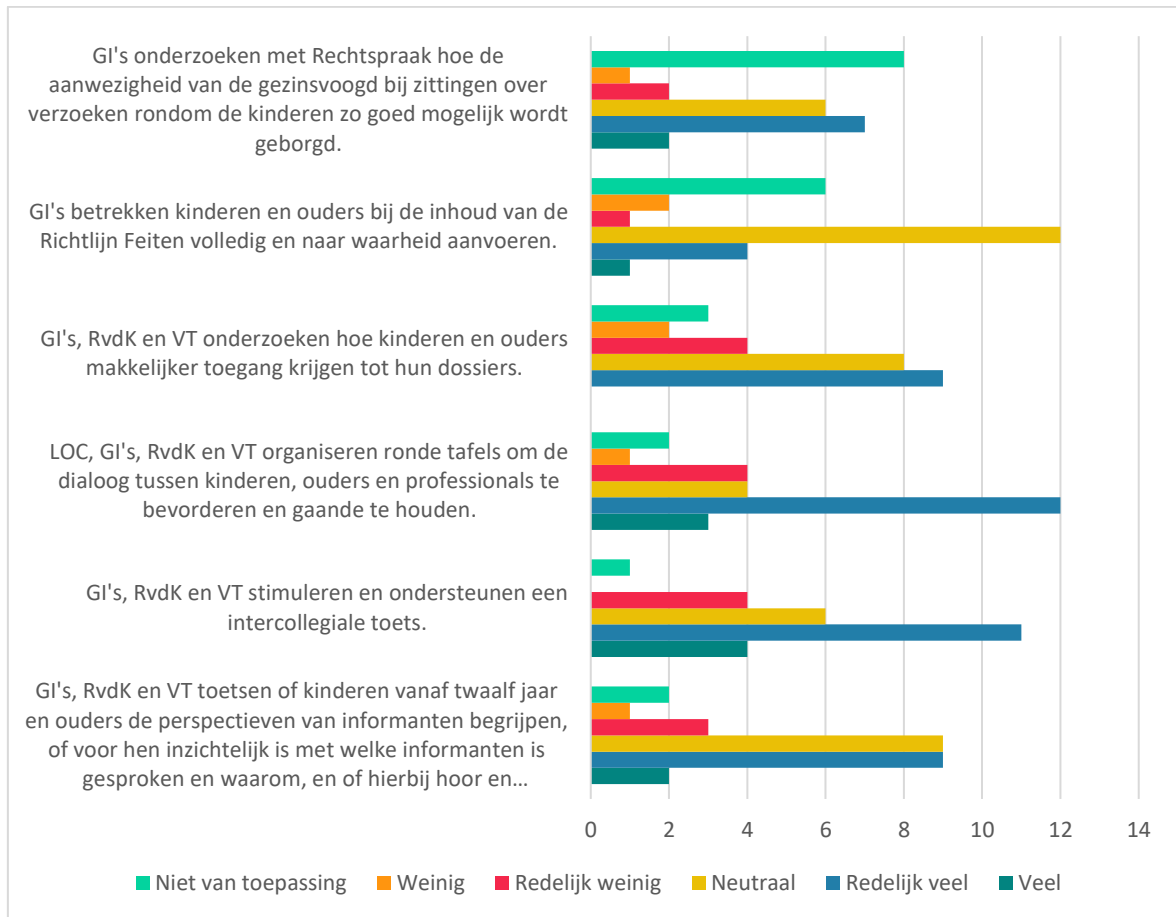
Antwoord	n	%
Het Actieplan heeft weinig verbetering gebracht.	8	25
Het Actieplan is weinig innovatief. Zonder structurele ingrepen in de organisatie van het jeugdzorgstelsel zijn de doelen van het Actieplan niet haalbaar.	11	34
We zijn op de goede weg en zien al duidelijke verbetering in het feitenonderzoek en/of de bejegening van ouders en kinderen.	13	41

Geef aan in hoeverre verbetering heeft plaatsgevonden rondom de volgende doelen van het Actieplan

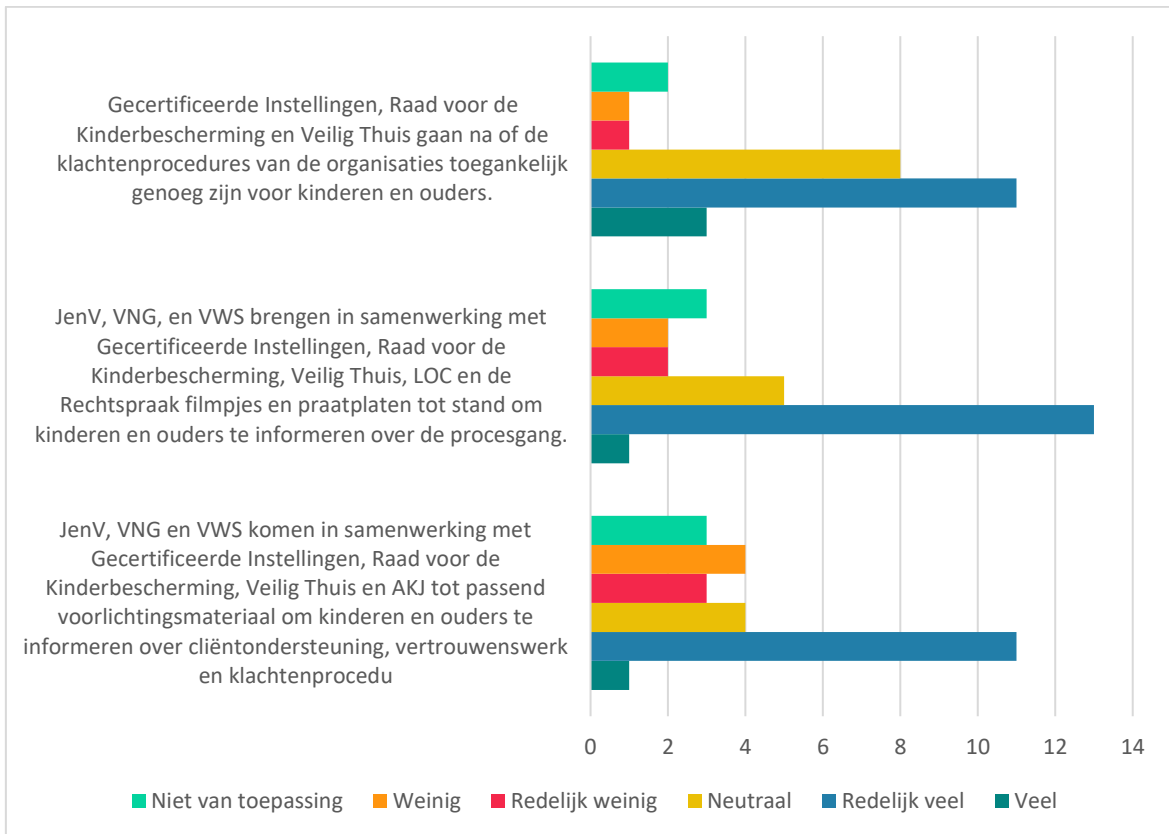
(n=29).

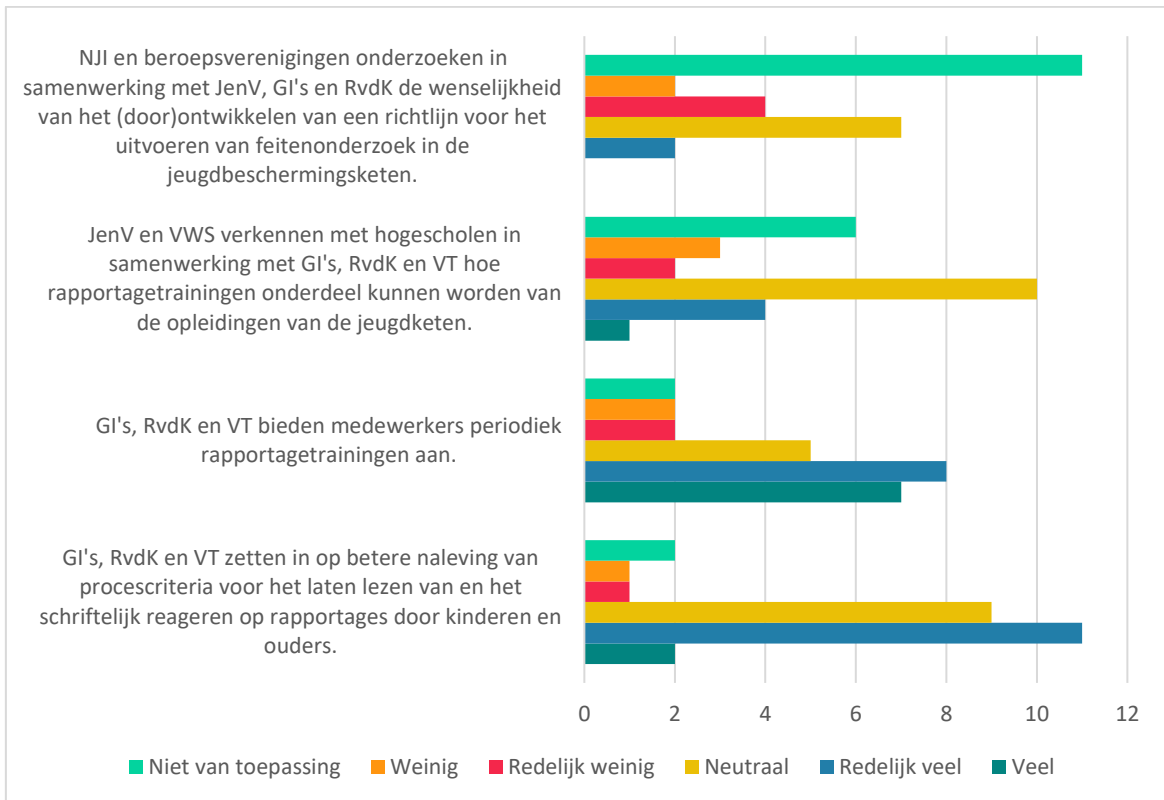
In hoeverre is in uw regio door uw organisatie uitvoering gegeven aan de volgende acties met betrekking tot Actielijn 1 'Respectvolle bejegening kinderen en ouders'?

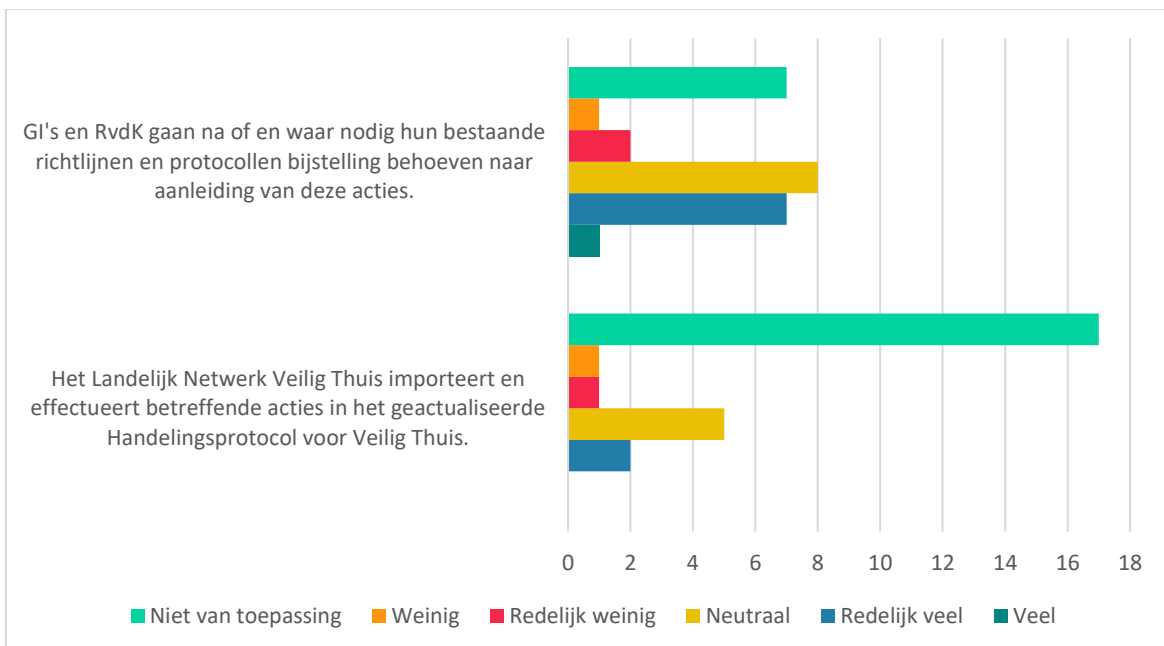
In hoeverre is in uw regio door uw organisatie uitvoering gegeven aan de volgende acties met betrekking tot Actielijn 2 'Informereren en ondersteunen kinderen en ouders'?

In hoeverre is in uw regio door uw organisatie uitvoering gegeven aan de volgende acties met betrekking tot Actielijn 3 'Kwaliteit onderzoek en rapportage'?

In hoeverre is in uw regio door uw organisatie uitvoering gegeven aan de volgende acties met betrekking tot Actielijn 1-3 overkoepelend?

Welke van de volgende uitspraken vindt u het meest van toepassing? (n=26)

Uitspraak	n	%
Voortzetten van maatregelen uit het Actieplan is niet meer nodig.	1	4
Voortzetten van maatregelen uit het Actieplan is alleen zinvol als personele capaciteit wordt vergroot.	2	8
Voortzetten van maatregelen is noodzakelijk om het feitenonderzoek en/of de begeleiding aan ouders verder te verbeteren.	10	38
In plaats van het voortzetten van maatregelen uit het Actieplan moet worden ingezet op structurele veranderingen binnen de jeugdbeschermingsketen.	13	50

Bijlage 5: beantwoording

onderzoeksvragen

In deze bijlage zijn de antwoorden op de onderzoeksvragen opgenomen.

Uitvoering en resultaat Actieplan

1a. Welke acties van het Actieplan zijn uitgevoerd? Met welk resultaat? Welke acties hebben (nog) blijvende aandacht of vervolgacties nodig?

1b. Welke acties van het Actieplan zijn niet of deels (bijvoorbeeld niet in elke regio) uitgevoerd? Waarom?

Uitvoering en resultaat

Het Actieplan kent 21 acties, onderverdeeld in vier thematische lijnen, die erop zijn gericht tot verbetering van feitenonderzoek te komen. Het Actieplan strekt echter verder dan verbetering van het feitenonderzoek alleen. Het merendeel van de acties richt zich op bejegening, het informeren en ondersteunen en de rechtspositie van kinderen en ouders in de jeugdbeschermingsketen. Het gaat om een grote variatie van acties, variërend van het bestendigen van reeds gemaakte afspraken tot nieuwe initiatieven, ten aanzien van de verschillende thema's. Ook hebben de acties betrekking op verschillende organisatieniveaus: landelijk en regionaal.

Alle acties zijn opgepakt, maar alle acties vragen een verdere implementatie of uitwerking, ook omdat de acties zich vooral richten op procesdoelen. De acties hebben geresulteerd in een aantal concrete producten, zoals praatplaten, voorlichtingsmateriaal en een overzicht van initiatieven en *good practices*. Deze producten worden door professionals gebruikt, maar niet systematisch en niet overal. Ook is een trainingsprogramma voor professionals ontwikkeld: Feiten in de keten. De training - geen actie in het Actieplan, maar ligt in het verlengde daarvan - is opgeleverd na de looptijd van het Actieplan en dient nog te worden georganiseerd en gegeven.

Alle acties zijn opgepakt, blijkt uit de evaluatie, maar alle acties vragen een verdere implementatie of uitwerking. De implementatie van het Actieplan in de regio's is niet voltooid. Er zijn verschillende redenen waarom het niet of slechts ten dele is gelukt acties volledig uit te voeren:

- 🕒 Het was moeilijk om de brede range aan acties te prioriteren of alles binnen de tijd op te pakken omdat het Actieplan (te) veel actiepunten omvatte.
- 🕒 Er werd onvoldoende eigenaarschap ervaren over het project op regionaal niveau bij de organisaties.

- ③ Er waren bij de organisaties vaak onvoldoende tijd en (financiële) middelen beschikbaar voor de uitvoering van het Actieplan. Er zat volgens betrokkenen in de meeste organisaties “géén energie op het Actieplan”.
- ③ De uitvoering van het Actieplan was complex vanwege de verschillende organisatievormen en geografische indelingen van de jeugdbeschermingsorganisaties. Daarbij hebben de organisaties hun eigen context en aandachtspunten en moest op regionaal niveau worden samengewerkt aan de actiepunten, wat tevens een extra uitdaging betekende.
- ③ De beperkende maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie werkten belemmerend. Hierdoor werden de landelijke kick-off, live regionale bijeenkomsten en andere gezamenlijke live momenten gemist waarop kennis kon worden verspreid en samenwerking kon worden gezocht en bestendigd.
- ③ De druk op jeugdbeschermingsorganisaties is een enorm bepalende factor geweest voor het wel/niet slagen van het Actieplan. Er is sprake van een verkramping door arbeidskrapte, een hoge werkdruk en capaciteitsproblemen. Daarbij is het verloop van medewerkers groot, waardoor het lastig is om acties te bestendigen.
- ③ Waar het Actieplan iets heeft opgeleverd, tot slot, was dat vooral in de regio’s waar een trekker actief was.

We concluderen dat de implementatie van het Actieplan in de regio’s niet is voltooid en de beoogde veranderingen nog niet of slechts ten dele zijn doorgevoerd in de regio’s.

Doelbereik, effect

Zoals hierboven al werd vastgesteld richt het Actieplan zich op verschillende thema’s die samenhangen met de kwaliteit van het feitenonderzoek. Uiteindelijk beoogt het Actieplan te komen tot een respectvolle bejegening van kinderen en ouders, een goede informatievoorziening en ondersteuning voor kinderen en ouders; zorgvuldige, actuele en begrijpelijke rapportages; en het versterken van de rechtspositie van kinderen en ouders. Om zo ook te voldoen aan artikel 3.3 van de Jeugdwet: de verplichting om in rapporten of verzoekschriften de van belang zijnde feiten volledig en naar waarheid aan te voeren.

We stellen vast dat een koppeling tussen de uitvoering van het Actieplan en het doelbereik niet te maken valt. Het is onmogelijk om binnen dit onderzoek uitspraken te doen over causale relaties. Niet alleen wordt in het Actieplan geen koppeling gemaakt van de acties met beoogde, concrete en meetbare effectdoelen, ook zijn de acties slechts ten dele geland in de regio’s waardoor verwachte effecten achterblijven. Een belangrijke andere reden is dat naast het Actieplan ook andere initiatieven en gewenste uitvoeringspraktijken zijn ingezet die gericht zijn op kwaliteitselementen die met het Actieplan zijn nagestreefd.

Over de hele linie wordt weinig verbetering gezien ten aanzien van de vier lijnen van het Actieplan, waarbij er wel nuanceverschillen zijn. De meningen van professionals lopen uiteen van *doelen in enige mate bereikt* tot *doelen in het geheel niet bereikt*. De jeugdrechtsadvocaten zien geen significante kwaliteitsverbetering van het

feitenonderzoek. De oudervertegenwoordigers zijn van mening dat de uitvoering van het Actieplan tot geen enkele verbetering heeft geleid.

Uit de evaluatie komt duidelijk naar voren dat wanneer een Actieplan vrijblijvend wordt geformuleerd zonder concrete resultaten, dit ook wordt teruggezien in de opbrengsten en de evaluatie.

1c. Hoe hebben betrokken organisaties (de uitvoering van) het Actieplan ervaren? In hoeverre waren de acties haalbaar, relevant en effectief? Welke lessen kunnen hieruit worden getrokken voor eventuele vervolgacties?

De betrokken organisaties ervoeren het Actieplan als een omvangrijk en versnipperd plan. De acties waren inhoudelijk uiteenlopend. Daarmee werd het plan onoverzichtelijk en lastig te implementeren en monitoren. Het Actieplan leefde voorts bij een vooral landelijk georiënteerde groep van professionals. Ondanks de urgentie om te werken aan verbeterd feitenonderzoek en een betere gelijkwaardiger bejegening van kinderen en ouders, bleek op het Actieplan zelf bij professionals “weinig energie te zitten”.

Het Actieplan lijkt onterecht een vinklijstje te zijn geworden, waarbij wordt gescoord of acties zijn behaald of niet behaald, zoals het organiseren van rondetafelgesprekken. Dit terwijl de doelen van het Actieplan voorop dienen te staan. Naast de uitvoering van het Actieplan speelden ook andere ontwikkelingen en problemen, die alle met elkaar samenhangen. Er werd veel gevraagd van de professionals op de werkvloer. Men vroeg zich af of een dergelijk Actieplan de geëigende oplossing is om de beoogde verbetering te behalen.

Een deel van de professionals ervaart met het Actieplan een al dan niet tijdelijke positieve impuls om te werken aan de verbetering van feitenonderzoek. Met het de uitvoering van het Actieplan worden de initiatieven beter gebundeld, gedeeld en geagendeerd. Ook is de samenwerking tussen de landelijke jeugdbeschermingsorganisaties versterkt en worden meer gezamenlijke afwegingen gemaakt van ontwikkelingsbedreiging en onveiligheid. Maar de gezette stappen zijn klein.

Alle in het onderzoek gesproken landelijke stakeholders, professionals uit de regio, oudervertegenwoordigers en advocaten en experts geven aan dat structurele veranderingen nodig zijn in de jeugdbeschermingsketen om te kunnen komen tot verdere verbeteringen van feitenonderzoek. Structurele ingrepen betreffen zowel de (rechts)positie van ouders en kinderen als de organisaties (waaronder personeelstekorten). Het inzetten op verdere implementatie en verankering van (acties uit) het bestaande Actieplan in deze vorm ligt voor veel respondenten niet voor de hand.

1d. Wat zijn factoren die de uitvoering van feitenonderzoek (kunnen) bevorderen of belemmeren?

Er zijn verschillende factoren die het doen van goed feitenonderzoek bevorderen, blijkt uit het onderzoek. In de kern gaat het voor gezinnen om bescherming in de vorm van bejegening, betrokkenheid en eerlijke rapportages. Gelijkwaardigheid is voor hen daarbij een belangrijk element. In het verlengde daarvan dienen rapportages ook samen met de cliënt te worden opgesteld. Ook het eenvoudig en beknopt houden van rapportages draagt bij aan goed feitenonderzoek.

De voornaamste knelpunten ten aanzien van een respectvolle bejegening van kinderen en ouders, informeren en ondersteunen en daarmee samenhangend de kwaliteit van onderzoek en rapportage is de grote druk die ligt op de organisaties in de jeugdbeschermingsketen. Er is, zo blijkt, sprake van personeels- en financiële tekorten, wachtlijsten en een steeds complexere doelgroep met mondigere kinderen en ouders. Daardoor staan de professionals naar eigen zeggen in overlevingsstand. De eerste prioriteit voor hen is de veiligheid van het kind (en daarmee het wegwerken van wachtlijsten en investeren in nieuwe medewerkers). Waarbij, zo is de beleving, minder tijd overblijft voor uitvoerige afstemming, toetsing en investeringen in relaties.

II Verdere acties gericht op verbetering kwaliteit feitenonderzoek

2a. Zijn op dit moment nog (verdere) acties nodig om het feitenonderzoek (verder) te verbeteren? Zo ja, welke?

Indien van toepassing: welke daarvan hebben prioriteit?

2b. Wat is het beoogde concrete resultaat van deze (geprioriteerde) acties?

De urgentie om feitenonderzoek te verbeteren is er ondanks het Actieplan niet minder op geworden. De landelijke stakeholders, professionals uit de regio's, oudervertegenwoordigers en advocaten en experts die we spraken in het onderzoek geven aan dat structurele veranderingen nodig zijn in de jeugdbeschermingsketen om te kunnen komen tot verdere en nodige verbeteringen van de kwaliteit van feitenonderzoek. Er zijn uit de interviews en sessies die we hebben gehouden drie uitgangspunten te destilleren die bij de verbetering van feitenonderzoek en jeugdbeschermingsketen leidend moeten zijn:

- 🕒 **Investeer in professionals** waardoor zij beter functioneren en meer tijd krijgen voor zorgvuldig onderzoek (en scholing daartoe), relatieopbouw en de bejegening van ouders en kinderen.
- 🕒 **Verbeter de (rechts)positie van ouders en kinderen** waardoor een gelijkwaardiger gesprek plaatsvindt en er betere mogelijkheden ontstaan voor kinderen en ouders om hun zienswijze weer te geven.
- 🕒 **Versimpel de jeugdbeschermingsketen**, waardoor samenwerking tussen organisaties wordt bevorderd en ouders en kinderen met minder organisaties te maken krijgen, waardoor er minder overdracht tussen professionals nodig is en door professionals beter kan worden gewerkt aan relatieopbouw en de bejegening van ouders en kinderen.

Meer in detail zijn onderstaande suggesties gedaan.

🕒 Suggesties voor de versterking van de (rechts)positie van kinderen en ouders

- Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders om in hun dossier hun zienswijze weer te geven (o.a. commentaar leveren en visie inbrengen);
- Betere mogelijkheden voor kinderen/ouders om een beroep te doen op onafhankelijke cliëntondersteuning en als dat verderop in het traject nodig is een beroep te doen op een advocaat;
- Verkies formele klachtenprocedures als ultimum remedium en signaleer en bespreek eventuele onvrede vroegtijdig met kinderen/ouders en professionals.

🕒 Suggesties voor organisaties en professionals

- Investeer in meer kennis en tijd voor professionals;
- Training van professionals in de verbetering van de kwaliteit van feitenonderzoek en rapportage (hiervoor kan de ontwikkelde training Feiten in de keten worden ingezet);
- Training van professionals in een werkwijze op basis van een herstelgerichte benadering, gericht op het (meer) met ouders en kinderen zoeken naar een oplossing van de problemen;
- Ontwikkel en gebruik één gezamenlijk, digitaal, toegankelijk cliëntdossier;
- Maak meer gebruik van cliëntenparticipatie, waardoor ouders en kinderen een duidelijker stem krijgen bij ontwikkelingen en beleidsvorming in de organisaties.

Opvolging van de hierboven genoemde nodige acties kan plaatsvinden binnen de proeftuinen en het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming - hoewel feitenonderzoek daar (nog) niet expliciet is geadresseerd - maar ook in de verdere doorontwikkeling van het jeugdbeschermingsstelsel.

2c. Is het wenselijk dat betrokken organisaties monitoren of het beoogde resultaat is behaald c.q. het feitenonderzoek van voldoende kwaliteit is? Zo ja, hoe?

Ten aanzien van monitoring worden de volgende suggesties meegegeven:

- 🕒 Monitor de kwaliteit van het feitenonderzoek in plaats van de inzet van de professionals. Bijvoorbeeld op basis van dossieronderzoek. Hier ligt een mogelijke rol voor het ministerie van JenV.
- 🕒 Geef de kwaliteit van feitenonderzoek een plek in de monitoring ten behoeve van de kwaliteitscyclus van de afzonderlijke jeugdbeschermingsorganisaties.

DSP-groep BV
Van Diemenstraat 410
1013 CR Amsterdam
+31 (0)20 625 75 37

dsp@dsp-groep.nl
KvK 33176766
www.dsp-groep.nl

DSP-groep is een onafhankelijk bureau voor onderzoek, advies en management, gevestigd aan de IJ-oever in Amsterdam. Sinds de oprichting van het bureau in 1984 werken wij veelvuldig in opdracht van de overheid (ministeries, provincies en gemeenten), maar ook voor maatschappelijke organisaties op landelijk, regionaal of lokaal niveau. Het bureau bestaat uit 40 medewerkers en een groot aantal freelancers.

Dienstverlening

Onze inzet is vooral gericht op het ondersteunen van opdrachtgevers bij het aanpakken van complexe beleidsvraagstukken binnen de samenleving. We richten ons daarbij met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van zo'n vraagstuk. In dit kader kunnen we bijvoorbeeld een onderzoek doen, een registratie- of monitorsysteem ontwikkelen, een advies uitbrengen, een beleidsvisie voorbereiden, een plan toetsen of (tijdelijk) het management van een project of organisatie voeren.

Expertise

Onze focus richt zich met name op de sociale, ruimtelijke of bestuurlijke kanten van een vraagstuk. Wij hebben o.a. expertise op het gebied van transitie in het sociaal domein, kwetsbare groepen in de samenleving, openbare orde & veiligheid, wonen, jeugd, sport & cultuur.

Meer weten?

Neem vrijblijvend contact met ons op voor meer informatie of om een afspraak te maken. Bezoek onze website www.dsp-groep.nl voor onze projecten, publicaties en opdrachtgevers.

[Typ hier]

